

ОДБРАНА

Интервју

**СНЕЖАНА
САМАРЏИЋ-МАРКОВИЋ**

**ВОЈСКА
КАО БРЕНД**

Генерал-мајор

Др МИОДРАГ ЈЕВТИЋ
**ДА БЕЛИ МАНТИЛ
ОСТАНЕ БЕО**

Тема

**ВОЈНА И РЕГРУТНА
ОБАВЕЗА**

Прилог

ВОЈНОМЕДИЦИНСКА АКАДЕМИЈА

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ
Програм PRISMA

Зато што је
будућност
важна!

Дирекција
за преквалификацију
Београд
Кнеза Милоша 33
011/ 3203-252
www.mod.gov.yu/prisma

Београд
Централни Дом ВСЦГ
Браће Југовић 19
011/ 3201-850

Ниш
Клуб ВСЦГ
Синђелићев трг 66
018/ 522-892

Нови Сад
Футошка 26
021/ 528-440

Подгорица
Клуб ВСЦГ
V Пролетерске
бригаде 4
081/ 244-770

Program PRISMA
Centar za obuku Beograd
Fakultet organizacionih nauka Univerziteta u Beogradu

Јове Илића 154, 11040 Београд
011/ 3950-891; www.prisma.fon.bg.ac.yu
e-mail: prisma@fon.bg.ac.yu

Центар за обуку Ниш
Програм ПРИСМА
Машински факултет Ниш

Александра Медведева 14, 18000 Ниш
018/ 500-661; www.prisma.masfak.ni.ac.yu
e-mail: prisma@masfak.ni.ac.yu

Новинско-издавачки центар

"ВОЈСКА"

ПРЕПОРУЧУЈЕ
КАПИТАЛНО
ИЗДАЊЕ

ЗЕМЉА ЖИВИХ

310116

Аутори: Владимир Стојанчевић, Љубодраг Динић и Ђорђе Борозан

Угледни аутори Владимир Стојанчевић, Љубодраг Динић и Ђорђе Борозан написали су текст за репрезентативно издање "ЗЕМЉА ЖИВИХ" који је дат у двојезичном слогу на српском и енглеском језику. Писан је на темељу потврђених чињеница и поткрепљен до сада необјављиваним историјским документима који појашњавају сложеност теме. Реч је о генези српско-албанских односа у 19. и 20. веку. Корени садашњих (не)прилика дубоки су више од две стотине година и неопходно је добро их изучити како би неке актуелне појаве биле много јасније. Прецизан научни приступ теми, јасна методологија истраживања и свима разумљива писана реч јесу додатне вредности књиге која садржи поуке и за наредне генерације.

Благослов за штампање књиге дао је Патријарх српски господин Павле.

Књига је врхунски опремљена, у тврдом повезу, смештена у кутију, обима 372 стране, формата 28,3 x 29 цм. Цена књиге је 7.560,00 динара.

Наруцбеницу и примерак уплатнице послати на адресу: НИЦ "Војска", Браће Југовића 19, 11000 Београд.

Књига се може набавити и у нашој књижари – у Београду, Васина 22

НИЦ "Војска", Браће Југовића 19, 11000 Београд тел: 011/3201-765, телефакс: 011/3201-808. жиро-рачун: 840-49849-58

НАРУЦБЕНИЦА

Наручујем ..... примерака књиге: "ЗЕМЉА ЖИВИХ"

по укупној цени од 7.560,00 динара.

Књиге ћу платити (заокружити број): 1) одједном (плаћање унапред)
2) на кредит у ..... месечних рата (највише 6)
по ..... динара, уз оверену административну забрану.

Код плаћања унапред уз наруцбеницу послати доказ о уплати целокупног износа увећаног за поштарину у износу 200 динара. Купци на кредит достављају административну забрану (обаразац се добија од НИЦ "Војска") оверену у Војној пошти или предузећу у коме су запослени.
Рекламације у случају неуручивања књига примамо у року од 30 дана.

Купац.....
(име, очево име, презиме)

Матични број грађана ..... Број личне карте .....

издате у МУП .....

Улица и број .....

Место и број поште ..... Телефон .....

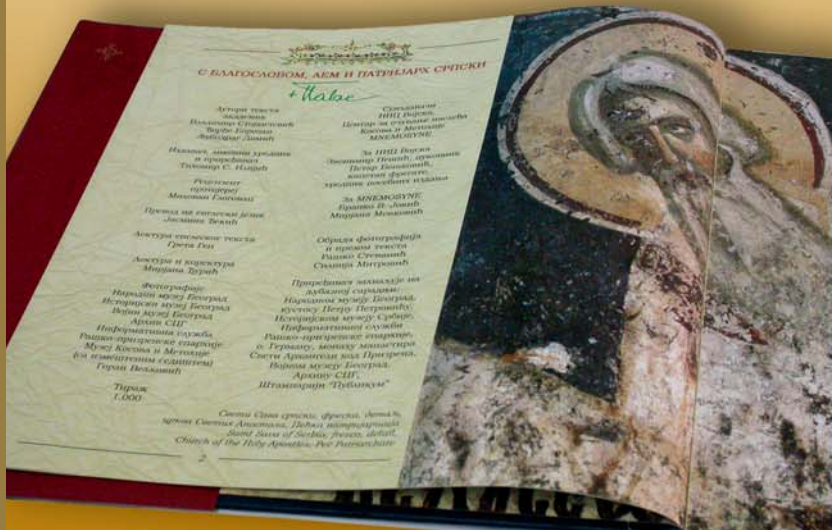
Датум ..... Потпис наручиоца .....

Именовани је стално запослен у .....
(назив ВП или предузећа)

Улица и број .....

телефон ..... Место и број поште .....

МП Овера овлашћеног лица

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије и Црне Горе

Први војни лист у Србији "Ратник" изашао је 24. јануара 1879. године

Указом председника Србије и Црне Горе НИЦ "Војска" је поводом 125 година војне штампе, 24. јануара 2004. године, одликован орденом Вука Караџића, другог степена

Издавач

Новинско-издавачки центар "ВОЈСКА" Београд, Браће Југовића 19

Начелник НИЦ "ВОЈСКА"

Звонимир Пешић, пуковник

Главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног и одговорног уредника

Раденко Мутавић

Помоћник главног и одговорног уредника

Драгана Марковић

РЕДАКЦИЈА:

Александар Антић, поручник, Слободан Вучинић (дописник из Подгорице), Душан Глишић (друштво), Снежана Ђокић (свет), Бранко Копуновић (прилози), Душан Мариновић (историја), Зоран Милединовић, потпуковник (дописник из Ниша), Нада Милошевић, Владимир Почуч, капетан I класе (одбрана), Сања Савић, Мира Шведић (техника)

Стални сарадници

Бошко Антић, Станислав Арсић, Себастијан Балаш, Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, мр Славиша Влацић, Милосав Ђорђевић, Александар Лијаковић, Радојка Маринковић, др Милан Мијалковски, Предраг Милићевић, Миљан Милкић, др Милан Милошевић, Никола Остојић, Никола Оташ, Будимир М. Попадић, др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник), Бранко Сиљевски (технички уредник), Весна Јовановић

Фотографија

Горан Станковић (уредник) Звонко Перге, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактори

Мира Попадић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар), Нада Станковски

ТЕЛЕФОНИ

Начелник 3241-104; 23-079

Главни и одговорни уредник 3241-258; 23-809

Заменик главног уредника 3241-257; 23-808

Помоћник главног уредника 3201-547; 23-547

Секретар редакције 3241-363; 23-078

Редакција 2682-937; 23-810; 3201-576; 23-576

Дописништво Ниш 018/509-481, 21-481

Дописништво Подгорица 081/483-443, 42-443

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

пошт.бр. 06-1015

e-mail

odbrana@beotel.yu

redakcija@odbrana.mod.gov.yu

Internet

www.odbrana.mod.gov.yu

Жиро-рачун

840-49849-58 за НИЦ "Војска"

Претплата

За припаднике МО и ВСЦГ преко РСГ

месечно 160 динара.

За претплатнике преко Поштанске штедионице

месечно 180 динара.

Штампа "ПОЛИТИКА" АД, Београд, Македонска 29

ЦИП – Каталогизација у публикацији

Народне библиотеке Србије

ОДБРАНА

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

Снимко Даримир БАНДА

САДРЖАЈ

ИНТЕРВЈУ

Помоћник министра одбране за политику одбране Снежана Самарџић-Марковић

ВОЈСКА КАО БРЕНД

8

Per aspera

КУЛТУРА СТАНОВАЊА

11

ТЕМА

Војна и регрутна обавеза у Србији и Црној Гори

НА ТРАГУ НОВИХ РЕШЕЊА

12

ОДБРАНА

Генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић, начелник ВМА

ДА БЕЛИ МАНТИЛ ОСТАНЕ БЕО

18

20. моторизована бригада из Ваљева

МИШИЋЕВИ НАСЛЕДНИЦИ

22

Војна гимназија – школа врлине и знања

КАД ИЗАЗОВ ЗАГОЛИЦА

28

ПРИЛОГ

Војномедицинска академија:

путеви здравља, науке и партнерства

ТРИ СЛОВА С МНОГО СИМБОЛА

31

ДРУШТВО

Професор др Луција Спировић

ЦЕО ЖИВОТ УЗ ВОЈСКУ

55

После уступања послова обезбеђења границе према Румунији МУП-у

НА ГРАНИЦИ НЕШТО НОВО

58

64

Реаговања

ДУБОКА РАНА

60

**ИСТИНА, ЈАВНА ИЛИ ТАЈНА,
НАЈВИШЕ БОЛИ**

61

СВЕТ

Реформа Војске, НАТО и медији СЦГ

СЛИКА ЗАМРЗНУТА У ВРЕМЕНУ

62

Савремене снаге за специјалне операције

РАТНИЦИ У ЗОНИ СУМРАКА

64

ТЕХНИКА

Руско оружје за борбу против криминала

ГЈУРЗА И УДАР

68

КУЛТУРА

Први записи о рату у Србији 1914–1915. године

МЕЂУ ЉУДИМА

70

ФЕЉТОН

Доктор Родолф Арчибалд Рајс и српски народ
1914-1929 (4)**ПА, ЧУЈТЕ СРБИ**

72

Размишљања о стварима обичним

НЕПРАВДА

77

СПОРТ

Војска и спорт – стрелаштво

ВРЕМЕ ЗА НОВА РЕШЕЊА

79

ПАРТНЕРСТВО

Кључ за улазак наше земље у европске интеграције, наравно ако се изузме Ратко Младић као “услов свих услова”, јесте Војска. И не само то. Војска је и значајан научни и економски потенцијал који може покренути развој целог друштва. Она је истовремено и спољнополитичка снага земље, наглашава Снежана Самарлић-Марковић, помоћник министра за политику одбране у интервјуу за наш магазин.

То, нажалост, многи нити виде, нити знају, нити разумеју. Војска је за њих једино велики трошак и терет на грбачи пореских обвезника. Према њиховој логици, класичних ратова више нема и неће их ни бити на нашим просторима. Можда су и у праву, али изазове, ризике и претње модерног доба, који угрожавају безбедност, сигурно нису узимали у обзир. Отуда са лакоћом изричу чак и тако радикалне судове да Војска није ни потребна, да би нам било боље без ње, пренебрегавајући чињеницу да се у свету нико ко држи до себе те државне институције није одрекао. Љубоморно је чувају, па макар служила само за протоколарне сврхе.

Многи из тог модерног света, изгледа, боље виде, боље знају и боље разумеју значај војске. Штавише, много улажу у развој тог реформског потенцијала и замајца друштвеног напретка, уважавајући при том и ВСЦГ као престижног партнера.

Улаже се, пре свега, у људе, у њихово образовање и стручно оспособљавање. До краја 2005. године на школовању и усавршавању у иностранству било је 1.276 припадника МО и ВСЦГ. Они су основа за разумевање и продубљивање партнерских односа. Потенцијал за будућност. Подршка јавности на том путу врло је значајна, а свест о томе да је Министарство одбране визит карта за улазак у Партнерство за мир полако сазрева.

Али наша земља све више постаје дестинација у коју стручњаци из света долазе да размене искуства и да што-шта науче. Место њиховог окупљања, с разлогом, јесте Војномедицинска академија, институција која ових дана обележава 160. годишњицу рада. У нашим лекарима они су препознали поуздане partnere, људе са којима могу да сарађују. ВМА на тај начин полако, али сигурно гради лидерску позицију на пољу медицине у региону. Доприноси угледу земље и њеним настојањима да ухвати корак са светом.

А не тако давно шушкало се да је угрожен опстанак те установе која, према речима њеног челног човека генерал-мајора проф. др Миодрага Јевтића, представља национално благо. Управо тој установи посветили смо и специјални прилог у овом броју.

Иако нема тако дугу традицију, високим угледом у друштву може да се похвали још једна институција која у свом називу има одредницу војни. Реч је о Војној гимназији. Школи која је до сада изнедрила више од тридесет генерација официра, од којих се многи сада налазе на истакнутим положајима у систему одбране.

Најмлађи кандидати за будуће официре позвани су ових дана у њене редове. Да ли је изазов пред којим су се нашли ти млади људи довољно јак да донесу судбоносну одлуку? Зрелости да себе сада виде као полугу друштвеног развоја сигурно немају. Како их уверити да је то прави потез? Конкурс је отворен до средине марта.

РЕКЛИ СУ

Европски министар за проширење Оли Рен

– Ако Србија и Црна Гора не достигну пуну сарадњу са Хагом ускоро, то ће у блиској будућности имати негативне последице за преговоре о Споразуму о стабилизацији и асоцијацији и за европску будућност СЦГ. Желим да земља и њено руководство то схвате озбиљно и да одлуче да створе конкретну европску будућност земље. Србија је данас на раскрсници. Суочава се са избором између европске будућности и националистичке прошлости. ■

Саветник премијера Србије Владета Јанковић

– Питања статуса на Косову морају бити решавана напредо с питањима стандарда. Другим речима, ту не могу бити унапред донете одлуке типа Косово је независно, па онда решавати стандарде, укључујући децентрализацију, од које сви стандарди зависе. То је оно у чему се разилазимо, а ми се надамо да ће овде албанској страни бити јасно стављено до знања да не може до краја да истера своје искључиве и неразумне захтеве. ■

Донедавни косовски омбудсман Марек Антони Новицки

– Допуштање независности Косова значи сагласност о врло опасном преседану, који у будућности може да буде искоришћен као аргумент за сепаратисте у разним деловима света. Објашњење које се често чује – да ће то бити апсолутни изузетак који не може да се понови у другим сличним ситуацијама, не звучи нимало уверљиво. Ако може Косово, зашто не и Абхазија или Јужна Осетија. ■

Начелник Генералштаба у гарнизону

КОНТРОЛА ВОЈНИЧКЕ СВАКОДНЕВНЕ

Начелник Генералштаба Војске Србије и Црне Горе генерал-потпуковник Љубиша Јокић, са сарадницима, обишао је 17. фебруара гарнизон Пожаревац и 565. наставни центар Копнене војске. Пуковник Винко Марковски, командант гарнизона и Наставног центра, обавестио је госте о постигнутим резултатима и проблемима који су у протеклом периоду оптерећивали рад тих састава. Поред старешина Центра, скупу је присуствовао и генерал-мајор Владимир Стојиљковић, заменик команданта Копнених снага. Начелник Генералштаба разговарао је са старешинама и војницима у касарнама Вељко Дугошевић и Војвода Миленко а сусрео се и са председником општине Пожаревац Душаном Вујичићем.

У време посете генерала Јокића гарнизону Пожаревац, стручне екипе Генералштаба контролисале су морал и психосоцијално стање, оспособљеност војника за свакодневне задатке, борбену обуку, систем командовања и функционисање логистичке подршке у Наставном центру.

Како је на анализи изведене контроле истакао пуковник Миливоје Аранђеловић, вођа екипа, непопуњеност јединица млађим старешинама, посебно командирима водава, знатно усложњава борбено оспособљавање војника. Застаревање постојећих техничких капацитета и материјалне базе обуке, уз недостатак довољних финансијских средстава, додатно отежава редовне обавезе једи-

Истраживање тржишта рада

ПРИСМА ЗА ПОДОФИЦИРЕ

Представници данске консултантске компаније "New insight" Фин Тидеманд и Мартин Гронбек Јенсен, који су ангажовани на изради пројекта истраживања тржишта рада у Србији и Црној Гори за потребе програма Присма, сусрели су се 23. фебруара са представницима Министарства за рад, запошљавање и социјалну политику Републике Србије, Републичког завода за статистику, Економског института и Привредне коморе Србије.

Основни циљ радног састанка, одржаног у Централном дому ВСЦГ, био је усаглашавања два кључна документа који ће се користити

приликом израде пројекта водича за истраживање тржишта рада и упитника.

Пројекат истраживања и анализе тржишта рада у Србији и Црној Гори консултантске компаније "New insight", која је ангажована средствима Нордијске иницијативе, послужиће као основа за осмишљавање и утврђивање програма обуке за подофицире ВСЦГ у оквиру програма Присма.

Састанку су присуствовали начелник Управе за кадрове генерал-мајор Слободан Тадић и начелник Дирекције за преквалификацију пуковник Милан Мићановић. ■ Д. М. М.

АКОДНЕВИЦЕ

ница. Улазни квалитет регрута који војни рок служе у Наставном центру није задовољавајући. Више од 85 одсто запослених старешина нема решено стамбено питање, што се лоше одражава на њихову професионалну мотивацију.

– Иако је укупно стање у гарнизону Пожаревац позитивно вредновано, неопходно је што пре превазићи уочене проблеме и одвојеност управа Генералштаба Војске од јединица. Наставни центар мора креирати надаље, како је то реформским процесима система одбране и предвиђено, професионални лик војника, али и старешина Војске. Због недостатка новца нико од нас нема право да не извршава своју мисију и свакодневне задатке – нагласио је генерал Јокић. ■

В. П.

Сарадња са Норвешком

ЛЕКАРИ НА УСАВРШАВАЊУ

У оквиру сарадње Војномедицинске академије и санитетске службе Норвешких оружаних снага, четири лекара са Војномедицинске академије отпутовали су 22. фебруара у Норвешку, на једномесечно усавршавање. Тамо ће бити и на обуци за рад у пољској болници која ће се користити у мисијама и стећи сертификат неопходан за учешће у мировним мисијама.

Четворочлани тим чине хирурзи мајор Бобан Ђорђевић и капетан прве класе Иван Марјановић и анестезиолози мајор Иво Удовичић и капетан прве класе Александар Врањанац. ■

С. С.

Ваздухопловни завод “Мома Станојловић”

ЗА ДАЉУ ОБНОВУ ПОТРЕБНА ПОМОЋ

Министар одбране Зоран Станковић и начелник Генералштаба Војске Србије и Црне Горе генерал-потпуковник Љубиша Јокић посетили су Ваздухопловни завод “Мома Станојловић” у Батајници. Том приликом обишли су ремонтне и производне капацитете тог завода, који су за време бомбардовања 1999. године претрпели велика разарања.

Запослени у Заводу успешно су обновили део капацитета, али, како је истакао директор пуковник Југослав Срдновић, очекују даљу помоћ и подршку Министарства одбране СЦГ.

Потпуна ревитализација и успешно функционисање ВЗ “Мома Станојловић” један је од битних услова за одржавање исправности авиона, хеликоптера и других средстава ратне технике у нашим ваздухопловним снагама и противваздухопловној одбрани.

Током боравка на Аеродрому “Батајница” министар одбране одржао је састанак са командантима летачких јединица и пилотима и информисао их о мерама које ће Министарство одбране предузети на побољшању укупних услова живота и рада у командама и јединицама РВ и ПВО. ■

НОВИ ПОСМАТРАЧИ У ЛИБЕРИЈИ И ОБАЛИ СЛОНОВАЧЕ

Министар одбране Србије и Црне Горе Зоран Станковић примио је 16. фебруара седморицу официра ВСЦГ, који се, у својству посматрача, припремају за одлазак у мировне мисије Уједињених нација UNMIL у Либерији и UNOCI у Обали Слоноваче. Четворица официра одлазе у Либерију, а тројица у Обалу Слоноваче.

Планирано је да капетан Раде Ђурчић отпутује у Либерију крајем фебруара, мајори Слободан Шкрбић, Живко Божић и Живојин Бурић у другој половини маја, а капетан прве класе Ненад Зонић и капетани Александар Живковић и Владимир Костур отпутоваће у Обалу Слоноваче крајем априла ове године.

Наши официри учествују у мисији УН у Либерији од децембра 2003. године у својству посматрача, а до сада је у тој мисији било ангажовано 14 припадника ВСЦГ.

У мировној мисији у Обали Слоноваче припадници наше војске су од маја 2003. године, а до сада је у тој мисији УН било ангажовано шест наших официра. ■

ИНОСТРАНИ ВОЈНИ ПРЕДСТАВНИЦИ НА ВОЈНОЈ АКАДЕМИЈИ

Инострани војни представници акредитовани у Србији и Црној Гори посетили су Војну академију где им је начелник те образовне институције генерал-мајор мр Видосав Ковачевић предочио њену основну организацију и начин рада, са нагласком на Спортском центру.

Намера представника Војне академије била је да иностраним колегама покажу спортске капацитете те куће, понудивши им слободне термине за коришћење теретане, базена, стрељане и других сала. И док су неки од гостију одмах изразили жељу да се опробају у једној од стрељана Војне академије, где се својом вештином истакла мајор бугарске армије Радка Бормалијска, други су одмерили снаге са екипом домаћина у одбојци. После пола сата игре резултат је био 2:0 за Војну академију, уз напомену да је време спортског дружења тек почело. ■

С. С.

ПОМОЋНИК МИНИСТРА ОДБРАНЕ ЗА ПОЛИТИКУ ОДБРАНЕ
СНЕЖАНА САМАРЦИЋ-МАРКОВИЋ

ВОЈСКА КАО БРЕНД

Војска је научни и економски потенцијал који може покренути развој целог друштва. Она је истовремено и спољнополитичка снага земље, безбедносни партнер на који се може ослонити. А то је и кључ за улазак у европске интеграције.

Ломоћник министра за политику одбране Снежана Самарцић-Марковић била је, између осталог, и координатор пројекта за стипендије у норвешкој амбасади у нашем главном граду, а од 2001. до 2005. године саветник у Амбасади СЦГ у Ослу. Ту је стекла увид у промене у норвешком систему одбране и њихову рефлексију на цело друштво. Будући да је по образовању професор књижевности и последипломац на Факултету драмских уметности у Београду, занимљиво је сагледати како онај ко се бави културом уочава до које је мере Војска значајна за цело друштво. У разговору смо ипак највише инсистирали на различитим аспектима међународне војне сарадње.

– Током четворогодишњег боравка у Норвешкој увидела сам да војска представља значајан потенцијал. У нашем друштву о њој се размишља кроз призму легата претходних петнаестак година као о пуком потрошачу, као неком ко неограничено и неконтролисано троши. Захваљујући искуству у нашој амбасади у Норвешкој, ја је видим као научни и економски потенцијал, као могући покретач друштва. У самој Војсци, са места помоћника министра за политику одбране, уочавам и до које је мере војска спољнополитичка снага земље. Војска је и реформски потенцијал – реформе у систему одбране могу да постану окидач промена значајних за целу земљу.

Решење за реформе су, пак, интеграције, јер никоме не одговара статус кво. Увидела сам и до које мере постоји свест унутар система одбране о неопходности реформи. Људи у униформи и цивили у Министарству одбране схватају да се нешто мора мењати, јер постојеће стање није одрживо. А реформисана војска може бити замајак друштвеног напретка. Она ће бити препозната као престижна институција и овде и код наших страних партнера.

■ *Мислите ли да реформисана војска може да послужи као пречица за интеграције, или треба прво да се цело друштво доведе до нивоа функционалне, добро уређене државе да би му се нека врата отворила?*

– Ако погледамо пример наших суседа, видимо да је њихов бренд управо Војска. Шта су оне имале да понуде Европској унији? Свакако нису биле економски тигар који би је привукао. Биле су безбедносни партнер на који се може ослонити. Произвођач, не потрошач безбедности. То је био њихов кључ за улазак у европске интеграције. Наравно, не потцењујем њихова економска и друга достигнућа, али тај безбедносни квалитет који су показали била је њихова лична карта. Зашто и ми то не бисмо искористили?

Кад сам била у Норвешкој не прекидно сам нашим партнерима говорила да не треба чекати да спроведемо реформе па да уђемо у Партнерство за мир (ПЗМ), већ да тај процес треба да тече барем паралелно. Кад уђемо у интеграције имамо шансе да се још брже трансформисамо. И Норвежани који су у Алијанси, али не и у ЕУ, то схватају.

■ *Просечног грађанина, ипак, највише занима економија, заправо, како ће се интеграције одразити на свакидашњицу.*

– Сигурна сам да то утиче и на економију, будући да могући страни инвеститори испитују глобалну слику земље у коју би уложили средства. Чланство у ПЗМ, примера ради, огроман је плус који

шаље поруку да сте безбедна земља и идете правцем који осигурава да неће бити великих неизвесности.

■ *Како се у то уклапа међународна војна сарадња? Који је њен значај на том путу?*

– Њен значај је и унутрашњи и спољнополитички. Таква врста сарадње одражава се на систем одбране, јер шири свест међу нашим официрима о значају даљих интеграција и о користи које интеграције могу имати за војску. Међуармијска сарадња подиже свесност о могућностима – када се две стране сретну, онда виде где постоје услови за сарадњу.

С друге стране, у спољнополитичком смислу, међународна војна сарадња такође има огроман значај. Ако делегација Министарства одбране дође у контакт са странцима и поставља одлична питања, даје значајне коментаре, тада они види да имају посла с професионалцима који су у стању да превазиђу постојећа предубеђења. Проблеми које срећемо у интеграцијама више су политички, а мање професионални. Зато тврдим да су припадници МО и ВСЦГ огроман безбедносни потенцијал, што је добра основа за даљи развој међународних војних односа.

Уз све то, домаћи политички врх, потом невладине организације и јавност, преко међународне армијске сарадње могу да сагледају потенцијал наше војске и система одбране.

■ *Шта одликује добру међународну војну сарадњу?*

– Мора постојати нека врста основе за дијалог, чија је сврха међусобно разумевање. Да би нас представници НАТОа и изасланици одбране акредитовани у СЦГ разумели и да бисмо ми њих разумели, да би постојала основа за дијалог, морају постојати разни курсеви, семинари, вежбе, размене посета, контакти које овде одржавамо са појединим земљама и контакти које имају наши војни изасланици у страним земљама, али и друге активности које чине широк спектар међународне војне сарадње. Све те послове организује, планира, осмишљава Сектор за политику одбране, нарочито Управа за међународну војну сарадњу. Када сам постављена на чело Сектора, схватила сам како је он добро организован – као мало министарство спољних послова. Добра организација олакшава посао. Ја ћу инсистирати на развијању стратешког аспекта формирања политике који је неопходан у Управи за међународну војну сарадњу. То значи да ми треба да диктирамо трендове сарадње, да она не долази само као сугестија споља, већ и да ми више захтевамо, предложемо и осмишљавамо како ће она изгледати.

■ *Шта је у овом тренутку примарни део сарадње?*

– У овом тренутку су се као такви наметнули курсеви. Поздрављам чињеницу да то међународни партнери препознају и донацијама подржавају. Знате, то све кошта. Било би добра да се то настави, али на други начин. Раније критеријуми за слање људи на курсеве нису били довољно артикулисани, па се дешавало да први услов буде познавање енглеског језика. Није постојало довољно добро праћење кадрова одшколованих у иностранству, нити су они били довољно искористићени. Сада са Сектором за људске ресурсе радимо на томе да се утврде јаснији критеријуми за слање људи на усавршавање у иностранство, али и план који ће утврдити шта чинити с њима када се врате. Морамо имати јасну представу о томе.

Нагласак стављамо и на тежњу сарадњу са нашим буду-

КО И ШТА ПЛАЋА

Курсеве финансирају страни донатори који носе трошкове пута, боравка и самог школовања у иностранству. Министарство одбране плаћа дневнице.

УСАВРШАВАЊЕ

Од 30. јуна 2003. до 1. фебруара 2006. одржано је 30 курсева у школи НАТОа у Оберамергауу у Немачкој на којима је учествовало 95 представника МО и ВСЦГ. У истом периоду била су и три симпозијума о планирању ПЗМ у школи НАТОа са учешћем три представника МО; шест курсева у Хрватској на које је упућено осам припадника МО и ВСЦГ; девет заједничких вежби НАТОа или ПЗМ на којима је учествовало 20 представника Војске у својству посматрача; три експертске посете НАТОу поводом реформе система одбране СЦГ; једна посета бродова НАТОа лукама Бар и Котор; три посете радних група МО и ВСЦГ седишту НАТОа у Бриселу.

На Ројал колеџу у Великој Британији школовано је неколико наших представника по годину дана. До сада су у земљама чланицама ПЗМ одржани и бројни курсеви учења енглеског језика у трајању од две недеље до три месеца.

ћим партнерима. Искористила бих прилику да поменем Групу за реформу одбране НАТО са Франком Боландом на челу, која ће редовно долазити. Иако је реч о облику сарадње резервисаном само за чланице ПЗМ, ми је добијамо јер смо и ми и они заинтересовани за реформе и просто очекујемо да се политичке препреке реше да бисмо одмах, без чекања, могли да наставимо даље процесе. Њихов долазак на сваких месец дана била је иницијатива Норвешке као наше контакт тачке за НАТО.

■ *Често помињете Норвешку која је неоспорно пуно допринела реформи домаћег система одбране. Да ли ће она и даље имати улогу контакт тачке, или ће је, као што се очекује, преузети неко други?*

– Потпуно разумемо интересовање појединих земаља да нам буду партнери те врсте и то подржавамо, али у овом тренутку нам је потребан континуитет. Управо су се развиле бројне радне мреже, уобличили разни заједнички пројекти, па њихово изненадно мењање у овом тренутку не сагледавамо као свој највећи интерес. Желели бисмо да многи партнери остану заинтересовани за нас, али сада морамо дати приоритет томе да Норвежани наставе да буду контакт тачка, и што смо и поновили на разним местима где се о томе одлучује.

■ *Колико се уважава тако изражена потреба?*

– Ми немамо никакав утицај на одлучивање, али имамо право и обавезу да артикулишемо свој глас, а наш глас јесте: да, желимо да то буду Норвежани.

■ *Говорили смо углавном о мултилатералном аспекту војне сарадње. Како стојимо с билатералним?*

– И он је развијен. Са земљама у региону, на пример, одлично сарађујемо, потписали смо разне билатералне војне споразуме и с њима и с неким партнерима у Алијанси. Међутим, недостају нам такви споразуми са САД.

■ *У реду за потписивање већ неко време чекају четири спо-*

разума са САД, који, упркос политичкој вољи, још нису потписани. Шта се и зашто чека?

– Заиста је много времена прошло док се ти уговори нису покренули с мртве тачке. Било је процедуралног застоја, повезаног и са сменом руководства, а код нас у МО постоји нека врста бојазни да се то у САД не схвати погрешно. Није реч о недостатку политичке воље с било чије стране у СЦГ, већ је просто требало разрешити нека процедурална питања и застоје. Сада смо већ дубоко загазили у решавање тог проблема. Реч је о споразуму о непролиферацији оружја за масовно уништавање, други је о статусу снага САД, трећи је безбедносни споразум. Наша је жеља да их истовремено потпишемо. Споразум о забрани ширења оружја за масовно уништавање је на путу да буде потписан, али је било потребно да се прецизније дефинишу неки његови чланови. Очекујемо да се у скорјем периоду то потпуно усагласи. Други споразум односи се на статус снага САД, који су потписале све земље у окружењу. У нашем је интересу да знамо у ком су статусу они на нашој територији. Потписивање тог споразума отвара врата за програм државног партнерства. То је програм сарадње оружаних снага САД и СЦГ, који су до сада потписале 23 државе. То је конкретно програм наше земље и једне од савезних држава САД.

■ *Говори се о програму СЦГ са Охајом?*

– Добро се говори. Стварно, нема никаквог политичког разлога да не потпишемо споразуме. Споразум о безбедности описује поља војне сарадње и потврђује шта њихов кадар чини током свог пословног боравка на нашој територији. Сличан споразум када дође време потписаћемо и с НАТОом. Постоји и четврти споразум – онај о узајамним услугама и набавкама – али он није у надлежности Сектора за политику одбране, већ Сектора за материјалне ресурсе. Међутим, сарађиваћемо и на даљем усглашавању тог четвртог споразума. ■

Снежана ЂОКИЋ
Снимимо Радован ПОПОВИЋ

ПОСМАТРАЧИ НА ВОЈНИМ ВЕЖБАМА

Прошле године били смо позвани да у својству посматрача пратимо међународне војне вежбе, и то у Украјини, Румунији и Словачкој. Учествовали смо заједно са морнарицом Италије на вежби Cooperative Horizon 05 и са једним механизованим водом на вежби за мировне операције у Бугарској.

ТРЕНУТНО У ИНОСТРАНСТВУ

До краја 2005. године на школовању и усавршавању у иностранству било је 1.276 припадника МО и ВСЦГ, и то 19 њих школује се у иностранству (шесторо у Немачкој, један у Француска, по двоје у Естонији и Кини и по четворо у Грчкој и Италији); на курсевима је 39 (пет у Немачкој, три у Словачкој, два у Чешкој, пет у Норвешкој, један у Хрватској, 10 у Мађарској, пет у Холандији, пет у Канади и три у БиХ); на усавршавању се налазе двојица припадника МО и ВСЦГ (Кина и САД).

У готово свим активностима трошкове сноси организатор, што представља подршку која се веома цени у Министарству одбране.

Праве понуде за школовање у САД отварају се тек након потписивања билатералних споразума са том земљом. До сада је на курсевима у Маршал Центру школовано 116 припадника МО и ВСЦГ.

Пише
Љубодраг
СТОЈАДИНОВИЋ

КУЛТУРА СТАНОВАЊА

Кад се имало – баш се делило, па и расипало. Осамдесетих година “нестало” је више стотина војних станова, само у београдском гарнизону. Деведесетих је формирана комисија која је бауљала по лавиринтима крађе, и нашла само десетак. Све остало покрила је магла. Но, и то није било све. Последња афера са “Цвећаром-2” показује да се скоро ништа није променило.

Човек гледа у небо да провери нешто. На пример, да ли је сам у универзуму, има ли његово постојање некакав значај. То је филозофија опстанка, порекло мисли о томе да ли негде још неко мисли на нас.

А ипак, живо људско биће склоно је да гледа изнад себе, намерно да уочи неки свод. Не мора то да је небо, могао би да буде некакав плафон изнад живог мислећег створа који се негде склонио. Имати плафон изнад себе, то је већ поуздано осећање, први знак да си заштићен од сила природе. А оне, са своје стране, баш као и неки људи, немају милости.

Шатор је лака преносива кућа, користе је војници како би брзо (на време, по задатку) подигли своје насеље, а онда га склонили и понели са собом. Ништа горе него кад пљушти новембарски дажд, а ти постављаш бушно крило. Ако си баксуз, а изгледа да јеси, капаће ти за врат док спаваш, или мислиш да си задремао. Но, то је кров над главом за војника. Аскетизам се учи, кијамет прати трупе. Ту нема спаса, јер су ово иначе само успомене из једног блатног логоровања на Серти. Одатле се силази у Криволак, највећу војничку пустињу на Балкану.

Али, све то, о шаторима, пољским креветима и осталом, војници ваљда знају. Но, не будите сасвим сигурни. На Овчем пољу, у Македонији, давних седамдесетих, официр са приличним трупним искуством, није умео да се удене у врећу за спавање. Било му први пут, а дилема се односила на редослед улажења у исту (врећу). Дакле, да ли прво глава или напред ноге. Можете замислити, човек је добро закључио да му је мислећи део важнији, те је дао предност њему.

А затим су га извукли, јер је закључио да његов оригинални приступ спречава улазак ваздуха.

Шатор ипак није тако бушни проналазак, како се мисли у нас. На Блиском истоку неки државници живе у пустињским чадорима, окружени пешчаним бескрајем. Па, шта им фали.

Наравно да им не фали ништа. Имају и од камиле и од птице млека. Но да се из туђих пустиња мало вратимо у наш континентални рај. Дакле, све ово би могло да личи на распевану апологију сиротињског становања. Али, уопште није тако.

Пред нама је конкретан проблем: како удомити 15.000 војних бескућника? То више није само питање бриге, багателисања или сиромаштва, него етички колапс. Нека врста наопаког распореда морала и обећања од сламе. Кампови, или шаторска насеља,

или вреће за спавање и наопако улажење, или пражна обећања, или квадрати у ваздуху, или показивање исцеђених каса, само су повод за подсећање на професију и њену цену. Цена је отишла у бесцење, и то могу да признају само они који су све туђе поразе доживели као своја понижења. И сада их плаћају сви који су бар мало закаснили да стану у ред.

Мислећи помало о судбинском војничком мучеништву, а у уверењу да то има некаког смисла, аутор ових редова се није бавио промоцијом пролетерског егалитаризма. А то ће рећи, једнакости у сиромаштву. Само на вежби, сви смо под истим шатором, мада су и тамо разлике драстичне. Но, овде је ваљда реч о заслугама. Кад се имало – баш се делило, па и расипало. Осамдесетих година “нестало” је више стотина војних станова, само у београдском гарнизону.

Деведесетих је формирана комисија која је бауљала по лавиринтима крађе, и нашла само десетак. Све остало покрила је магла. Војсковође које су биле манекени пораза, и будни чувари власти породичне династије, заједно са својим непозданим обожаваоцима, “полуделе” су и пре, а посебно после 5. октобра 2000. за луксузним становима. Свака јавна реч о томе проглашена је “нападом на војску” и уношењем раздора између сиромашне трупе и њених “изузетних генерала”.

Но, и то није било све. Последња афера са “Цвећаром-2” показује да се скоро ништа није променило. Они који верују да су елита, убеђени су “да имају права” на непристојан број квадрата. Ето, имају, па шта, мада нико не зна одакле. Осетљиви су на сваку реч, тврде да тамо, где су сада није претерано добро. Немају мира, угрожен им је спокој, и мисле како је истеривање правде њихова последња мисија.

Нисмо склонили идеји да ти људи буду у центру некаког медијског погрома. Они су само узели оно што им је понуђено, и то је у складу са финим здравим разумом. Тако да проблем није у њима, они свакако негде морају да буду, посебно ако пре нису имали где, и гледају у свој плафон. Кров над главом, то је то. Што важнија глава, то већи кров.

Шта ће бити са оним високим чиновницима заједничке државе, који су делили станове као карамеле? То је то атавистичко, рекли бисмо примитивно осећање моћи, које се огледа у распарчавању туђег. Војна сиротиња која се не види, остаје сама са својим очајем. Њима министри могу да доделе само обећања. ■

Аутор је коментатор листа “Политика”

ВОЈНА И РЕГУТНА ОБАВЕЗА
У СРБИЈИ И ЦРНОЈ ГОРИ

НОВИХ

НА ТРАГУ РЕШЕЊА

Већина проблема у области војне обавезе биће прошлост када будемо имали професионализовану војску, која подразумева укидање обавезе, односно служења војног рока, док би регрутна обавеза остала на снази. То практично значи да би се младићи уводили у војну евиденцију и упућивали у територијалне центре, где би реализовали основну обуку у трајању од 60 дана. Тиме би испунили законом прописану обавезу и били обавештени о могућностима ангажовања у својству професионалних или добровољних војника. Уколико би се добровољно пријавили, они би прошли и додатну обуку за одређену војноевиденциону специјалност.

У ВОЈСКУ СА 19 ГОДИНА

Једно од нових решења у Предлогу новог Закона о одбрани Министарства одбране Србије и Црне Горе јесте да се граница упућивања војника на служење војног рока смањи са садашњих 21 на 19 година. Не тако давно, граница је управо са 19 померена на 21 годину, уз образложење да су деветнастогодишњаци тек изашли из адолесценције и незрели за озбиљне обавезе. Шта се то сада променило?

– У претходном периоду имали смо велики број случајева – каже пуковник Радивој Вукобровић – да упут у 21. години ремети планове регрута о школовању, запослењу или формирању породице. Овом променом желимо да изађемо у сусрет младим људима како би извршили војну обавезу и кренули у остваривање важних и егзистенцијалних питања.

Предлог је без примедби прошао расправу у организацијским јединицама МО и ВСЦГ и јавну расправу, којој су присуствовали представници других државних органа, али се у јавности, ипак, појавиле критике тог решења. Најјачи аргумент за упут регрута на служење војног рока са 19 година живота јесте све чешћа појава да се младићи тог узраста добровољно јављају за служење војног рока. По речима команданта Војног округа Ниш пуковника Љубише Ђорђевића, управо је категорија војника добровољаца омогућила да се на територији у надлежности тог војнотериторијалног органа, септембра прошле године, оствари одзив од 106 посто.

Ослови војне обавезе су готово до јуче били изван сфере занимања јавности и одвијали су се по аутоматизму, какав и треба да имају добро организовани државни системи. Новинарски извештаји са испраћаја регрута у војску разликовали су се само по квалитету културно-уметничког програма и говора органа власти, док се подразумевало да је план упута испуњен са 110 или 120 посто. Верујемо да нема тридесетогодишњака који се не сећа како су војни обвезници стрпљиво стајали у реду да би у свом војном одсеку пријавили промену адресе или одлазак у иностранство, а тада се ни пасош није могао добити ако није прибављена сагласност војнотериторијалног органа.

За кратко време променило се много тога, тако да су проблеми из области војне обавезе постајали све бројнији, што је и довело да алармантног половичног одзива регрута у прошлогодишњем јунском року. Обликована медијска слика о могућем укидању служења војног рока, амнестирање војних обвезника који су у иностранству, интензивно популарисање цивилног служења војног рока и отворени позиви на неизвршавање војне обавезе, учинили су своје и веома неповољно утицали на реализовање плана упута. Војнотериторијалним органима Министарства одбране јасно је да се начин попуње и регрутовања мора суштински мењати, због чега и трагају за решењима која су потпуно нова или заснована на мерама које су са успехом примењене у другим државама.

О војној обавези – данас и сутра, разговарамо са нај-

одговорнијим људима у Управи за обавезе одбране, Војним окрузима и Војним одсецима, где смо потражили одговоре и на питања о служењу војног рока лица из дијаспоре, статусу врхунских спортиста, уметника и научника, утицају смањења трајања војног рока са девет на шест месеци, одзиву Албанаца са југа Србије и муслимана у Војску Србије и Црне Гор ...

ОД ЕВИДЕНТИРАЊА ДО РЕГРУТОВАЊА

Регрутни потенцијал наше земље чине регрутни обвезници који нису регулисали војну обавезу од навршене седамнаесте до тридесет и пете године (у овој години, на пример, то су младићи који су рођени од 1971. до 1989. године). Прошле године, у војну евиденцију је уведено 86.295 регрута, при чему је педесет хиљада стасалих обвезника редовног годишта, док су остали старијих година.

Постоје поуздани подаци да се већ ту, на првом кораку, знатан број момака не уведе у војну евиденцију због одласка у иностранство, непријављивања промене адресе и других разлога.

Увођење у војну евиденцију је, иначе, грађанска дужност предвиђена законом, тако да је сваки младић дужан да се на јавни позив (преко средстава јавног информисања или плаката) одазове у војнотериторијални орган. Ако то не учини, упућује му се лични позив, и то на основу базе података коју су војнотериторијални органи формирали из евиденције МУП-а, школа, бирачких спискова, цркве или матичних књига рођења.

Пуковник Радивој Вукобровић, начелник Управе за обавезе одбране

Осамнаестогодишњаци подлежу медицинско-психолошкој обради, која је веома важна за добро регрутовање и одређивање војноевиденцине специјалности. Лекарске прегледе обављају војне здравствене установе, попут Војног медицинског центра "Карабурма" и Регрутног центра Ниш.

Нишки регрутни центар обавља лекарске прегледе у самом Нишу, али и по целој Србији, зато што су стручњаци из те установе оформили покретне екипе лекара и специјалиста који путују од гарнизона до гарнизона.

– Разлози за овакав организацијски поступак – каже начелник Регрутног центра пуковник Петар Никић – леже у ценама прегледа које су код нас око хиљаду динара, док су у цивилним здравственим установама и пет пута веће.

По економској логици, овакав начин оцене здравствене способности регрута треба сачувати и у будућности, али већ се чују размишљања да ће увођење у војну евиденцију и лекарски прегледи изаћи из надлежности Министарства одбране, односно да ће ти послови прећи у надлежност других државних органа.

После лекарских прегледа следи регрутација, која подразумева одређивање војноевиденционе специјалности, за коју ће се регрут обучавати. Комисије војнотериторијалних органа регрутују младиће на основу расположивих података (школска спрема, лекарски преглед, хоби, жеље) и потреба Војске Србије и Црне Горе. У јединицама Војске се чује да регрутовање у осамнаестој години не пружа праву слику о способности регрута, зато што до упућивања у Војску прође најмање три године, а у том периоду често се догоде промена здравственог стања или стручне спреме регрута.

Пререгрутација је могућа, али је важно знати да се може извести само када регрут поднесе лични захтев са навођењем

нових околности, зато што, једноставно, нема аутоматског поступка у таквим случајевима. За проблеме у регрутовању карактеристична је децембарска партија војника 2005. године, из које је 6,5 посто регрута, након додатних прегледа, отпуштено из јединица ВСЦГ као привремено неспособно за служење војног рока. Такве појаве су условиле да у Предлогу новог Закона о одбрани буде и одредба по којој се лекарски преглед обавља непосредно пре упута, што ће, свакако, смањити проценат отпуштања из јединица Војске. Има и нових идеја, по којима регрутовање треба организовати у територијалним центрима за обуку, то јест, после доласка војника у јединицу. Нема сумње да је управо то оптимално решење, зато што ће се одлука о војноевиденционој специјалности регрута доносити поле основне обуке, када ће се већ добро сагледати његове војничке склоности.

Пуковник Петар Јовановић,
командант Војног одсека Врање

■ СЛАБА ПОПУНА ЈЕДИНИЦА

Прошлогодишња четири упутна рока била су као четири годишња доба, с том разликом што су мартовски (пролећни) и јунски (летњи) изазвали зебњу попут хладних јануарских дана, док су септембарски (јесењи) и децембарски (зимски) створили топлију атмосферу у области војне обавезе. Проценти одзива војника на служење војног рока у септембру (85 посто) и децембру (78,8 посто) звуче, свакако, много повољније од одзива у марту (62 посто) и, поготово, јуну (49,1 посто). Разлога за задовољство има, зато што се очекивало да ће промена трајања служења војног рока под оружјем са девет на шест месеци и скраћење цивилног служења војног рока на девет месеци, изазвати поремећаје у одзиву. То се није десило, те поред доброг септембарског одзива на служење војног рока под оружјем, вре-

Пуковник Љубиша Ђорђевић,
командант Војног округа Ниш

ди забележити и да је цивилно служење војног рока остало на истом нивоу као и у претходном периоду.

Како све то изгледа на годишњем нивоу? Планирано је да се на служење војног рока позове 34.958 регрута, а одазвало се 25.650, или око 75 посто. Статистика нам неће дати одговоре на питање да ли је то добар одзив или не, али је сасвим јасно да попуњеност оперативног ешелона није добра и да је знатно смањена попуна јединица Војске. То је реално стање у коме се налазе систем одбране земље и Војска Србије и Црне Горе као његов најважнији део.

Узроке слабе попуне јединица Војске не треба тражити само у одзиву и могућности цивилног служења војног рока већ и у скраћењу војног рока, због чега се у јединицама преклапају само две, а не као раније три партије војника.

– Свесни смо да је попуна јединица Војске врло слаба – каже начелник Управе за обавезе одбране пуковник Радивој Вукобратовић – и зато тражимо могућности да стање поправимо ангажовањем војника по уговору и активне резерве.

Проблема у позивању војника на служење војног рока има доста. Војнотериторијални органи чине све што је могуће да њихов део посла ураде професионално и квалитетно, али су немоћни пред појавама одбијања пријема позива, непријављивања промене адресе или одласка све већег броја младих на привремени рад у иностранство. Позиви упућени редовном поштом неажурно се уручују, а има индиција да се неки и намерно не достављају.

Посебна прича је везана за неплаћене рачуне. Војни одељак у Сјеници је, можда, први војни објекат у земљи коме је, од 18. новембра прошле године, искључена струја због неплаћених рачуна. Може се само замислити како је радницима тог одељка било на минус 30 степени Целзијусових. Уз то, дешава се да, кад год дође вре-

ме за уручење позива, пошта уведе доплатне хуманитарне маркице, што изазове недостатак новчаних средстава за плаћање поштиљки.

– Реално је и коректно – тврди пуковник Вукобратовић – да се војне поштиљке ослободе плаћања доплатних маркица, јер се на тај начин средства из буџета преливају за хуманитарне сврхе.

■ ПРОФЕСИОНАЛИЗАЦИЈОМ ДО ЦИЉА

С почетком године на југу Србије је осванула платформа којом Албанци са тог подручја траже специјални статус, а један од њихових захтева јесте да Албанци и "званично" не треба да буду позивани на служење војног рока. Они практично траже да се озваничи стање које траје од распада Југославије деведесетих година. Наиме, последњи регрути из редова албанске националне мањине упућени су на служење војног рока 1993. (тројица), 1994. (један) и 1995. године (један), и то по личном захтеву. Чињенице говоре да од 1999. године албанска национална мањина извршава регрутну обавезу само у делу увођења у војну евиденцију, регрутовања по добровољној основи, али не и у упућивању на служење војног рока.

– Морамо констатовати – каже командант Војног одсека Врање пуковник Петар Јовановић – да регрути на територији врањског Војног одсека нису једнаки пред законом у остваривању својих уставних права и законских обавеза.

Војнотериторијални органи покушавају повремено да младе Албанце позову на служење војног рока, али одзива нема. Последњи покушај је забележен 2004. године, када је уручено десет позива за служење војног рока Албанцима у општини Прешево. Међутим, реаговао је Оебс преко свог високог представника Мауриција Масарија и Координационог тела за југ Србије, тако да су позиви повучени. На папиру, став државе је да треба поступати по Закону и Уредби о вршењу војне обавезе, али у пракси очигледно није тако.

У неколико последњих упутних рокова забележен је и слаб одзив на служење војног рока муслимана из општина Нови Пазар, Сјеница и Тутин. У децембру се, на пример, 78 посто муслимана није одазвало на позив. Да ли се то понавља ситуација са југа Србије?

– Знатно мањи одзив муслимана – тврди командант Војног одсека Краљево пуковник Драган Туцаковић – више је резултат изражене економске миграције становништва са тог простора у земље Европске уније, Босну и Турску, него ли што је то избега-

ОТКУП ВОЈНОГ РОКА

Предлог Закона о одбрани предвиђа могућности служења војног рока под оружјем, без оружја, цивилно служење војног рока и плаћање накнаде за ослобађање од служења војног рока за обвезнике који живе у иностранству. Увођење накнаде за ослобађање регрута који су ван земље представља покушај да се превазиђе проблем који је настао њиховим избегавањем да се одазову на војну обавезу. Министарство одбране се одлучило на такво законско решење зато што долазак на одслужење војног рока регрутима у дијаспори ствара велике пословне губитке и присиљава их да напусте животне и егзистенцијалне активности у земљама у којима бораве.

Претпоставка је да ће тај потез државе спречити да се наши младићи у иностранству одричу држављанства Србије и Црне Горе, а таквих је, према поузданим подацима, више од педесет хиљада. Откуп неће бити обавезан, нити једини начин регулisaња војног рока за регруте у дијаспори. Још увек није утврђен износ накнаде, али ће се Министарство одбране залагати да цена откупа војног рока буде у висини цене професионалног војника који би га, условно речено, заменио.

вање војне обавезе. Према подацима из Војног одсека Краљево, један годишњи регрутни контингент налази се тренутно у иностранству.

Како сада ствари стоје, већина проблема у области војне обавезе биће прошлост када Војска буде професионализована. Зато пуковник Радивој Вукобратовић каже: "То је циљ ка коме идемо, али тешко је рећи када ћемо тамо стићи".

Професионализација подразумева укидање обавезе служења војног рока, док би, према садашњим виђењима, регрутна обавеза остала на снази. То практично значи да би се младићи уводили у војну евиденцију и упућивали у територијалне центре, где би реализовали основну обуку у трајању од 60 дана. Тиме би извршили законом прописану обавезу и били обавештени о могућностима ангажовања у својству професионалних или добровољних војника. Уколико би се добровољно пријавили, они би прошли и додатну обуку за одређену војноевиденциону специјалност. Према речима пуковника Вукобратовића, новим решењима се жели постићи да у будућности грађани оба пола буду, на добровољној основи или под обавезом, оспособљени за одбрану земље и заштиту од савремених изазова који прете свим земљама.

Размишља се и о допунским начинима попуње јединица, у виду формирања активне резерве. Активну резерву треба да чине оспособљени војници, који су са МО потписали уговор и прихватили обавезу да се одазову у јединицу у

*Потпуковник Драган Туцаковић,
командант Војног одсека Краљево*

случају потребе. Јасно је да се за све добровољне форме војног ангажовања морају наћи мотивациони фактори, попут материјалних накнада, олакшица у плаћању пореза, и слично. Суштина је у жељи да се јединице Војске Србије и Црне Горе попуне људима који су заинтересовани да буду припадници Војске. Професионализација Војске ће сасвим сигурно омогућити велики напредак у пословима војне обавезе. Уосталом, смисао професионализације је, можда, најбоље формулисао војвода Живојин Мишић својом изреком: "Један који хоће, јачи је двојице који морају".

ОДЗИВ ПО ОПШТИНАМА

Занимљиво је бацити поглед на анализу одзива регрута на служење војног рока по местима из којих се упућују. У децембарском упутном року најбољи одзив од 84,52 посто забележен је на територији Војног округа Нови Сад, нешто слабији у Војном округу Ниш (81,28 посто), док је најслабији у рејону Војног округа Београд (74,55 посто). У Војном округу Нови Сад најбољи одзив је у општинама Оџаци, Ковин и Инђија, док је најслабији у Сечњу и Новој Црњи. На територији Војног округа Ниш похвале иду на рачун нишке општине Пантелеј, Ражња и Нишке Бање, а критике се могу упутити општинама Гаџин Хан, Врњачка Бања и Владичин Хан. У Војном округу Београд боље од осталих су општине Љубовија, Голубац и Велика Плана, док се најслабији одзив бележи у београдским општинама Земун и Нови Београд.

За Београд је већ годинама својствен мали одзив војника на служење војног рока, што је последица специфичности великог града, студентске популације, честих промена адреса, великог броја спортиста и других разлога. У претходну анализу нису укључене општине са територије Црне Горе, где су у јуну и септембру забележени одзиви од 9,39 и 26 посто. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

ВОЈНИЦИ СПОРТИСТИ

Нема дана да у неким новинама не осване наслов који асоцира на (не)служење војног рока неког од познатих спортиста, као што су то легенда наше кошарке Владе Дивца или фудбалски репрезентативац Матеја Кежман. Познато је да термин "заслужни спортиста" није уписан у Устав, али постоје Уредба и Упутство за служење војног рока, по којима се врхунским спортистима, уметницима и научним радницима војни рок може одлагати до 27 године. Поред тога, стварају им се и могућности да током служења војног рока тренирају, вежбају и учествују на спортским и културним манифестацијама.

Одлуку о томе ко је "истакнут" доносе надлежна министарства, а по том основу је регулисан статус, рецимо, фудбалеру Миливоју Ћирковићу, боксеру Ивану Робаћу, кајакашу Горану Цвитановићу, глумцу Андору Ковачу, научном раднику Борису Делибашићу и још четрдесеторици спортиста, док су 44 спортска клуба и установе упућени да своје захтеве доставе Министарству просвете и спорта. Служење војног рока са олакшицама омогућено је за 47 војника – 34 спортиста, 12 научника и једном уметнику. Поменутом Уредбом и Упутством није предвиђено да било која категорија лица буде ослобођена војне обавезе.

Не може се оспорити да "спортски случајеви" остављају негативан утисак у јавности када је реч о раду Министар-

ства одбране и Војске Србије и Црне Горе и војној обавези. Стиче се утисак да "неко" намерно ствара и постиже медијску буку како би нанео штету систему одбране. Како, иначе, објаснити да се кривична пријава против Влада Дивца (поднета због тога што војнотериторијални органи нису имали податак да Дивца има двојно држављанство) активира неколико година по подношењу, или да штампа бруји о служењу војног рока Матеје Кежмана, иако војнотериторијални органи немају никакав удео у томе? Наиме, Матеја Кежман се потпуно уклапа у све прописане нормативе по којима одлуку о одлагању служења војног рока доноси Дипломатско-конзуларно представништво земље у којој живи и ради. Са жељом да предупреди сличне негативне конотације, Управа за обавезе одбране затражила је од Министарства просвете и спорта да достави списак са именима истакнутих спортиста како би решавала њихов статус и без поднетих захтева самих војника.

Постоји и тежња да се врхунским спортистима, уметницима и научним радницима омогући законско ослобађање од служења војног рока. Таква одлука није у надлежности Министарства одбране, већ је ствар политичке воље и законодавног тела које о томе расправља. Аргумента за и против има много, али поменимо само да у већини земаља које су задржале служење војног рока, та могућност не постоји.

МОСТ ЗА ПРИГРЕВИЧАНЕ

Крајем децембра прошле године, под тежином шездесеттонске дизалице, срушио се армирано бетонски мост на каналу Дунав–Тиса–Дунав, изграђен 1962. године, који је повезивао Пригревицу са сомборским путем. Од тада за мештане тог насеља у општини Апатин почињу муке и проблеми. Наиме, са друге стране канала је преко 600 хектара обрадиве земље коју ваља опслуживати. Да би до ње стигли Пригревичани су морали путовати својом пољопривредном механизацијом заобилазним путем дужим 34 километра или пак аутобусом. А какво је то обрађивање земље када на њиву идеш аутобусом, кажу нам мештани.

Како би привремено решили проблем челници апатинске општине одлучили су да

се непосредно уз порушени мост, до његовог обнављања, изгради понтонски мост и за то су се обратили Војсци.

У складу са потписаним уговором, понтонирци 123. понтонирског батаљона из Новосадског корпуса, којим командује мајор Жељко Вучковић, поставили су преко канала понтонски мост од седам елемената, дужине 45 метара и носивости 20 тона. То ће омогућити кретање понајпре пољопривредне механизације, али и аутобуса и путничких возила, па Пригревичани неће остати одсечени од својих поља и Сомбора.

Општина Апатин за коришћење понтонског моста, Војсци СЦГ плаћаће месечну надокнаду од 1.200.000 динара. ■

Б. М. ПОПАДИЋ

Почетак постављања понтонског моста

ЛОГИСТИЧКА ПОДРШКА У ПРОТЕКЛОЈ ГОДИНИ

У Генералштабу Војске и Министарству одбране Србије и Црне Горе анализирано је функционисање система логистике и логистичке подршке јединица и установа система одбране у 2005. години.

Иако су се задаци логистичких састава у протеклој години реализовали у отежаним условима – хроничан недостатак новца, нарушено снабдевање и здравствено збрињавање, затим, отежано одржавање и занављање техничких капацитета, неразрешен статус вишка наоружања и војне опреме, неперспективних објеката Војске, те бројне организационе промене и неусвојена нова законска решења – обезбеђена је непрекидност система логистичке подршке. ■

В. П.

СТРУЧНА РАСПРАВА У ЦЕНТРУ ВЕЗЕ

У Школском центру везе, информатике, електронског извињања и противелектронских дејстава у Београду, 21. фебруара одржана је стручна расправа на тему "Анализа функционисања система веза, информатичке подршке и заштите информација у 2005. години". Расправом је руководио начелник Управе за везу и информатику (Г-6) пуковник Предраг Рајић.

Закључено је да систем веза, заштите информација и информатичке подршке задовољава основне потребе у преносу говора, писаних информација и података. Проблеми су у неулагању у модернизацију опреме, рестриктивном финансирању одржавања и отпуштању дела високог стручног кадра. ■

А. А.

УКРАТКО

ХУМАНОСТ ПРИПАДНИКА ВОЈСКЕ

Начелник Генералштаба ВСЦГ генерал-потпуковник Љубиша Јокић примио је 25. фебруара двојицу официра којима су њихове колеге притекле у помоћ сакупивши новчане прилоге за излечење њихових најмилијих.

Генералу Јокићу, као представнику свих припадника Војске који су учествовали у хуманитарној акцији, лично се захвалила Габријела Китановић, ћерка пуковника Мирослава Китановића. Та девојка, рођена 1980. године, боловала је од прогресивне кратковидости. После операције у Институту за микрохирургију ока у Калуги у Русији, Габријели је са диоптрије седам вид враћен на нормалу.

Том приликом, генерал Јокић је мајору Стеву Кесићу уручио прикупљена новчана средства намењена за операцију његовог сина Николе, рођеног 1993. године, који након операције тумора на мозгу има проблема са покретањем десне стране тела. Средства прикупљена хуманитарном акцијом помоћи ће да Никола буде лечен у Центру за биохронотерапију у Москви. ■

А. А.

ХРОНИКА

ПОГИНУО ВОЈНИК НА СТРЕЛИШТУ "ВУЧАРНИК"

Војник Бранко (Предрага) Кошанин преминуо је 21. фебруара у 12,15 часова у Медицинском центру у Сурдулици од последица струјног удара, који га је задесио у 9,45 часова на полигону стрелишта "Вучарник", где је његова јединица била на гађању. До несреће је дошло када је војник Кошанин, носећи радио-уређај РУП-12, штап-антену дугачком 3,11 метара случајно закачио надземни електрични вод.

Војнику Кошанину је на лицу места указана прва помоћ, а затим је хитно превезен у Медицински центар у Сурдулици.

Увиђај је извршио истражни судија Окружног суда из Ниша Зоран Поповић.

Војник Бранко Кошанин рођен је 15. маја 1984. у Краљеву. Од 1. септембра 2005. налазио се на одслужењу војног рока у 52. мешовито-артиљеријској бригади у Сурдулици. ■

ГЕНЕРАЛ-МАЈОР ПРОФ. ДР МИОДРАГ ЈЕВТИЋ, НАЧЕЛНИК ВМА

ДА БЕЛИ ОСТАНЕ МАНТИЛ БЕО

ВМА је опстајала и мора да опстане јер је национално благо, а нико не воли да се одрекне блага. Сви покушаји да се минимизира њена улога и да се стави у други план, дефинитивно су пропали, јер наши најновији резултати казују да је то кућа злата вредна, да је нешто што би свако на свету пожелело да има.

Није све у медицини црно. Бели мантил мора остати бео, чист. Ми настојимо да он у овој кући остане такав. Желимо да очувамо етичност, хуманост, бригу, да сачувамо професију. Мислим да смо добрим делом у томе успели. Потреба за опрезношћу и даљом надградњом увек постоји – говори нам генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић, начелник Војномедицинске академије, током разговора којим смо поводом годишњице покушали да представимо ову кућу – препознатљиву на стручној мапи света. Кућу која је добра референца за велики број светских стручњака, чак и најеминентнијих, која је расадник изузетног кадра и која је, пре свега, место у коме се људи квалитетно лече.

Мало је установа у Војсци и држави које постоје више од 160 година. Какви су предуслови и услови обезбедили Војномедицинској академији да тако дуго траје?

– Ту нема тајни. У питању је изванредна дугогодишња организација, систем који деценијама траје, који је унапређиван и преношен са генерацију на генерацију. ВМА је национално благо, ми је тако схватамо и чувамо.

Ових нам дана често кажу: Лако је вама, ви сте војска. Ма, није нама лако. Војна организација само потпомаже да радна

дисциплина и организација рада дођу до изражаја. Реч је о прецизности, организованости, захтеву да то што имамо и чиме располажемо морамо да чувамо. Захваљујући свему томе ВМА је успела да функционише и у најтежим временима и да сачува углед који је заиста неокалан у народу. А то је најважније. Данас с пуним правом можемо да кажемо: *Да, то смо ми, али не трајемо од јуче. Ми трајемо дуго.* Ми који смо овде данас имамо обавезу више – да Академију сачувамо, унапређујемо и уклопимо у здравствени систем земље, где дефинитивно има своје место, а све ради помоћи болесном човеку.

Услови за такав пут били су и добри и лоши. Добри у време када се релативно лако и добро живело, али смо у протеклу деценију и по и ми били суочени, као и читав наш народ, са веома тешким проблемима у финансирању и отежаним могућностима опремања. И поред тога, често нам кажу: *Имате лепу зграду.* А ја мислим: *Може бити и лепша.* Кажу: *Имате добру опрему.* Да. Наша опрема је добра јер је чувамо. Она није најновије генерације, али суштински квалитет ВМА је да све што постоји у њој, и ради.

Највеће благо које ВМА има јесу њени стручњаци, кадар у који се улагало и у који се улаже. То нас је одржало и омогућило нам да будемо препознатљиви у много чему и да ВМА траје као лидер у многим областима медицинске науке. И не само то, ВМА је десетинама година уназад, практично читаво столеће, била расадник најквалитетнијег медицинског кадра у земљи.

На ВМА су у протеклом периоду долазили познати светски медицински стручњаци. Шта их доводи – углед установе, пријатељство, интерес, или нешто четврто?

– Можда је најбоље рећи – све помало. ВМА је сигурно добра референца за велики број светских стручњака, чак и најеминентнијих. Можда звучи нескромно, али је тако. Само у неколико последњих месеци овде је боравила читава плејада еминентних светских стручњака из Америке, Швајцарске, Немачке, Русије, Израела, Италије – из области хирургије, ортопедије, ендоскопске хирургије, гинекологије, офталмологије, патофизиологије, гастроентерологије, реуматологије... Они су препознали у нама поуздане партнере, људе са којима могу да сарађују и који без суревњивости и сујете могу да прихвате нове методе, а наши стручњаци су оспособљени да те методе и стандарде евроатлантске медицине, којима тежимо, убрзано усвоје, и да их примене у пракси. Поменућу и то да су последњих неколико месеци овде боравили стручњаци који су радили, на пример, на пројекту уградње вештачког колена. Тада је урађена тотална кондиларна ендопротеза колена. Битно је рећи да је показна операција коју је овде урадио др Зоран Поповић оцењена као најбоља у источној Европи у досадашњој пракси компаније која вештачка колена производи. Нема већег признање за једног доктора, за једну установу, па и за једну земљу од такве оцене.

Код нас је у протеклом периоду одржано и много стручних скупова. Конгресу клиничке неурофизиологије Србије и Црне Горе присуствовало је око 200 лекара специјалиста из наше земље и света, а предавања и излагања имали су и познати стручњаци из света, што је раније било готово незамисливо. То само говори о њиховој жељи да овде представе своје резултате рада. Треба споменути и то да је овде одржан веома успели европски ворк-шоп из гастроентерологије, а одјек у свету науке имао је први конгрес физиолошких наука СЦГ, на коме су учествовали

професори из 23 земље света. Томе ништа не треба додати. ВМА је див који дефинитивно ојачава, у њој се поново промовишу велика достигнућа.

Како данас функционише ВМА? Да ли се у организационом смислу нешто мењало?

– ВМА прати све што се дешава у савременој медицини. Она је систем који под једним кровом садржи све што медицинска професија и наука треба да имају – систем лечења, образовања кадра, научноистраживачки рад и, наравно, логистику. Све то може да буде мобилисано за најкраће време, ради брзог, поузданог, стручног и квалитетног извршавања било ког задатка.

А шта је ново? Ново је да имамо мање запослених него што смо имали раније, али смо настојали да сачувамо виталне капацитете ВМА, да их не нарушимо до мере која би угрозила њено функционисање. Напротив, настојали смо да сачувамо најбољи кадар и ресурсе који могу обезбедити да функционишемо квалитетно, на нов начин. Ове године урадили смо и нешто што се ради једном у 20 година – унутрашњу реорганизацију ВМА. Осмислили смо је захваљујући нашим искуствима, сазнањима и пракси коју смо видели у свету. Увели смо нове садржаје који су нас дефинитивно избацили у орбиту као установу која је препознатљива на стручној мапи света. Дакле, оно што се ради у Лондону, Паризу, Цириху, Њујорку или било где у свету, ради се и на ВМА. Ту је и савремени Дијагностичко-поликлинички центар, који је у једном дану може да збрине око 5.000 људи. Тај центар има задатак да буде ударна песница ВМА, да прихвати све који у њу дођу, направи тријажу, уради дијагностику, идентификује проблем и да, ако треба, донесе одлука о пријему болесника на даље хоспитално лечење. Таквих је само шест до седам одсто. Све

остале успевамо да збринемо по типу дневне болнице и моделу дневне хирургије, која је тренд у свету, а ми смо је међу првима применили код нас. На тај начин знатно се смањују трошкови, растеређују кадар и болнички капацитети које можемо ангажовати на другим пословима. Тако поштујемо и захтев модерне медицина – брзо, ефикасно и јефтиније лечење.

Формирали смо и Одељење за контролу и превенцију болничких инфекција, а ново је и Одељење за здравствену негу болесника. ВМА, међу првима у земљи, нема више главну сестру, него начелника одељења за здравствену негу.

Новина је и Центар за трауму, настао на нашим провереним искуствима. Тај центар има јасно дефинисане капацитете – Центар за хитну помоћ, шок-собу, хелидром удаљен само 500 метара и приправну јасно дефинисану екипу, која свакодневно може бити у покрету буквално за 10 минута.

Основали смо и Центар за клиничко испитивање лекова, унапредили неке капацитете у организационо-стручном смислу, формирали Клинику за васкуларну медицину, јер смо проценили да постоји огроман број болесника који има обољења из домена васкуларне патологије. Сем ње, постоји и Клиника за абдоминалну и ендокрину хирургију. Посебан ентитет у нашој кући јесте и Клиника за грудну хирургију, а објединили смо и донедавно развојене капацитете у области максилнофацијалне хирургије, имплантологије и оралне хирургије.

Кроз поликлиничку службу ВМА годишње прође око пола милиона људи, уради се око три милиона различитих дијагностичко-терапеутских процедура. Те бројке указују на велики притисак који постоји на Дијагностичко-поликлинички

центар. Како успевате да свима пружите медицинске услуге и да будете ефикасни?

– Све се то постигне, јер је разрађен систем, и сви капацитети ВМА – стручни, пословни и технолошки користе се рационално. Око 120.000 од тих пола милиона људи су цивилни осигураници, грађани, који су нам поклонили поверење, већином плаћајући наше услуге. То је такође јасан знак оправданог поверења.

Успешан рад вероватно прати и добар систем заказивања?

– Систем заказивања код нас успешно функционише, на радост наших приоритетних пацијената – војних осигураника, који су за нас светиња. Настојимо да они буду у сваком моменту добро прихваћени и на време прегледани, и ту смо много урадили. Некад се чекало на прегледе пет-шест месеци, сада прве прегледе завршавамо истог дана, а контролу заказујемо по стручној процени. Сем тога, проценили смо да можемо много боље и ефикасније да радимо ако додатно ангажујемо капацитете и кадар и своје услуге пружимо грађанима земље у јасно дефинисаном простору и времену. И ми већ дуже време радимо три дана у недељи – понедељком, уторком и средом, од 15.30 до 19.30 за све грађане који имају потребу да се прегледају и лече на ВМА.

Колики је интерес и потреба за послеподневним радом показује и чињеница да ћемо ускоро почети да радимо сваки дан. ВМА и на тај начин може да помогне здравству Србије и државне заједнице. Настојимо да и цена за те прегледе буде прихватљива и разумна, на ивици рентабилитета, а да не буде непријатан удар по џепу грађана. Ако кажем да је прошле године урађено више од 32.000 већих и мањих операција, да је на болничко лечење примљено око 30.000 болесника, да је прикупљено око 9.000 литара крви, онда то указује на озбиљност рада у овој кући. Али говори и о томе да се овде, поред науке и едукације, бавимо и оним због чега примарно постојимо – лечењем људи.

Прокоментаришите податак да су цивилни осигураници у хоспиталном лечењу учествовали у проценту од 41 одсто?

– Не бих то коментаришао. То треба неко други да прокоментарише, а ја сам само поносан. Само овог јутра, док разговарамо, попуњено је 88 одсто капацитета ВМА, што је практично максимум, ако се зна да ми као установа од државног значаја морамо да чувамо одређене капацитете за евентуалне ванредне ситуације. Од тога је 41 одсто грађана, цивилних осигураника, и то је постотак који се одржава.

Они плаћају по ценовнику који није клизни?

– Плаћају по јасно дефинисаном ценовнику. Ми смо једина медицинска установа која је јасно дефинисала ценовник својих услуга и ставила га на располагање Министарству здравља. Оног момента када се заврши лечење, пацијент добије рачун, где се тачно види шта је урађено и све је лако проверити. Ми од тога не бежимо и желимо да и други на тај начин послују, јер једино тако можемо ући у здравствену тржишну утакмицу, у којој ће квалитет доћи до изражаја.

Са Фондом цивилног здравственог осигурања Републике Србије постигнут је договор да се за одређене болести пацијенти упућују на ВМА. Каква су ваша досадашња искуства у одобравању тих лечења?

И те како поштујем прошлост, уважавам и ценим своје претходнике, учитеље, сараднике и све што су урадили за ову кућу, а пре свега што су је сачували и унапредили, створили њен углед и подарили нам шансу да га унапређујемо даље.

– Разумемо проблематику у Фонду и знамо да пара нема довољно, али знамо и да не може свако да плати своје лечење, а има потребу да се лечи. У том смислу настојали смо да постигнемо договор са фондovima за здравствено осигурање и Републике Србије и Црне Горе. У

прошлом периоду остварили смо значајан помак. Потписали смо, први пут после дуже времена, уговоре који обавезују да та сарадња буде боља. Потписали смо са Фондом Републике Србије и обавезали се да се за одређена обољења лакше добије упут, јер смо желели и желимо да помогнемо тамо где здравство Србије има велике потешкоће, где се месецима, па и годинама чека на одређене услуге. ВМА се понудила да помогне, јер има кадар и капацитете, а спремна је да ради и у ванрадно време, суботом и недељом, наравно, по договору, онако како то здравство Србије може да партиципира.

У четири области рада већ смо потписали конкретан уговор који функционише. Код нас се раде операције катаракте, уградње вештачког кука, колена, инвазивна кардиологија и дилатација, интервентне неурорадиолошке процедуре, трансплантација органа. Све су то области у којима смо превазишли ранија несланања и са надлежним фондovima смо се договорили да такви болесници долазе по приоритету и да добијају упутнице без неких великих перипетија. Наравно, може боље и биће боље...

Значи, проблема има?

– Тешко је неке навике преко ноћи искоренити. Зависи како је ко информисан и како ко схвата тај договор, али у сваком случају кренуло је и иде даље. Суштина је јесте да нешто крене да се дешава, онда се само унапређује.

Једно од битних опредељења ваше установе јесте комерцијални програм. Колика вам средстава доноси и у шта их улажете?

– ВМА је државна институција, дакле буџетска, али имајући у виду време у коме живимо, и визију даљег опстанка, Управа ВМА је свесна да не може да рачуна само на буџетска средства, јер се тако обезбеђује само око 40 одсто у укупном финансирању. Преосталих 60 одсто за опстанак Академије обезбеђујемо, условно речено, самофинансирањем, и ми свакодневно настојимо да тај доходак повећамо. Желимо да што више смањимо буџетско учешће и да што више, условно речено, пара зарадимо. Настојимо да ојачамо наш маркетинг и што више проширимо сарадњу, тако да, поред поподневног ангажмана и потпуно отворених врата за све који желе да користе наше услуге, све више склапамо уговоре о систематским прегледима за велике фирме које желе брзо, ефикасно и поуздано да заврше тај посао, јер смо спремни и радимо и суботом и недељом.

Други сегмент је бављење научноистраживачким радом, на пример, клинички пројекат испитивања лекова и активно парципирање у многим областима где ми као стручњаци можемо да помогнемо и где имамо интерес. А предмет нашег интереса биће и тзв. допунско осигурање.

Успевате ли да наплатите средства која на тај начин зарадите?

– Прошле године смо успели, што је интересантно, захваљујући веома озбиљном приступу и договору, да наплатимо више од 94 одсто потраживања, остварених прихода. И то је знак колико се верује овој кући. Наше позиције су јасне: нудимо квалитет и рок, али нам је битно да обезбедимо средства за текуће пословање, те да у наредном периоду знатнија средства уложимо у технолошку обнову, како бисмо пратили оно што савремена медицина захтева.

Рекли сте једном приликом да ћете ваше млађе колеге упућивати у свет на усавршавање, а старије на конгресе. Да ли се тога придржавате и одлазе ли лекари у свет?

– Држим реч и нисам то рекао без разлога, нити сам се шалио. Наравно, рекао сам то након консултација са изузетно добрим сарадницима, са којима делим своје недоумице и од којих

тражим одређене сугестије, свестан да, непосредно и директно, одговарам за функционисање ВМА. Ми смо стратешки размишљајући о ономе шта ће бити сутра, проценили да је најважније улагање у људе, у струку. Савремена опрема с временом дотраје, па се замени и купи нова, али стручњаке спремне да раде са том новом опремом, не можемо купити, него их морамо стварати. Са тим концептом улагања у људе кренули смо одмах. Уложили смо у наше стручњаке који могу да препознају трендове у свету, послали их да се тамо обуче и да сазнања пренесу, како би их имплементирали у рад. Када дођу овде они могу да нам препоруче шта је то што нашој медицини треба. Тек онда ћемо кренути у набавку. Ми немамо пара да улажемо у нешто што ће стајати у магацину.

На студијска путовања широм света – од Јапана, Немачке, до САД, послали смо 12 стручњака. Они су тамо били два-три месеца, и вратили су се препуни утисака. Дошли су обогачени новим сазнањима и већ су се укључили у процес унапређења нашег рада овде.

Урадили смо још нешто врло значајно – расписали смо интерни конкурс и понудили да пошаљемо у свет 50 стручњака. Обезбедили смо средства за то, нешто из наших извора, а нешто преко дугогодишњих партнера. Конкурс је закључен, пријавило се много више од 50 људи, али ће отићи они који су понудили добре програме.

А онда вам застане кост у грлу, јер Медицински факултет у Београду не прихвата ВМА као своју наставну базу и тражи да ваши професори нострификују дипломе како би тамо предали. Објасните нам разлоге за то?

– Па, није кост у грлу. Ми имамо изванредне приватне одnose са нашим колегама са Универзитета, али постоји нешто што се у протеклом периоду стварало, неко непотребно ривалство. Ми смо свесни тога, али је наш став да треба да сарађујемо. Што је било, било је. Ми нити имамо времена нити желимо да се бавимо тиме данас. То ће врло брзо морати да се решава и ми очекујемо активну подршку и Министарства одбране, и Министарства здравља, и Министарства за науку и технологију, али и деканата факултета. Верујемо да је најважније нешто што се зове интерес професије, интерес нације, а ми нудимо руку и при том не тражимо ништа.

Наша јавност треба да зна да је ВМА златни медицински рудник. Овде ради више од 130 професора, 168 доктора наука, а годишње се по разним основима усавршава, ево податак за 2005. годину, 1.040 људи, при том је више од половина цивила.

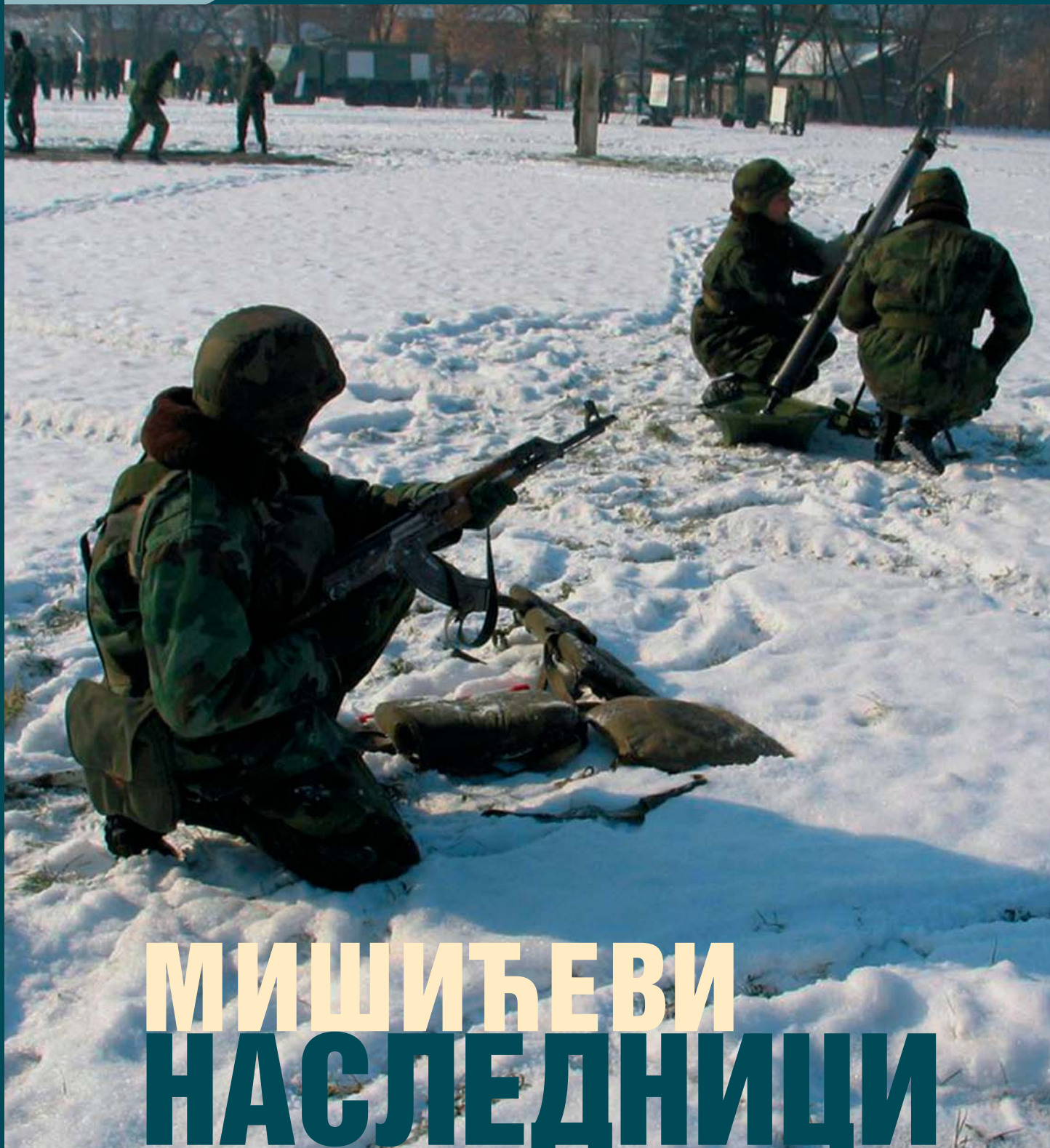
Једном приликом сте рекли да не мислите како су циљеви које постављате себи судбина, већ их видите као смер којим идете даље. Били судбина или не, судбоносне су одлуке које у овим преломним тренуцима за Војску и вашу установу, доносите. У ком смеру идете даље?

– Окренули смо се дефинитивно професији, ономе што медицина као струка треба да ради – лечењу, науци, увођењу нових метода, сарадњи, комуникацији. Када смо моји блиски сарадници и ја преузели руковођење овом установом у тешком моменту, дефинисали смо те стратешке циљеве који, на срећу, показују опипљиве резултате. Не захватајући ништа изван институције, не рачунајући на нека енормна средства, ангажујући сопствени потенцијал настојали смо да учинимо нешто што ће бити препознатљиво на нашем простору. Веома сам задовољан што су стручни резултати допринели да се о ВМА поново прича у врло позитивном смислу на нашем ширем простору, чак и регионалном и што у њу желе да дођу млади лекари.

А главни циљ нам је да наши запослени, радећи савесно и одговорно овај изузетно тежак посао, имају бар елементарне услове за рад и буду задовољни и у материјалном смислу. ■

Мира ШВЕДИЋ
Снимио Радован ПОПОВИЋ

МИШИЋЕВИ НАСЛЕДНИЦИ

Припадници бригаде годинама су обучавали војнике рода пешадије, јер се у ваљевској касарни до септембра 2003. године налазио Центар за обуку војника у роду који се сматра "краљицом ратовања". Данас војнике посредном попуном добијају из сличних центара у Пожаревцу и Зајечару, а сами обучавају регруте за део свог састава у роду оклопних и механизованих јединица и артиљерији.

еч обука почиње словом "о", које се у грчком алфавету изговара "омега" и симболише завршетак нечега. Међутим, ако бисмо симболима хтели да оценимо важност обуке у јединици каква је 20. моторизована бригада из Ваљева, морали бисмо да се сложимо да је обука заправо кључна реч.

Она није само на завршетку већ и на почетку свега што се у карсари дешава. Обученост пешадица, али и војника осталих родова и специјалности у тој бригади, није само производ изведених садржаја из наставних планова и програма него и последица чврстих принципа који стоје у основи функционисања бригаде.

— ■ ИНТЕНЗИВНА ОБУКА

– Иако се квантитет обучавања у јединици донекле смањено, интензитет је остао висок. У међувремену, сложена безбедносна ситуација у региону, организацијско-мобилизацијске промене као део укупног процеса реформи и тешки материјални услови у којима припадници Војске живе и раде, наметнули су нам низ обавеза којих у неком стабилнијем окружењу не би ни било. Наше старешине учествују у решавању свих тих проблема малтене по читав дан – истиче командант бригаде пуковник Стојан Батинић.

Први дан примопредаје дужности команданта бригаде: пуковници Стојан Батинић и Милан Недељковић

НЕСЕБИЧНА ПОМОЋ

Хуманитарне активности припадника бригаде прате сваки немили догађај. Тако је било и приликом недавне железничке несреће у Црној Гори.

Последња у низу акција била је новчана помоћ цивилном лицу возачу Радославу Шофранцу, чије су кћерке близнакиње Јелена и Марија оболеле од церебралне парализе. Еминентни доктори из Русије ових дана, захваљујући прикупљеном новцу, извешће операцију која би могла знатно да поправи њихово здравствено стање.

Како наглашава пуковник Батинић, реално сагледавајући и процењујући ризике у постојећим условима, Команда бригаде предузела је низ корака да се спречи настанак ванредних догађаја и осталих негативних појава које су, нажалост, оптеретиле рад Војске у скороје време и утицале на смањење поверења народа у сопствене оружане снаге.

– Само поштовањем правила избегавају се пропусти и омогућава стабилност функција које Војска извршава. Војник мора да има пуно поверење у свог подофицира, овај у свог командира, а командири у команданта. То је једноставна војничка логика коју ми примењујемо у свакодневном раду - каже пуковник Батинић. Такав систем наставиће да примењује и наследник на месту команданта јединице, садашњи начелник штаба пуковник Милан Недељковић.

Један од тежишних задатака јединице била је рационализација обезбеђења објеката у зони одговорности бригаде. Проблеми као што је исплата накнада подофицирима који су ангажовани као командири страже и даље нису решени.

Контроле јединице које су предузимале претпостављене

Четвртак је дан за смену страже

команде показале су висок ниво оспособљености њених припадника. Највишу оцену борбене готовости међу јединицама из састава бригаде завредео је оклопни батаљон којим командује мајор Милутин Тадић.

РАЗНОВРСНИ ЗАДАЦИ

Два задатка која су Ваљевци извршавали током протекле године имала су посебну тежину. Први је учествовање у обезбеђивању административне линије према Косову и Метохији, а обављали су га припадници бригаде који су прошли највиши степен обуке и самим тим су најспособљенији део јединице.

Нешто другачија, али подједнако значајна активност било је извођење обуке професионалних припадника бригаде за учешће у мировним операцијама. Старешине из Ваљева су ту обуку завршиле са највишим оценама. Стране језике, пре свега енглески, познаје велики број старешина, а неки од њих су знање стицали на курсевима у иностранству.

Бригада је крајем прошле године била домаћин анализе обуке и оспособљености извиђачко-диверзантских јединица Оперативних снага. Анализом је руководио начелник Одељења за обавештајно-извиђачке послове и електронска дејства у Команди оперативних снага пуковник Лука Којић. У дискусији током анализе учествовали су представник Управе за обавештајно-извиђачке послове, специјална и електронска дејства Генералшта-

ЛОГИСТИКА

Логистици проблема не недостаје. Примера ради, за потребе бригаде у првом тромесечју ове године обезбеђено је само пет посто реалних потреба у потрошном материјалу за одржавање личне и колективне хигијене. О резервним деловима неопходним за техничко одржавање излишно је више и говорити. На неке се чека годинама, а борбена готовост јединице трпи.

Припадницима бригаде нису исплаћене остварене дневнице још од 1. септембра 2005. године. А задаци су заиста многобројни, јер тако захтевају свакодневне потребе 13 организацијских јединица ослоњених на логистичку подршку бригаде.

Ваљевски логистичари нарочито су кивни на "реформски цунами", који им је "однео" 11 врских мајстора - механичара, чијим је отпуштањем из јединице неповратно умањен капацитет техничке радионице за 1.650 радних часова месечно. Последице укидања тих радних места и те како су се негативно одразиле на квалитет и квантитет техничког одржавања средстава.

УШТЕДЕ

Једна од највећих уштеда од четири милиона динара остварена је на извођењу земљаних радова и транспорта средстава сопственим снагама, а за потребе полагања коаксијалног кабла до нове локације Центра везе, који за потребе ваљевског гарнизона гради Војнограђевински центар Београд, у сарадњи са предузећем "Телеком - Србија". Колика је уштеда најбоље говори податак да предрачун цене радова на изградњи тог модерног Центра везе износи петнаест милиона динара.

ба ВСЦГ пуковник Милан Јововић, начелници реферата за обавештајно-извиђачке послове из потчињених састава и команданти и командири извиђачко-диверзантских јединица. Показна вежба, реализована у оквиру анализе под називом "Рад извиђачке групе у рејону базе и поступак у случају откривања", показала је да су њени извођачи, припадници извиђачке чете 20. моторизоване бригаде, изузетно добро обучени за веома специфичне задатке које обављају.

Војна полиција такође је имала добре резултате. У два наврата спречено је уношење опојних средстава у круг касарне, а број самоудаљавања војника из јединице мањи је за 36 посто у односу на прошлу годину. Највећи проблем војној полицији ствара криминогена прошлост војника у цивилству. Статистика говори да 30 до 40 посто регрута има проблематичну прошлост (од коришћења опијата, преко тешких туча и нарушавања јавног реда и мира, до кривичних дела због којих се иде у затвор).

ВОЈСКА НА КОЛУБАРИ

Зона одговорности 20. моторизоване бригаде поклапа се са границама Колубарског округа. Војници у Ваљеву и његовој околини нису могли а да не учине све како би достојно наставили традицију ратника са Суворора и Колубаре. Планински ви-

СУДБИНА КЛУБА ВОЈСКЕ

Одлуком Министарства одбране СЦГ, Клуб Војске у Ваљево, односно његова непокретна имовина, коју чини плац површине 39,5 ари и грађевински објекат у строгом центру Ваљева, са процењеном вредношћу од 39 милиона динара, уступљен је Скупштини општине Ваљево за одређен број станова које ће она изградити за потребе припадника гарнизона.

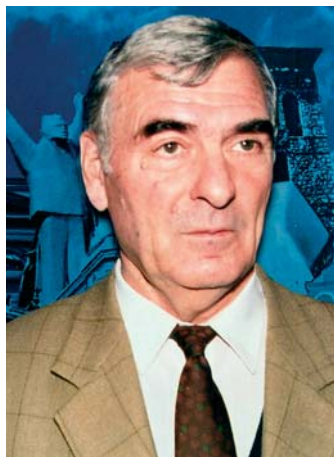
Куповину плаца и изградњу Официрског дома, у времену од 1927. до 1930. финансирани су својим личним средствима, тадашњи активни, пензионисани и резервни официри – припадници Команде Дринске дивизије првог позива и ваљевског Петог пешадијског пука “Краља Милана” (чије борбене традиције сада наставља Ваљевска моторизована бригада).

Зграда Клуба Војске стављена је ван функције 2000. године због дотрајалости и оштећења које је претрпела у земљотресу 1998. године. Касније је започета обнова, али је убрзо прекинута због недостатка новца.

Иначе, обећани станови још увек нису добијени од општине Ваљево.

У сталном контакту с војском од почетка мандата: председник општине Ваљево др Јован Томић

Отвара се перспектива сарадње: начелник Колубарског округа Горан Лучић

ГАРНИЗОНСКА АМБУЛАНТА

Гарнизонска амбуланта у Ваљево носилац је санитарске подршке бригаде и осталих организацијских целина у гарнизону Ваљево. По речима њеног челног човека потпуковника др Душана Јанковића, амбуланта је оптерећена многим проблемима, као што су одсутност два лекара опште медицине због боравка на специјализацији, односно породилског боловања, непопуњено једно место лекара стоматолога, те отпуштање четири цивилна лица због укидања радних места. Два лекара и остало медицинско особље пружају медицинске услуге за око 3.500 војних осигураника у гарнизону Ваљево. А статистика говори да се у тој амбуланти годишње прегледа и користи здравствене услуге око 18.000 лица.

Гарнизонска амбуланта је више пута у току године спровела акције прикупљања крви од добровољних давалаца, у којима је њих 488 дало драгоцену течност. Међу вишеструким даваоцима су капетан прве класе Предраг Маринковић, мајор Марко Крндија, заставник прве класе Зоран Јовичић и потпуковник Горан Шамец.

сови изнад тог града почетком Првог светског рата зауставили су кажњенички поход аустроугарске солдатеке, а кроз долину Колубаре у то славно доба газили су опанци српских наоружаних сељака под командом виспирених официра на челу са војводом Мишићем. Србија је, бар накратко, ослобођена завојевачке чизме. Памте то прастари врхови Медведника, Јабланика, Повлена, Маљена и Сувобора, а памти то и народ колубарског краја и због тога гаји посебну наклоност и поштовање према војсци.

Природно је зато да у Ваљево војска одлично сарађује са локалним властима. Председник општине др Јован Томић од почетка свог мандата, заједно са надлежнима у Министарству одбране, ради на решавању неких отворених питања, као што је уступање зграде Клуба ВЦЦГ у Ваљево у замену за одређен број станова. Начелник Колубарског округа Горан Лучић истиче да се будућим проширивањем надлежности локалних самоуправа тек отварају перспективе за заједничко деловање Војске и цивилних органа у свим ванредним ситуацијама. При том ће њихове надлежности бити јасно разграничене, а интелектуални и материјални капацитети Војске искоришћени на прави начин. ■

Александар АНТИЋ
Добривоје СТАНОЈЕВИЋ
Снимио Звонко ПЕРГЕ

Заменик министра одбране Вукашин Мараш у Египту

КОНКРЕТНИ САДРЖАЈИ ВОЈНОТЕХНИЧКЕ САРАДЊЕ

Заменик министра одбране Србије и Црне Горе Вукашин Мараш, који је са сарадницима средином фебруара боравио у званичној посети Арапској Републици Египат, разговарао је са командантом оружаних снага и министром одбране и војне производње те земље маршалом Мохамедом Хусеином Тантавијем.

Саговорници су разменили мишљења о актуелној безбедносној ситуацији у свету и региону југоисточне Европе. Мараш је потенцирао напоре СЦГ да, политичким и дипломатским средствима, у сарадњи са међународном заједницом, суседним државама и у складу са Резолуцијом 1244, одговори на безбедносне ризике и претње латентно присутне на Косову и Метохији.

Упознајући госте са развојем египатске армије и њеним кључним задацима, маршал Хусеин Тантави изразио је задовољство посетом делегације Министарства одбране СЦГ, уз констатацију да је она од пресудног значаја за даљи напредак у развоју војне сарадње двеју пријатељских земаља.

Шефови делегација оценили су да у перспективи постоје реални услови за знатно проширење и интензивирање сарадње Србије и Црне Горе и Египта на свим пољима, посебно у области војноекономске и научнотехничке сарадње. У складу с тим, усаглашен је и садржај *Плана билатералне војне сарадње за 2006. годину*, који дефинише правце започете војноекономске и научнотехничке сарадње. Такође су размотрени и договорени конкретни садржаји војнотехничке сарадње у којима постоји обострани интерес. ■

Заменик начелника ГШ ВСЦГ генерал-мајор Здравко Понош у Бечу

РЕФОРМЕ ИДУ У ДОБРОМ СМЕРУ

Заменик начелника Генералштаба ВСЦГ генерал-мајор Здравко Понош, средином фебруара, учествовао је на дводневном семинару о војним доктринама у бечком седишту Организације за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС), где је најавио да ће Војска Србије и Црне Горе усвојити војну доктрину која прати европске токове, преноси Бета.

Према речима генерала Поноша, "све израженији изазови сада су асиметричне претње, пролиферација и тероризам, тако да се и војна доктрина мора томе прилагодити, што изискује прилагођавање организације, структуре, система обуке и начина наоружавања. То је тренд који је генерално присутан у Европи".

Генерал Понош је рекао и да реформе у ВСЦГ иду у добром смеру, али да би могле бити и брже. "Крећемо се у смеру у коме иду наше комшије, суседне земље и све оне које припадају евроатлантском региону. То значи да се, као и све земље у региону, суочавамо са смањењима војних потенцијала, укључујући и људски и материјални", истакао је заменик начелника Генералштаба ВСЦГ и додао да је то "скуп процес са низом социјалних изазова", због чега "треба да буде праћен одговарајућим социјалним програмом". ■

НАПРЕДА

У ИЗГРАДЊИ БЕЗБЕДНОСТИ

На завршном састанку представника Министарства одбране СЦГ и Генералштаба ВСЦГ са високом делегацијом САД, која је средином фебруара боравила у вишедневној посети нашој земљи, истакнут је значај *Стратегијског прегледа одбране*, документа који ће садржати пројекцију ВСЦГ до 2010. године, мисије и задатке, функцију, организацију и ресурсе Војске.

На састанку су говорили помоћник министра за политику од-

бране Снежана Самарцић-Марковић, заменик амбасадора САД у Београду Родерик Мур, заменик начелника ГШ ВСЦГ генерал-мајор Здравко Понош и професор Универзитета националне одбране САД др Џеф Сајмон.

Заменик амбасадора САД у Београду Родерик Мур оценио је да посета делегације САД, коју чине по двојица представника Пентагона и професора Универзитета националне одбране САД, представља

Сарадња са Међународним комитетом Црвеног крста

ПРЕЦИЗНИЈА ЕВИДЕНЦИЈА НЕСТАЛИХ ЛИЦА

Министар одбране СЦГ Зоран Станковић и шеф Делегације Међународног комитета Црвеног крста у СЦГ Кристијан Брунер потписали су, 23. фебруара, Протокол о сарадњи на ширењу међународног хуманитарног права између Министарства одбране СЦГ и Међународног комитета Црвеног крста за 2006. годину.

Министарство одбране СЦГ и Међународни комитет Црвеног крста имају изузетно успешну сарадњу и сваке године потписују годишње протоколе о сарадњи.

Министар Станковић и господин Брунер разговарали су о интензивирању обуке припадника Војске СЦГ у области међународног хуманитарног права и сарадњи за успостављање прецизне евиденције несталих лица, посебно на Косову и Метохији. ■

К БЕДНОСТИ

потврду напретка у изградњи ближих безбедносних односа две земље и наглашава спремност САД да помогне у процесу реформе система одбране СЦГ.

Делегацију САД примио је и начелник Генералштаба ВКСЦГ генерал-потпуковник Љубиша Јокић. Током четвородневне радне посете чланови делегације САД разговарали су са тимом Министарства одбране СЦГ за израду *Стратегијског прегледа одбране*, који предводи пуковник Митар Ковач, и имали више састанака у Министарству одбране и Генералштабу ВКСЦГ. ■ С. Ђ.

Група за реформу одбране ПЛАНСКИ ПРИСТУП

Одржан је први састанак недавно основане Групе за реформу одбране СЦГ коју чине представници Министарства одбране и Генералштаба ВКСЦГ, НАТОа и других министарстава Србије и Црне Горе.

Циљ оснивања Групе је боља координација свих учесника реформе система одбране, ефикасније спровођење реформе одбране, јачање демократске контроле институције одбране у СЦГ, прецизно одређивање будућих приоритета реформе и припрема СЦГ за чланство у НАТО програму *Партнерство за мир*.

Председавајући Групе су помоћник министра за политику одбране Снежана Самарџић-Марковић и директор Дирекције за планирање снага НАТОа, Френк Боланд. У раду Групе учествоваће и представник амбасаде која је контакт за чланство СЦГ у Партнерству за мир (тренутно је то Амбасада Краљевине Норвешке у Београду). ■ С. Ђ.

Делегација Министарства одбране у Грчкој ВИСОК СТЕПЕН САГЛАСНОСТИ

Министар одбране Зоран Станковић, после разговора са недавно постављеним министром одбране Вангелисом Мимаракисом, 22. фебруара у Атини, рекао је да је делегација Министарства одбране СЦГ у Атину дошла са конкретним задацима и да је са домаћинима постигла висок степен сагласности о три горућа питања, преноси Танјуг.

Најпре, две стране су се сложиле у оцени да се на предстојећем референдуму у Црној Гори мора поштовати воља црногорског народа и да се у тој Војска СЦГ ни на који начин неће мешати. Друго, дата је пуна подршка преговарачком тиму Београда у процесу решавања статуса Косова и Метохије, које мора бити решено уз поштовање међународног права. Министар Станковић је изразио наду да ће постигнутим решењем бити задовољена правда, уз закључак да ће Војска СЦГ сваки договор преговарачких тимова и међународне заједнице поштовати.

Током званичне посете Министарству одбране Грчке разговарало се о бројним питањима везаним за међусобну војну сарадњу, наоружање и војну опрему, а потписан је и план билатералне војне сарадње у овој години.

– Практична помоћ огледа се у школовању једног броја наших старешина на грчким војним академијама, формирању кабинета за грчки језик на нашој Војној академији, а добили смо и донацију за санирање брода *Јадран* – рекао је министар одбране. ■

САРАДЊА СА ВЕЛИКОМ БРИТАНИЈОМ

Експерти Министарства одбране Велике Британије др Ангус Морис и др Дејвид Кларк, током четвородневне посете Београду, од 13. до 17. фебруара, имали су више сусрета и разговора у Министарству одбране и Генералштабу ВКСЦГ.

Циљ посете је да се обавесте о свим сегментима реформе система одбране и пронађу модалитети за будућу сарадњу Министарства одбране Велике Британије и Министарства одбране Србије и Црне Горе. ■

БЕОГРАДСКА ШКОЛА ЗА СТУДИЈЕ БЕЗБЕДНОСТИ

У Центру за цивилно-војне односе почиње са радом Београдска школа за студије безбедности. Основана уз подршку Владе Краљевине Норвешке и фондације *Balkan Trust for Democragy*, Школа треба да допринесе развоју студија безбедности и академском усавршавању младих истраживача.

У школи ће се истраживати пет поља: безбедност евроатлантске заједнице; безбедносни профил југоисточне Европе и западног Балкана; реформа сектора безбедности; безбедност и друштвени развој и јавни надзор сектора безбедности.

Истраживачи ће радити под вођством пет ментора из региона, док ће рад Школе усмеравати међународни стручни савет који чине др Теодор Винклер, др Владимир Билоничић, др Ентони Форстер, др Владимир Гоати, мр Милорад Тимотић, Столе Улриксен, мр Иван Вејвода и Миљенко Дерета. ■

С. Ђ.

ПРОМОВИСАН ТРОМЕСЕЧНИК "ЕВРОАТЛАНТСКА РЕВИЈА"

На промоцији тромесечника "Евроатлантска ревија" у Београду оцењено је да тај магазин треба да допринесе бољем разумевању и познавању НАТОа у Србији и Црној Гори.

– *Евроатлантска ревија* је настала као резултат идеје да се створи спона која ће СЦГ донети свежину многобројних информација о систему колективне безбедности, његовој трансатлантској природи, плановима преображаја и учинити доступним драгоцену искуства која у процесу реформи система одбране имају наши суседи и државе ширег региона – рекао је уредник магазина Данијел Шунтер.

Издавач часописа је Евроатлантска иницијатива из Београда. ■

Како се бирају и које критеријуме треба да испуне кандидати за пријем у Гимназију? Зашто се у школи физичка способност негује као својеврсна култура живљења? Којим се знањима и врлинама уче гимназијалци? По чему се разликује војно школовање ученика у односу на остале средње школе у грађанству?

Војна гимназија, из чијих је учионица до сада изашло више од тридесет генерација ђака, у наредну школску годину уписује још два одељења средњошколаца на општем и ваздухопловном смеру. Лекарски прегледи за кандидате који су конкурисали у Гимназију започињу 21. марта 2006. године. На школовање се уписује према ранг-листи сачињеној на основу прецизне селекције – претходног школског успеха, резултата здравствених и психолошких тестирања, показаног знања из математике, те општих и физичких способности.

ФИЗИЧКА КУЛТУРА

Кандидате за упис у Војну гимназију, поред пријемног испита из математике, оцене здравствене, психолошке и опште менталне способности, очекује и физичка провера. Осмишљена је као тест моторичких способности и снаге. На полигону је потребно урадити седам задатака – згибове на вратилу, летећи колут, ходање по греди висине 1,2 метра, са окретом за 360 степени на средини, затим, вођење кошаркашке лопте, играње рукометном лоптом о зид, односно додавање и хватање, те прескакање препоне и трчање у спринту. Предвиђени физички тест није временски ограничен, већ захтева извесну прецизност у извођењу задатих елемената. Кандидати се рангирају оценама *а*, *б* или *ц*. Уколико се не испуне критеријуми за поједине вештине, то не значи да младићи не могу бити примљени на школовање. Пожељно је да се задаци пре доласка на тестирање добро увежбају. Највише проблема кандидата представљају летећи колут, ходање по греди и згибови. У сваком случају, тест физичке способности није *баук* и не треба га мистификовати.

– Предмет физичка култура у Гимназији осмишљен је другачије у односу на остале средње школе из грађанства. Разлика је, наиме, у избору садржаја и тема које се током школовања реализују. Физичком оспособљавању ученика највише доприносе базични спортови, атлетика и гимнастика, за које је планирано знатно више часова – два пута недељно у трајању нешто дуже од два сата. Изучавају се и спортске игре – рукомет, одбојка, кошарка, борење и мали фудбал. На крају сваке школске године проверава се физичка способност гимназијалаца. Додатни и допунски рад из физкултуре одвија се индивидуално на ваннаставним активностима – *спортске суботе*, секције и самостална увежбавања ђака. Међу бројним спортским секцијама издвајају се карате, аикидо и

ЗАЗОВ ЛИЦА

РЕЧ УЧЕНИКА

– Одувек сам себе видео на официрским дужностима и зато сам уписао војну школу. Намеравам да после Војне гимназије наставим школовање на Академији, како бих остварио ту жељу. У почетку, били су ми тешки рано устајање, колективни и интернатски начин живота, одвојеност од породице, али сам се брзо навикао. Прво полугодиште завршио сам са врло добрим успехом – 4,29 и задовољан сам. Професори су врло строги, али сам зато много научио. У неколико секција открио сам своја нова интересовања и то ме испуњава – каже ученик прве године Слободан Стефановић из Краљева.

– Војна гимназија се не разликује од осталих средњих школа, само је захтевнија и, чини ми се, озбиљнија. Посебно ми прија редовно физичко вежбање. Незамисливо је да се неко школује за војни позив, а да није довољно физички оспособљен. Интернатски живот развија колективни дух, јер су ученици свакодневно усмерени једни на друге. На тај начин ми се упознајемо и стичемо нова пријатељства. Важно је и да свако од нас у школи буде довољно самосталан, те мисли о својим поступцима. Тако развијамо осећај одговорности, што је неопходно у свакодневном животу – тврди Радован Илић из Пожеге, ученик 31. класе Гимназије.

– Не умем тачно да објасним зашто сам се одлучио за војно школовање. То ће ми, вероватно, време одгонетнути. У сваком случају, сигуран сам да ми пријају сасвим уређен живот и дисциплина која влада у Гимназији. Школа ме је, наравно, најпре научила да учим, затим да мислим, а потом и да питам или искажем своје неслагање са нечим. То су заиста квалитети због којих сам захвалан професорима, који су увек спремни да помогну ђацима. Практично овде ништа није страшно како је устаљена предрасуда у цивилству. Тражи се само редован рад и онда успех не може изостати – објашњава своја искуства Бограђанин Бранислав Крстић, ученик трећег разреда.

свебор, одбојка, кошарка и мали фудбал, затим, оријентиринг, атлетика и гимнастика. Сви ученици су обавезни да током четворогодишњег школовања активно учествују бар у једној од тих дисциплина – појашњава Александар Драгељевић, руководилац актива физичке културе и општевојних предмета.

Бројни спортски терени и игралишта, добро опремљен Спортски центар, али и стручан наставни кадар, обезбеђују одговарајуће услове за квалитетну наставу из физкултуре. Све то доприноси да се гимназијалци ваљано припремају за наставак школовања на Војној академији и за војни позив уопште. Бављење спортом у Гимназији је својеврсна култура живљења, која се свакодневно негује. Уз то, на почетку школовања, у периоду прилагођавања, за ђаке се организује обука у пливању. Током друге школске године на Копаннику изводе и обуку у скијању, што спада у посебне облике наставе. За гимназијалце су током треће године школовања, у оквиру предмета војна обука, предвиђени војничко логоровање и бојно гађање. Поред тога, ученици ваздухопловног смера школе стичу искуство у преживљавању, падобранској обуци и селективном летењу.

Екипе Војне гимназије су протекле године оствариле запажене резултате на спортским такмичењима у Републици Србији – међу средњим школама заузеле су укупно друго место, прву позицију у атлетици и другу у малом фудбалу.

– Због недовољне пажње која се физичкој култури поклања током осмогодишњег школовања, улазни квалитет ученика, у смислу њихових моторичких способности и физичке снаге, није задовољавајући. Познато је да многи ђаци нису имали ни одговарајуће услове за бављење спортом, али је очито да се са њима није довољно радило. Зато се већ после неколико месеци боравка у Војној гимназији редовним вежбањем надокнади пропуштено. Вредновање успешности ђака из физкултуре у школи засновано је на

прецизно прописаним нормативима, а не на субјективним утицима наставника. Дешавало се, додуше, да поједини ученици нису добијали прелазне оцене – каже професор Драгељевић.

ИНТЕЛЕКТУАЛНА РАДОЗНАЛОСТ

Искуства говоре да су младићи који последњих година конкуришу за школовање у Војној гимназији емотивно нестабилнији и социјално мање зрели него они из претходних генерација.

– Истраживања које изводе психолози у школи такође показују да су они нешто вреднији у односу на своје вршњаке, са усвојеним радним навикама. Ипак, важно је разумети да они имају срце јер су са петнаест година одлучили да једу свој хлеб, што данас често ни старији не могу себи обезбедити – наглашава психолог Валерије Љубичић, руководилац психолошко-педагошке службе школе.

Војна гимназија поседује бројне погодности у односу на остале средње школе из грађанства

– добре просторне услове, завидну материјалну базу наставе, стручан и искусан кадар, али и јединствену организацију образовно-васпитног процеса. Различити облици наставе имају своје оправдање и смисао првенствено због целодневног боравка ученика у школи, чиме се лакше каналишу њихова активност и мотивација. Од бројних факултативних предмета – поморство и навигација, топографија, социјална психологија, педагогија, рачунарство, италијански и грчки језик, теорија летења, гимназијалци су обавезни да током четири године изаберу и заврше бар један, чија оцена не улази у општи успех школовања. Омогућено им је да похађају и вишемесечне курсеве борилачких вештина, за рониоце, радиооператере, или курсеве прве помоћи и падобранства. Такви образовни програми се признају и у грађанству.

Како објашњава школски психолог Валерије Љубичић, у Војној гимназији постоји и велики број секција – радиоаматерска, ликовна, драмска, музичка, рецитаторска, фолклорна, затим, школа плеса, хор и оркестар. Сем допунске наставе, за талентоване уче-

ГЛАС РАЗУМА

Војна гимназија је рад започела 1970. године. Наставила је традиције некадашње Мушке гимназије из 1935. године и послератне Десете београдске гимназије. Зграда Гимназије на Топчидерској звезди легат је краља Александра I Карађорђевића. Занимљиво је да се одувек у њој налазила школа, сем за време окупације, када је објекат користила немачка команда и генерал Лер. Непосредно пред почетак Другог светског рата један инострани просветни инспектор забележио је да тако осмишљену и наменски опремљену школску зграду има свега неколико европских престоница.

О Војној гимназији већ девет година уназад, без обзира на богату историју, остварене образовно-васпитне домете и потврђене резултате, суде и одлучују они који само ослушкују ветар који дува. Или тек, у одсуству слуха, препознају променљиве и нејасне захтеве често бесмислених реформских процеса, који нам, додуше, никада нису недостајали. Уважавање само војничке или/и просветне струке, некако је одувек остајало по страни. Тако је Гимназија, али и њена зграда, по ко зна који пут, поново наишла на неправедне бочне ударе и борбу у окружењу. Генерације образованих младића, високих војних старешина, лекара, сликара, песника, ратника и научника или само интелектуално радозналих ученика које је изнедрила из својих клупа, потврђују да је она место које превазилази знање, својеврстан спој мудрости и врлине, коме тек данас, у ери савремених технологија, бројних безбедносних изазова и интеграција треба указати поверење.

нике се организује додатна настава, на којој се стичу знања из различитих научних или уметничких области. Сваке године одређен број ђака упути се у Истраживачку станицу *Петница*, где борави у летњем наставном кампу. Једна генерација ученика школовала се извесно време и у иностранству.

Бројни су и начини на који се стимулишу најуспешнији војни гимназијалци. Звање *изванредног ученика* могу понети само они који школску годину заврше са свим петицама, док је статус *примеран ученик* резервисан за све одликаше. При томе, уз знање, средњошколци морају показати и завидне људске и другарске квалитете. Посебно се награђују ђаци који постигну запажене резултате на спортским манифестацијама или такмичењима у различитим областима. *Изванредни ученици* су чланови Клуба ученика, што им омогућава да своје идеје, захтеве или предлоге директно саопште начелнику Војне гимназије.

– Школа је попут гимназија из грађанства општег усмерења, али посебно негује математичку и техничку културу, критичко мишљење и вештину учења. У њој се изучавају и четири светска језика. Војни садржаји представљају само надградњу и специфичну компоненту која се реализује факултативним предметима и посебним облицима наставе. Попут иностраних лица или колеџа, Војна гимназија представља једну од ретких средњих школа у Србији у којој се образовна компонента прожима са васпитном, а средњошколци уче дијалогу и толеранцији – истинским вредностима савременог живљења – тврди начелник Војне гимназије пуковник мр Вељко Лучић.

Наставни процес и час јесу основна обавеза и за ђаке, и за наставнике. Нема *белих штрајкова*, алкохола, дроге и масовних туча, једном речју ништа од онога што данас оптерећује највећи број наших средњих школа. За четири године, не рачунајући плате наставника, школовање ученика у Гимназији кошта око 10.000 евра, што је знатно мање у односу на сличне средње, а посебно приватне школе, у којима се не организује целодневни боравак ђака.

– Гимназија је заинтересована, а кадровски, и уз минимална новчана улагања, материјално спремна да искористи расположиве потенцијале и постане елитна школа у којој ће се по тржишним условима школовати најбољи младићи и девојке, без обзира на то да ли ће даље усавршавање наставити у некој од високих војних школа или на факултетима у грађанству. Ту идеју су подржали надлежни у Министарству одбране, а иницијатива је упућена и Министарству просвете и спорта Републике Србије – закључује пуковник Лучић. ■

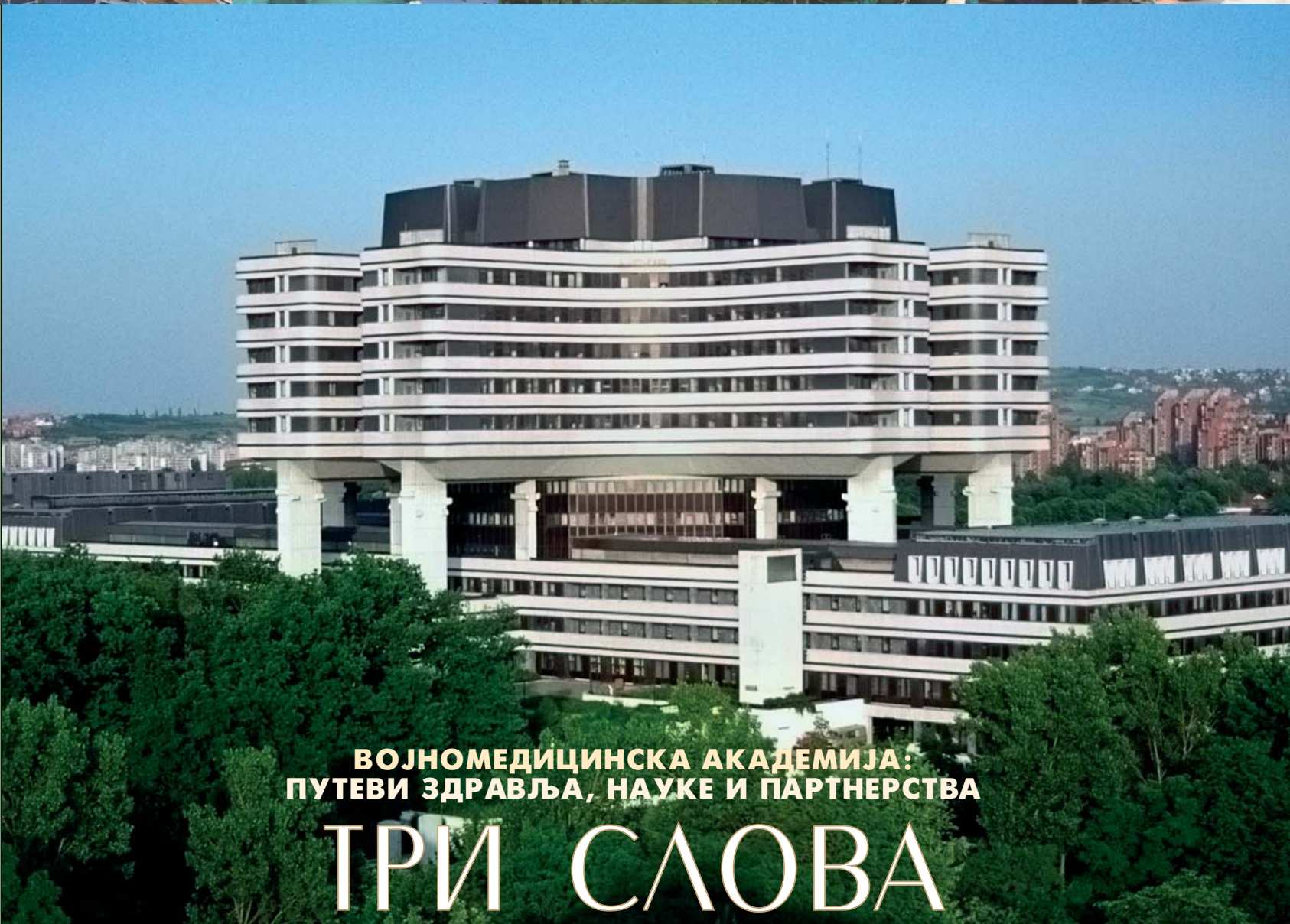
Владимир ПОЧУЧ
Снимио Даримир БАНДА

ОДБРАНА

СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОГ 6

**ВОЈНОМЕДИЦИНСКА АКАДЕМИЈА:
ПУТЕВИ ЗДРАВЉА, НАУКЕ И ПАРТНЕРСТВА**

ТРИ СЛОВА

С МНОГО СИМБОЛА

На хиљаде је скраћеница које се свакодневно употребљавају, али ниједна није код нас тако позната и изговарана с толико поштовања као – ВМА. Та три слова деценијама су препознатљив симбол за добру наду, поузданог чувара здравља, неуморног научника и истраживача. Генерације ратника медицине уткале су најбољи део себе у традицију установе дугу више од 160 година. Мукотрпан марш преко многих фронта, у најтежим условима доказано пожртвовање, знање, храброст и хуманост доносили су углед установи. На таквим темељима подигнута је данашња Војномедицинска академија, храм здравља, како се често каже, чији припадници на упечатљив начин бране част војничке униформе и белог мантила.

Иако велики песник Душко Радовић, човек испреног духа и топле речи, осматрао је престоницу и са врха Београђанке слао своје духовите и дуго препричане поруке. Раних осамдесетих говорио је како престоница добија нови украс у виду великог белог објекта свемирске лепоте, који с пуно добре наде слеће на бањички плато.

Иако томе има четврт века, велелепно архитектонско здање Војномедицинске академије и даље плени пажњу својом величином и изгледом. Објект има око 180.000 квадратних метара, више од 60 различитих техничко-технолошких система, шест хиљада просторија које повезује лавиринт ходника дужине осам километара. Потрошња воде, струје и топлотне енергије равна је потрошњи Горњег Милановца, на пример. Читав комплекс налази се на површини од 21 хектара.

То је поглед споља. И док се приближавамо унутрашњем простору, пред нама је славна историја: традиција дуга више од 160 година, чији корени сежу до оснивања прве Војне болнице 1836. године. Потом следи нови период организације војног санитета, који почиње 2. марта 1844, када је кнез Александар Карађорђевић потписао Уредбу о формирању Централне војне болнице. Тим датумом се обележава Дан ВМА. Девет година после смене векова, добија ново име – Општа војна болница. Сели се у тада најсавременије здање на Балкану, дуж и иза садашње Пастерове улице. Њени лекари и друго особље биће окосница војног санитета у злом времену балканских ратова и Првог светског рата. Пожртвовано су збрињавали рањенике и народ у збеговима, делили судбину сабораца током исцрпљујућих маршева, у рововима, јуришима... Иста слика поновила се у антифашистичком рату од 1941. до 1945. године.

На темељима Главне војне болнице формирана је Војномедицинска академија 1950. године. Постала је не само највиша војна здравствена већ и научноистраживачка установа и центар за последипломске студије по свим универзитетским стандардима.

Данас је ВМА подједнако здравствена и научна институција у којој се обављају високостручна и специјалистичка дијагностика, клиничка истраживања значајна за подизање квалитета наставе из области медицине, фармације, стоматологије, психологије, биологије, молекуларне биологије, ветерине и физичке хемије.

Погледајмо унутар здања: одговоран рад, приметан ред и неопходна дисциплина. Ту су 1.200 болесничких кревета, распоређених у 27 клиника, 17 института, 18 наставно-научних катедри и наставно-научно веће, веће последипломских студија, веће за научноистраживачку делатност, и други стручни органи.

У просеку годишње се хоспитализује око 30.000 пацијената, обави више од пола милиона специјалистичких прегледа, 20.000 хируршких интервенција... У сваком тренутку на специјализацији се налази 400 стручњака из свих области медицине, непрекидно се раде и бране докторске дисертације и магистарски радови. На ВМА ради 160 професора, више од 150 доктора наука, 70 магистара наука, доцента и других стручњака са наставно-научним или научним звањима. У институтима ради знатан број других стручњака – хемичара, физичара, биолога,

ветеринара, инжењера... Постоји болничко-информациони систем са стручњацима информатике, који свеколике активности ВМА интегришу у компјутерску мрежу.

По својој одредници установа је најпре војна, а томе у прилог иде и школовање генерација резервних официра санитетске службе, који су тамо проширили своја знања и стекли неопходно искуство. Да је реч о значајном кадру показало је време најтежих искушења пред којим се налазила разубњена одбрамбена структура наше земље.

Наравно, тако великом и разноврсном граду здравља и науке неопходна је моћна логистика. Припремање хране, лекова, одржавање моћних уређаја, снабдевање енергентима и још много тога јесте услов да све функционише према плану.

Војномедицинска академија је дуго и упорно градила углед у земљи, Европи и свету. Одличне везе и сарадња са сличним установа широм планете свакодневно се успостављају и негују. Објављено је на хиљаде стручних и научних радова у домаћим, стотине у страним угледним часописима. Написане су бројне књиге. Радови научника са ВМА на хиљаде пута су цитирани у светској литератури, што је врхунско мерило достигнућа.

У свакој години неколико десетина лекара одлази на усавршавање у иностранство, од Јапана до САД, а око 500 стручњака различитих профила из других установа стиче нова знања и искуство на ВМА. У том периоду ВМА организује четрдесетак значајних научних конгреса, симпозијума, семинара, стручних састанака на којима се окупљају врхунски стручњаци.

Захваљујући вишедеценијском усавршавању, високостручном кадру, резултатима научноистраживачког рада и стеченом угледу, ВМА је одлуком Министарства здравља Републике Србије одређена за седиште Националног центра за трансплантацију органа. На ВМА је смештен и Национални центар за трансплантацију јетре. То је једина установа код нас у којој се трансплантирају коштана срж одраслих особа и у којој постоји Национални центар за контролу тровања. Средином прошле године отворен је Центар за дневну хирургију, једини те врсте у Србији и Црној Гори.

Као највећа медицинска и академска установа у земљи, осим што збрињава професионалне припаднике Војске, ВМА систематским прегледима запослених и лечењем менаџерских тимова пружа услуге великим компанијама, али и спортским клубовима, нашим држављанима у дијаспори, странцима, члановима дипломатско-конзуларних представништава, представницима међународних организација...

Упркос многим тешкоћама, ВМА настоји и успева у амбициозним плановима, међу којима је назначена лидерска позиција на пољу медицине у региону. На тај начин доприноси угледу наше земље и њеним настојањима да се што брже и потпуније укључи у евроатлантске интеграције. А поље медицине, научних достигнућа и пратећих успеха најбоља су препорука свету и призма кроз коју се сагледавају партнерске могућности земље и њених потенцијала. ■

Бранко КОПУНОВИЋ

Е В И З Д Р А В Љ А, Н А У К Е И П А Р Т Н Е Р С Т В А

Од шпитаља солдатског до модерне болнице

ПРОШЛОСТ КОЈА ЖИВИ

Годишњице су повод за сећање на прошла времена. У случају Војномедицинске академије изнова се потврђује да је та прошлост нераскидиви део садашњице. И баш зато је живо сећање на све људе који су закорачили у тада још неистражен свет медицине, стварајући војне болнице које су претходиле ВМА. Постављали су чврсте темеље да би дуго трајали.

Јако је основати болницу кад постоји медицински кадар и "мало" пара, али је права вештина саградити је на темељу жеља. Србија на почетку 19. века није имала ни лекара, нити болничара. Имала је само народне лекаре – хећиме и видовњаке, а бројни ратови вођени против Турака за ослобођење земље показали су да они нису свемоћни. Памте се неки као што су Јован Врбица, баба Станија, жандар Алекса и Тома Константиновић. Иако су ти народни хирурзи често, по писању хроничара, предузимали и успешно изводили сложене хируршке интервенције, користећи ракију као анестезију, Србија је вапила за школованим докторима. Како није имала својих, плаћала је иностране лекаре – аустроугарске и руске. Тако је било све до 1830. године када је Турска Хатишерифом признала Ср-

бији прво на унутрашњу самоуправу, и истим актом дозволила Србима да могу засновати болнице. Године 1836. никле су три – у Крагујевцу, Пожаревцу и "шпитаљ" у Савамали у Београду.

■ ДУБОКИ КОРЕНИ

Тако је, 1836, полувазална Србија основала за потребе регрутације, а по наредби "Воено-полицајне канцеларије", солдатски шпитаљ у Савамали. Најзаслужнији за његово оснивање у Београду био је др Емерих Линденмајер. Тај Банаћанин је дошао 1835. у Србију са жељом да "по своме знању и лекарском искуству Србији честито и искрено служи". Он је био први начелник српског војног санитета. У историју је ушао и као човек који је саставио пројекат "устројенија шпитаљског",

а залагао се и да се у војним болницама постави по један болнички лекар који ће лечити искључиво болесне војнике. Остало је записано да је међу војним болницама, београдска била највећа и најбоља.

О томе како је изгледала, писао је др Владимир Станојевић у "Историји српског војног санитета". Прва војна болница у Београду имала је две просторије – једну за смештај болесних војника а другу за лекаре и момке који су му помагали. Солдатски шпитаљ убрзо је пресељен у део зграде касарне на Палилули (преко пута данашње Ботаничке баште), али не задуго. Када се 1838. у гарнизону појавио тифус, привремено је и на брзу руку пресељена у новоподигнуту зграду окружног суда испод Зеленог венца, али је исте године, по кнежевом наређењу, враћена у "палилулску касарну". Исељењем војске загошпорила је целом зградом.

Палилулска војна болница имала је у приземљу "две собе за

К. В. № 121.
С. № 178.

АЛЕКСАНДЕРЪ КАРАЂОРЂЕВИЋЪ,
Князь Србскій,

са согласіемъ Совѣта опредѣлил сию и опредѣляемо:

УСТРОЕЊЕ ШПИТАЛЯ ЦЕНТРАЛНЕ ВОЙСКЕ.

ГЛАВА ПРВА.

О ЗДАЊИУ.

Зданіе Шпиталя, цѣли својеи сходно построено, имаѣ у себи:
1.) Нуждо число соба', у коима се 76. кривета за болестнике
добро смѣстити могу;

2.) Бдну собу за Офицере са 4. кривета;

3.) Обиталиште за едногъ Штаб-Хирурга, као Лѣкара шпиталя;

194

дати се лечено други цивилни Лѣкара; но ако бы онда хтели лекове бесплатно имати: то ће морати Лѣкарске рецепте најпре преко Военногъ Лѣкара видимирати дати, да те Лѣкове протоколира.

У Београду 19. Февруара 1841.

(М. П.) Александръ Карађорђевићъ с. р.
Князь Србскій.

(М. П.) Стефанъ Стефановићъ, с. р.   Алекса Симићъ с. р.

Секретаръ Совѣта, Подполковникъ,
Кавалеръ,
Стефанъ Марковићъ, с. р.

Факсимил акта о оснивању болнице из 1844. године

шугаве, собу за мртваце, купатило и седам магацинских просторија (за кревете, муницију, наоружање), а на спрату собу за офицере, собу за послугу, две собе за *внутрене* болеснике и собу за реконвалесценте". Забележено је да су у болници радили један лекар, два момка за послуживање и две слушкиње за прање и рад око мртваца. У болници су постојале широке клупе, а у болесничким собама, на миндерлуцима је било поређано онолико сламњача колико је имало болесника. Они су уместо лимунaде добијали расо, а лекове је доносио лекар из прве београдске варошке апотеке браће Ивановића. Шпитаљ 1838. добија и своју апотеку.

Указом кнеза Александра Карађорђевића, 2. марта 1844, регулисано је устројство војних болница и потврђен статус оной "палилулској". Тај датум се и данас слави као дан ВМА.

Међутим, та болница није била дугог века. Одлука о градњи но-

Знаменити војни лекари

ВЛАДАН ЂОРЂЕВИЋ

Доктор Владан Ђорђевић био је маркантна личност нашег санитета. Грк пореклом, по имену Ипократ, у Србији је био познат по литерарном псеудониму Владан, који се уобичајно као право име. У наш санитет дошао је после завршетка студија медицине, 1870. године као трећи по реду домаћи војни лекар. У сва три тада вођена рата био је начелник санитета. Својом акцијом у разним правцима, резултатима рада и новим модерним идејама у дотле учмалој и назадној лекарској средини, убризгао је свеж дух и подстицао људе да раде. Он покреће и старије и млађе колеге на друштвени и научни рад и 1872. године оснива Српско лекарско друштво и Српско друштво "Црвеног крста".

Хирург др Владан Ђорђевић, остаће упамћен и као најплодотворнији књижевник, писац великог броја санитетских дела тог времена. Али није се задржао само у санитету – био је председник београдске општине, министар просвете, пољопривреде, Црквених послова, посланик у Атини и Цариграду и, напослетку, од 1897. до 1900. председник Министарства. И свих тих година перо није испуштао из руку. Хроничари га описују као особу која је поседовала "дух ширине, дубине, даљине, бескраја, дух енциклопедисте".

МИХАИЛО - МИКА МАРКОВИЋ

Михаило – Мика Марковић био је у сва три рата (два српско-турска и српско-бугарском) подједнако храбар и енергичан лекар. Кроз његове руке прошло је 7.000 рањеника. Иако није био хирург, извео је више од 100 ратних хируршких операција и извадио више од 600 куршума. Дискутабилно је да ли је у то време за бављење хирургијом била потребна специјализација, или је била довољна диплома "доктора свеукупног лекарства и хирургије", каква се добијала на већини медицинских факултета. Али Мика Марковић је као дугогодишњи начелник Српског војног санитета (од 1886. до 1903) учинио више него сви остали начелници – хирурзи. За ту дужност предложио га је др Владан Ђорђевић као идеалног санитетског официра.

Марковић је први почео да шаље војне питомце на студије медицине у свет, тако да се крајем деведесетих година 19. века војни санитет постепено србизовао. У Београду је 1897. отворио курс на коме су одржавана предавања из ратне хирургије, ратне санитетске службе и хигијене, и тај курс је прошло око стотину војних и грађанских лекара.

За све те године успео је да преведе и цео болничарски кадар под своју команду и да у стручну наставу болничара унесе нешто више стручног хируршког програма. Он је оператере поштовао изнад свега, иако то није био по специ-

ве донета је 1844, изградња је започела 1846. на Цветном тргу. Болница је завршена 1848. године. Тако се палилулска болница преселила у зграду и постепено је прерасла у Дунавску сталну војну болницу са 150 болесничких кревета и два одељења – унутрашње и спољње. Први управник био је потпуковник др Јосиф Холец, а касније су на на тој дужности били др Димитрије Герасимовић, др Светозар Арсенијевић, др Роман Сондермајер и др Сима Карановић.

Ипак, новоподигнута зграда није донела никаква побољшања јер није имала потребне болничко-хигијенске услове. Имала је лошу вентилацију, дрвене степенице, неподесне оаке за чишћење, смрдљиве лојане свеће као осветљење, али није имала купатило и воду (морала се на рукама доносити), а око болнице није било калдрме. Видело се да приликом градње лекаре нико није консултовао.

Из тог периода је и устројство Министарства војног из 1864. у коме се наводи да се особље болница састојало од лекара, апотекара, комесара и болничара, а лекарска струка делила се на три гране – на чисто лекарску, хируршку и на апотекарску. Срећна је околност што у Србију почињу да пристижу наши млади лекари школовани у иностранству. Међу првом тројцом Срба у војном саните-

јалности, и фаворизовао је све што је било у вези са хирургијом. Прве знаке те своје љубави испољио је одмах после доласка на положај начелника санитета – снабдео је све војне лекаре спремом која је претежно хируршка – од посебне торбе до инструмената и лекова у њој.

На његову иницијативу донета је одлука о зидању војне болнице на Врачару – старе ВМА, а 1901. основао је Пастеров завод у Нишу.

ВОЈИСЛАВ СУБОТИЋ

Новосађанин родом, син песника Јована Суботића, Војислав је као лекар доброволац учествовао у српско-турском рату 1876. године. После завршетка студија специјализовао је хирургију, а у српско-бугарском рату (1885–1886) радио је добровољно као ратни хирург. На предлог др Владана Ђорђевића, 1889. године постављен је за шефа Хируршког одељења Опште државне болнице на Палилули. Био је изразит и доследан следбеник конзервативног правца у ратној хирургији, а значај његовог рада у васкуларној хирургији током балканских ратова сврстао га је међу великане светске војне хирургије. Резултати др Суботића из 1912. нису превазиђени ни у Другом светском рату, а први покушаји су начињени тек у Корејском. Доктор Норман Рич, кога можемо сматрати оснивачем модерне ратне васкуларне хирургије, у сваком свом ра-

Палилулска војна болница

ту био је и др Владан Ђорђевић који се сматра утемељивачем српске хирургије.

Нижу се ратови, први и други српско-турски (1876, 1877. и 1878), и сваки доноси нова искустава, нова разочарања, открива бројне пропусте. А болницама недостаје све, од постељи-

ду истиче допринос др Суботића светској ратној васкуларној хирургији.

Доктор Суботић је био активан и изван санитета. Организовао је хируршке састанке за наше и стране хирурге у нашој земљи, а 1916. конструисао је шину за фрактуру бутњаче и приказао је касније на Париској академији медицине. Тај велики хирург прошао је голготу Првог светског рата и повлачења преко Албаније, а као резервни пуковник Српске војске, заједно са Михаилом Петровићем, учествовао је у пробоју Солунског фронта и победоносном повратку у Београд. На упорна убеђивања др Мике Марковића да напусти Солунски фронт због болести срца, пуковник Суботић је одговорио: "Амице, наши су војници дивови – мученици. Ја остајем овде да им се одужим колико могу".

Био је велики човек, одличан стручњак, добар учитељ, па је сасвим логично што је један од оснивача Медицинског факултета у Београду.

РОМАН СОНДЕРМАЈЕР

На позив Мике Марковића из Кракова у Србију долази 1889. др Роман Сондермајер, ђак чувеног Јохана фон Микулича. Послат је да утемељи српску војну хирургију. Сондермајер је био по оцу Баварац, а по мајци Пољак, али је срцем био Србин – први наш војни хирург и један од оснивача војне хирургије. За њега др Војислав Суботић каже:

"Он је био тај који је предложио нашем војном санитету бесплатно лечење и оперисање килавих обвезника, кадроваца и резервиста у војној болници. Он је био тај, који је неколико година као једини војни хирург оперисао за свих пет дивизија с успехом, тако да је у току свог рада, до пред наше ратове, оспособио Србији најмање једну дивизију војних обвезника.

не до хируршке опреме, а посебно нема пожртвованих болничара. Протутњао је и српско-бугарски рат (1885–1886) и напустио период мира – четврт века слободе.

■ ХИРУРШКА ЛИНИЈА

Прохујали ратови су, како аналитичари кажу, кратко трајали и нису имали времена ни прилике да покажу ону другу страну, епидемиолошку. Тако је била доминантна само хируршка страна лечења, и она је господарила великом већином војних лекара тог времена, све до балканских ратова и епидемија колере и пегавог тифуса. Због тога овај период војног санитета многи зову и хируршким, а његов родоначелник био је др Михаило – Мика Марковић, начелник санитета од 1886. до 1903. Као учесник у претходна три рата, он је осетио да је потребна јака ратна хируршка служба, а као искусан војни доктор и енергичан организатор, у томе је и успео. Најпре су му били потребни хирурзи. На његов позив долази из Кракова др Роман Сондермајер, па др Михаило Петровић, први хирург образован у Србији, ученик великог др Војислава Суботића. И управо су доктори Војислав Суботић, Михаило Марковић, Роман Сондермајер и Михаило Петровић засновали нашу војну хирургију.

Мика Марковић је основао хируршка одељења у свим војним болницама и хирурге опремио најмодернијим хируршким инструментима.

И не само то, он је сматрао да "наша војска може доћи до добрих лекара, ветеринара и апотекара, ако их она сама о

Отац једне идеалне породице, он ју је задахнуо огромном својом љубављу ка свом народу, која се посведочила и за време наших ратова. И тада, када су многе високе личности, и политичке и војне и грађанске, чувале своје синове, градећи од њих кукавице и ништавце (да не иду у бој на Косово), сакривајући их по Швајцарској и другим местима, сва три његова сина, иако нису стигли за регруте, одлазе као добровољци у рат праћени очинским благословом, чак и његов најмлађи шеснаестогодишњи син. Отац га је, међутим, молио да остане, јер је још дете, али му је син у шали пребацио 'Лако је теби говорити јер ти ниси Србин'.

И његова жена и његова једина кћи, раде од првог дана нашег рата, па до после одступања у ропству негујући рањенике наше и наше тешко оболеле војнике. Жена његова, иако савладана карциномом желуца, ради непрестано даље, малаксава на раду, подлеже боловима, издише на својој дужности, јер није хтела да посрами ни име свог мужа ни своје деце, и умире као болничарка у Београду..."

После рата доктор Сондермајер постаје начелник војног санитета и кажу да санитет никад боље није радио. У два наврата био је управник Војне болнице у Београду.

МИХАИЛО ПЕТРОВИЋ

Михаило Петровић, звани лепи Мика, средишња је и најизразитија појава наше ратне хирургије и први војни хирург образован у Србији, најбољи и најталентованији ученик про-

фесора Суботића. Описују га као "типичног ратног хирурга, са изванредним хируршким инстинктом, проициљивошћу и даром за импровизацију, сталним прилагођавањем приликама, а нарочито карактеру ране и борбених дејстава". Он није био лекар у униформи, већ прави војни лекар. "Без обзира на тадашњу ратну хируршку доктрину, увек се ослањао на своје лично искуство, самостално је одлучивао и често ишао испред свог времена. У почетку Балканског рата држао се начела: рану не дирај код свих повреда од малокалибарског зрна, али је касније био поборник активне хируршке обраде свих повреда лобање и трбуха, а постигао је и врло добре резултате у лечењу фрактура лобање".

Заједно са др Ђорђем Нешићем, нашим првим офталмологом, формирао је на Солунском фронту, на бојишту, у селу Драгоманцима у Могленици, једину српску болницу, звану Прва пољска хируршка болница. У њој је импровизовао готово све – од удлага, стерилизатора, апарата за дестилацију воде. Била је то болница за углед, чак су долазили Енглези и Американци код њих да "узму мустру". После Првог светског рата, обједињујући искуства из протеклих ратова, Петровић је постао водећи ратни хирург у свету, а код нас је остао непревазиђен. Након оснивања Хируршког одељења Опште војне болнице постављен је за начелника, а био је и професор Медицинског факултета у Београду.

Бригадни ђенерал, носилац француске официрске Легије части, умро је 4. августа 1934. године, у униформи са којом је

ОСНИВАЧИ

Доктори Роман Сондермајер и Михаило Петровић поставили су темеље наше војне хирургије, др Ђорђе Нешић оснивач је првог очног одељења војне болнице, др Ђура Новаковић први је војни епидемиолог, док је, према неким изворима, први дипломирани војни фармацеут био Ђорђе Богдановић. Бригадни ђенерал др Александар С. Марковић оснивач је српске рендгенологије, а др Милош С. Мијовић је први физијатар у Главној војној болници, док је оснивач првог одељења за прелом вилица био др Атанасије Пуља. Доктор Ђорђе Јоановић поставио је темеље патологије као научне дисциплине код нас и био је у неку руку и шеф просектуре Главне војне болнице Краљевине Југославије. Доктор Сергије Рамзин основао је Институт за хигијену, а први неуропсихијатар био је др Јордан Тасић. Бригадни генерал Жарко Рувидић, најпозантији је интерниста између два светска рата. Први анестезиолог у Главној војној болници ЈА био је др Север Ковачев, др Соломон Адања, развија уролошку службу наше војске. Генерал-мајор проф. др Миролуб Кичић основао је ендокринолошко одељење ВМА, др Стево Суша нефрологију, пуковник др Мирко Кушић ургентну медицину, а др Винко Арнери је зачетник пластичне хирургије на ВМА.

свом трошку образује". То је и учинио. Десетине младих питомаца упутио је на школовање у Европу.

Његовом заслугом, 1903. донета је одлука да се зида нова војна болница на западном Врачару. Изградња је започела 1904. а завршена 1909. године. За првог управника Опште војне болнице, тада најмодерније на Балкану, постављен је санитетски потпуковник др Сондермајер. Имала је 400 болесничких кревета и следећа одељења – хируршко, унутрашње (за заразне и нервне болеснике), очно и кожно-венерично. Болница је имала лабораторијум и зубну станицу, а од опреме рендген апарат.

Уследио је златни период рада. У балканским ратовима српска ратна хирургија избила је у сам светски врх и постала водећа по својим ставовима, методама, поступцима и погледима. Заслуге за то припадају др Петровићу и др Суботићу, али и др Леону Коену, др Николи Крстићу, др Јордану Стајићу. Међутим, српски ратни хирурзи, прослављени у балканским ратовима, током Првог светског рата радили су у оскудним условима – са мало људи, санитетског материјала, времена и без отаџбине. Епидемије су и њих погодиле. Од 534 лекара умрло је 136.

Непосредно после Првог светског рата у београдској болници је завојиште Дунавске дивизије, а управник је поново пуковник др Роман Сондермајер. Потом је Општа војна болница 1922. претворена у Сталну војну болницу Прве армијске области, а њен шеф постаје пуковник др Чедо Ђурђевић. То је, међутим, време стагнације војне болнице, али шест њених лекара учествује у формирању Медицинског факултета у Београду. Ситуација се поправља тек доласком др Јордана Стајића за на-

1918. победоносно ушао у Србију. Према речима др Леона Коена, умро је "... лако, без бола и смртног страха. Затворио је уморне своје очи са осмехом на лицу, као што доликује човеку који је у животу само добра желео". Урна са његовим срцем уграђена је у зид Хируршког одељења некадашње Главне војне болнице (данас зграде Ургентне хирургије), али је изгубљена приликом реконструкције зграде.

ЖАРКО РУВИДИЋ

Најистакнутија личност војног санитета између два светска рата био је санитетски ђенерал Жарко М. Рувидић. Учесник у два рата, добитник официрске легије части, водећи интерниста.

Рувидић је био дугогодишњи шеф Унутрашњег одељења Опште војне болнице у Београду (од 1922. године Сталне војне болнице Прве армијске области, а од 1930. Главне војне болнице) и њему припада заслуга што је рад тог одељења подигао на завидну висину. Остао је на том положају до 1934. године, када је именован за начелника санитета. Био је човек од ауторитета и организаторског духа, борац против заразних болести тог времена, посебно против туберкулозе.

ИЗИДОР ПАПО

Поратну историју ВМА обележио је генерал-пуковник академик др Изидор Папо. Био је више од 30 година начелник Хируршке клинике. После рата усавршавао се у СССР-у, где је положио и специјалистички испит из хирургије 1947, а 1948. враћа се у земљу и постаје начелник Другог хируршког одељења Главне војне болнице Југословенске армије, касније

челника санитета. Тада војна болница још једном мења назив и 1. априла 1930. постаје Главна војна болница Краљевине Југославије. Такође, тада мења и функцију – поред лечења као основне делатности, добија и академски значај.

Главна војна болница је 1930. године имала 780 болесничких кревета, а повећан је и број одељења – имала је пријемно и хируршко одељење, очно, оториноларинголошко, стоматолошко, потом интерно одељење, па неуропсихијатријско, инфективно, дерматовенеролошко, фтизиолошко и реконвалесцентно одељење. У њеном саставу био је и Војнохигијенски завод са појединим одељењима. Од 1933. године управник болнице је санитетски бригадни ђенерал др Ђорђе Протић. Болница је већ 1938. имала 1.200 до 1.500 болесничких кревета. Хируршко одељење се 1933. године поделило на хируршко-уролошко и хируршко-ортопедско, а никла су и друга, пре свега интернистичка одељења. Хируршки период заменио је интернистички.

Убрзо је почео и Други светски рат, а после њега болница мења назив – постаје Главна војна болница Југословенске армије да би 1950. била преименована у ВМА – Војномедицинску академију. Постаје највећа војноздравствена, научноистраживачка и наставна установа Војске.

После рата формирана су многобројна одељења која данас знамо, а она су, у већини случајева, 1983. године постала клинике. Данас је њихов број респективан, а пресељењем ВМА у велелепну зграду на Бањици добила су још веће могућности да се развијају у стручном и научном смислу. ■

Мира ШВЕДИЋ

ВМА. Како је код славног доктора Јудина научио технику реконструкције једњака, почео је да је примењује код нас и усавршава, па се та операција у хируршким техникама назива "операција по Јудину и Папу". Врло брзо је оперисао више од 350 пацијената са таквим обољењем и стекао међународно признање. Убрзо је постао шеф Катедре хирургије и главног хирурга ЈНА.

Кардиохирургију је усавршавао у САД и већ 12. новембра 1965. код нас ради операције на срцу и уграђује прву вештачку валвулу. Прича се да је почињао да оперише од шест сати ујутро и да је до 14 сати знао да уради по неколико операција на отвореном срцу. Такав темпо је издржавао захваљујући добром здрављу и уредном животу. Није био спортиста, али је волео да шета и увек је одлазио на спавање у 22 часа. У дане када није било срчаних болесника за операцију, оперисао је киле, жучне кесе, чир... Говорио је да "хирург мора стално да оперише како би очувао спретност и хируршку технику".

Волео је рад, ред и дисциплину. Познат је као строг, али праведан старешина, пријатан саговорник и убедљив учитељ. Мрзео је нерад, незнање и јавашлук и трудио се да увек буде најбољи. Био је неуморан кад се борио за људски живот болесника. Говорио је да му је највећа захвалност била када би му на одласку болесник рекао: "Ђенерале, Бог ти дао здравље!" ■

Др Миле ИГЊАТОВИЋ

Превентива БОЉЕ СПРЕЧИТИ...

Нисам довољно богат да не улажем у превентивну медицинску заштиту, могао би да гласи слоган стручњака који се њом баве, јер они најбоље знају да се вишеструко враћа сваки динар уложен за ту намену

Војска превентиву сматра изузетно важном граном медицине и деценијама је развија. У Војномедицинској академији том облашћу рада бави се читав један сектор – Сектор за превентивну медицину, који је највиша медицинска стручна, наставна и научна установа Војске из области превентивне медицине. Његова сложена структура (има у саставу институте за епидемиологију, за хигијену, за медицину рада, за ваздухопловну медицину и Одељење за здравствену статистику) открива колико је широк делокруг рада.

Основна функција тог сектора јесте планирање, организовање и спровођење активности којима се спречава оштећење здравља, поспешује његово очување и унапређује психофизичка кондиција припадника Војске и ВМА.

■ ПРОЦЕНА РИЗИКА

Сваки институт има своје специфичности и задужења. На пример, запослени у *Институту за епидемиологију* прате и процењују епидемиолошку ситуацију у Војсци, грађанству и свету, надзиру стање заразних и незаразних болести, учествују у сузбијању тих болести и одскора су активни у превентивномедицинској обради припадника ВСЦГ који иду у мировне мисије у друге државе и регионе света. Поред тога, у његовим лабораторијама испитује се ефикасност препарата за дезинфекцију, дезинсекцију и дератизацију, дијагностикују поједини узрочници заразних болести (што се не ради у цивилним здравственим установама) и примењује најсавременије методе молекуларне епидемиологије у решавању епидемија заразних болести. Организује се и спроводи курсеви за обуку кадра са високом, вишом и средњом стручном спремом ради спровођења дезинсекције, дезинфекције и дератизације, сарађују са цивилним научним и стручним установама које се баве медицинском превенцијом и сузбијањем болести и обављају превентивномедицинску обраду путника у међународном саобраћају.

Активности посленика *Института за хигијену* у данашње време су веома значајне не само за Војску. Наиме, они се бави проблемима у области исхране, санитарне хемије, опште и комуналне хигијене и ергометрије, тачније, раде на превенцији оштећења здравља насталих под дејством чинилаца животне средине – воде, хране, ваздуха. У том институту испитује се здравствена исправност воде, намирница, дијететских производа и предмета опште употребе, који су у промету и у Војсци СЦГ, и у грађанству. Обављају се и систематски прегледи, испитује исхрана, ухрањеност и физичка способност припадника

ВСЦГ и осталих. Код њих можете сазнати и многе савете из дијететике.

Поред лекара специјалиста хигијене, у том институту раде и стручњаци других профила: фармацеути, хемичари – специјалисти санитарне хемије и физикохемичари. Поседује и опрему за анализу и суперанализу воде, намирница, дијететских производа и предмета опште употребе, затим климатску комору, те опрему за антропометрију и ергометрију.

У *Институту за медицину рада* стручњаци испитују услове радне средине у јединицама и установама ВСЦГ и на радним местима са посебним условима рада, мерењем радарског и другог радио-фреквенцијског зрачења и заштитом од ласерског зрачења, а дају и мишљење о мерама заштите на раду.

Један од њихових важнијих задатака јесте обављање претходних, периодичних, контролних и ванредних прегледа људи који су запослени на радним местима са посебним условима рада у јединицама и установама ВСЦГ.

■ ВАЗДУХОПЛОВНА МЕДИЦИНА

Посебан сегмент рада *Сектора за превентивну медицину* јесте ваздухопловна медицина. Институт који се тим проблемима бави ушао је у састав Сектора после агресије 1999, када су његове просторије у Батајници порушене. То је јединствена установа у земљи која проучава здравствене аспекте летења.

Поред бриге о војним летачима и падобранцима, свакако да је један од најзначајнијих делокруга рада селекција, експертиза и едукација летача у цивилном ваздухопловству и едукација из области ваздухопловне медицине свих оних од којих се захтева познавање те области.

Тај институт је призната установа не само код нас него и у свету и својим радом предњачи у нашем региону, а посебно признање је овлашћење које има – да се у њему могу добити и уверења (медицинске дозволе) за летаче који имају пилотске дозволе Америчког министарства саобраћаја, односно њихове цивилне ваздухопловне власти (FAA – Federal Aviation Administration).

Стручњаци те установе, а и целог Сектора очекују да Институт у блиској будућности преузме улогу водеће установе за ваздухопловну медицину у региону и да се трансформише у једини Ваздухопловномедицински центар у земљи, чије постојање је обавезно за земљу која треба да уђе под јурисдикцију Заједничких ваздухопловних власти Европе (JAA – Joint Aviation Authorities).

У одељењу Института које се налази на Аеродрому Батајница примењује се и терапија хипербаричним кисеоником. Захваљујући примени те терапије, код строго индикованих болести, постижу се одлични терапеутски ефекти. ■

Доц. др Душан ПАВЛИЦА

Лабораторијске анализе

Лечење

СВЕТСКА ДОСТИГНУЋА

Здрав човек има много жеља, а болестан само једну – да оздрави. Слоган је који пише на улазу у ВМА. Лечење је основна делатност те медицинске установе и у њој може да се уради више од 5.000 различитих дијагностичких и терапијских процедура.

Војномедицинској академији могуће је урадити више од 5.000 различитих дијагностичких и терапијских процедура, од најједноставнијих, као што је давање инјекције или одређивања крвне слике, до веома компликованих и скувих, које раде тимови врхунских стручњака и другог медицинског особља свих профила, као што је трансплантација органа. Одлуке о примени неких од тих сложених процедура најчешће се доносе конзилијарно. За те намене на ВМА постоји 11 сталних конзилијума, који се састају једном или два пута недељно, а по потреби формира се и конзилијум експерата за сваког конкретног болесника.

Најтежи болесници, који захтевају ургентан приступ, укључујући и мере кардиопулмоналне и церебралне реанимације, лече се у јединицама интензивне неге, а преоперативна припрема, вођење анестезије и постоперативни опоравак обављају се у Клиници за анестезиологију и интензивну терапију. Интерни-

У операционим салама дневно се уради између 50 и 90 различитих хируршких интервенција

стичка обољења, која витално угрожавају болеснике, а то су најчешће акутни инфаркт срца, цереброваскуларни акциденти, малигни поремећаји срчаног ритма и инсуфицијенција дисања, у потпуности се збрињавају у Клиници за ургентну медицину, док се акутна тровања различитим штетним и токсичним хемијским материјама лече у Клиници за ургентну и клиничку токсикологију.

■ ПРЕСТИЖНЕ ТРАНСПЛАНТАЦИЈЕ

Свакодневно ради двадесетак операционих сала и у њима се дневно уради између 50 и 90 различитих хируршких интервенција. Посебно су комплексне операције на отвореном срцу, мозгу и кичменој мождини, великим крвним судовима, радикално одстрањење малигнух тумора и уградња вештачких протеза...

Особитост ВМА је и постојање сталних медицинских екипа за хитну интервенцију и ванредне ситуације. Поред стандардне екипе, у чији састав улазе анестезиолог, трауматолог, кардиолог и анестетичар, постоје и мобилне екипе које се ангажују у случају појаве масовних тровања (хемијски акциденти), зрачења (акциденти са изворима нуклеарног зрачења) и евентуалне употребе биолошких агенаса у терористичким акцијама или за друге сврхе.

Међутим, трансплантације су оно по чему се ВМА препознаје. Пресађивања такозваних солидних органа (јетре и бубрега) јесу процедуре које се не изводе само у врхунским светским центрима, већ и у ВМА. У њиховој реализацији ангажује се тим од педесетак стручњака разних профила. Трансплантација коштане сржи обавља се у случају неких врста леукемије лимфома и мултиплот мијелома, док се трансплантацијом матичних ћелија у акутном инфаркту миокарда смањује величина инфаркта, умањују ране компликације и трајне секвеле инфаркта. А трансплантација матичних ћелија у мултиплот склерози доводи до клиничког побољшања и успорава прогресију те тешке болести, за коју, за сада, нема ефикасног лека.

Савремене методе које се користе у неоперативном лечењу коронарне болести на ВМА јесу перкутана транслуминална ангиопластика и постављање стентова, а такође се уграђује привремени или стални вештачки водич срчаног ритма – пејсмејкер. Применом радиофармака могуће је неинвазивним путем, без катетеризације, одредити снабдевање крвљу срчаног мишића (перфузију) и та метода се користи у процени и праћењу коронарне болести. У Институту за радиологију раде се и инвазивне неурорадиолошке процедуре – на пример, постављање стентова у сужене артерије мозга.

ЦЕНТРИ, ЛАБОРАТОРИЈЕ И АНАЛИЗЕ

У току целе године, двадесет четири сата дневно могуће је урадити хемодијализе на ВМА. Те услуге обављају се и ван редовног програма за све грађане који не живе у Београду, или су се затекли у том граду, или ту проводе годишњи одмор, а налазе се на програму хроничне дијализе.

Интервентне методе у гастроентерологији омогућавају да се постави правовремена дијагноза обољена органа за варење, али и да се одговарајућом интервенцијом (скидање полипа, екстракција калкулуса из жучних путева) избегне обимна хируршка интервенција.

Већ је препознатљив метод којим се надомешћују изгубљени зуби – имплантација. Она се данас ради у обједињеној Клиници за максилофацијалну и оралну хирургију и имплантологију. Имплантација се изводи у локалној анестезији, а захваљујући оригиналној методи коју су патентирали стручњаци ВМА имплантат је могуће квалитетније фиксирати применом вештачки направљене кости.

ЗБРИЊАВАЊЕ ПОЛИТРАУМА

У збрињавању политраума епидемијских размера – задобијених у саобраћају и елементарним несрећама – ангажују се тимови које чине трауматолог, неурохирург, торакални хирург, кардиохирург, уролог, офталмолог, оториноларинголог и специјалиста пластичне и реконструктивне хирургије. У таквим случајевима пресудни су правилно вођење анестезије, мониторинг виталних функција и постоперативни опоравак.

Имунохистохемијска бојења ткива, типизација ткива и одређивање ткивних туморских маркера годинама се ради у Центру за патологију и судску медицину.

Мерење густине кости и апликација лекова у оболеле зглобове, неке су од метода које се примењују у дијагностици и терапији запаљеног и дегенеративног реуматизма, системских болести везивног ткива и других обољена коштаног зглобног система. Модерна физикална терапија и рехабилитација користе све релевантне методе у тој области.

Концентрација токсичних и штетних материја у биолошком материјалу (крви, урину, пљувачки) и идентификација отрова у случају сумње на акутно тровање, одређује се у Центру за контролу тровања, јединој специјализованој установи за лечење акутних тровања одраслих особа у Србији и Црној Гори. У токсиколошко-хемијској лабораторији тог центра одређују се и терапијске концентрације лекова, а хемијска и макробиолошка исправност хране и воде проверава се у Институту за хигијену, док се евентуални радиолошки контаминанти утврђују у Институту за медицину рада. ■

Доцент др Вељко ТОДОРОВИЋ

Дијагностичко -поликлинички центар

ЕФИКАСНО, РАЦИОНАЛНО И КВАЛИТЕТНО

Функционалним повезивањем сегмената појединих специјалистичких служби са дијагностичким институтима и клиникама, лечење болесника постаје успешније, краће и у већини случајева – амбулантно, чему развијени свет већ деценијама тежи и што у пракси спроводи

Дијагностичко-поликлинички центар ВМА основан је крајем прошле године као одговор на потребе ефикаснијег и квалитетнијег лечења војних и цивилних осигураника Србије и Црне Горе, људи из дијаспоре и Републике Српске. Просторно и кадровски настао је повезивањем Специјалистичке поликлинике и функционалне дијагностике, те данас чини снажну и највећу организацијско-формацијску целину на ВМА.

У очном кабинету

ВЕЋИ ЗДРАВЉА, НАУКЕ И ПАРТНЕРСТВА

СВЕ У ЈЕДНОМ ДАНУ

Оснивањем Центра за дневну хирургију при Дијагностичко-поликлиничком центру ВМА највећи део планираних операција треба да се заврши у једном дану. Једнодневна хирургија код планираних операција је честа пракса у високоразвијеним земљама већ више деценија и они на тај начин оперишу 80 одсто својих болесника. Рад се у Центру одвија на следећи начин: болеснике са брукхом (хернија), катарактом, повредом менисуса колена, дискус хернијом, са потребом за одстрањење одређених доброћудних тумора или за хируршким биопсијама одређених малигних тумора, након претходне обраде и прегледа анестезиолога оперишу најбољи стручњаци из појединих хируршких специјалности. Пацијент се затим постоперативно прати у стационару Центра, а у вечерњим сатима превози санитарским возилима ВМА на кућну адресу, ради даљег лечења. Најчешће операције које се изводе у Центру јесу оне из области абдоминалне, васкуларне, максилофацијалне и пластичне хирургије, ортопедије, офталмологије, оториноларингологије, имплантологије...

Новоосновани центар сачињава 51 специјалистички кабинет и 11 функционалних дијагностика, у којима пацијенти свакодневно могу да добију услуге из 25 специјалности и супспецијалности, које укључују интерну медицину са својим супспецијалностима (кардиологија, нефрологија, реуматологија, гастроентерологија, хематологија, пулмологија, ендокринологија), хирургију (абдоминалну и ендокрину, васкуларну, ортопедију и трауматологију, пластичну, неурохирургију, грудну, кардијалну, максилофацијалну, урологију, ОРЛ и офталмологију), неурологију, психијатрију, психологију, дефектологију, кожне и полне болести, дечије болести и гинекологију.

Услуге из поменутих специјалистичких грана пружа 81 лекар специјалиста, од којих су 13 доктори медицинских наука са наставним титулама ванредних професора и доцента ВМА. Са добро организованим тимовима лекара по кабинетима и функционалним дијагностикама ради и искусан и добро обучен средњи и виши медицински кадар, али и послужиоци болесника.

МОДЕРНА ХИРУРГИЈА

У саставу Дијагностичко-поликлиничког центра одскора се налази и Центар за дневну хирургију, који има три операционе сале и стационар са шест постеља, намењених хируршким боле-

Електроенцефалографски (ЕЕГ) преглед

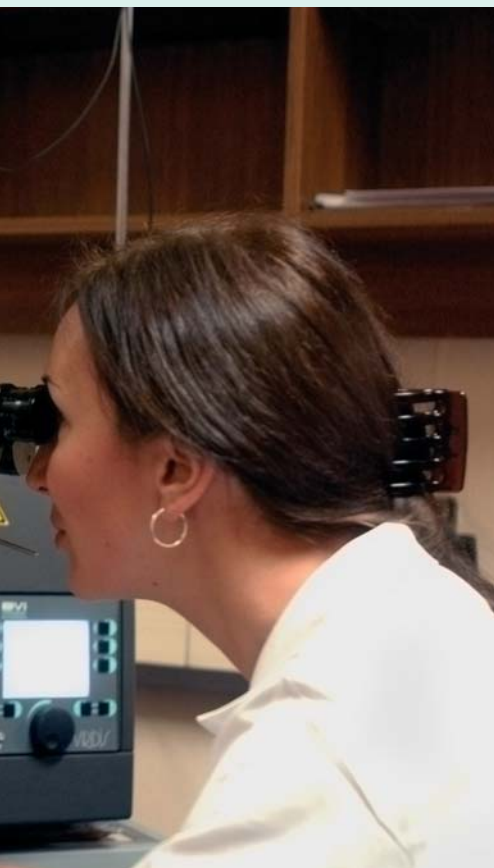

сницима код којих се изводе планиране операције у локалној или општој анестезији, трајања један до два часа, а које не захтевају постоперативну негу и лежање дуже од 24 часа.

Услуге Центра у преподневној служби свакодневно користи око 1.500 болесника и оне се састоје од специјалистички прегледа, лабораторијске обраде и бројних дијагностичких метода, а све заједно омогућава испуњавање основне намене тог дела ВМА – једнодневна, ефикасна, рационална и квалитетна дијагностика, превенција и лечење пацијената.

Тако обиман и одговоран задатак Центар испуњава у тесној сарадњи са појединим клиникама и институтима (институти за радиологију, биохемију, нуклеарну медицину, медицинска истраживања), јер без те функционалне повезаности не би било могуће спровести потребне дијагностичке процедуре и даље лечење.

Формирањем тако снажне организацијско-формацијске целине ВМА, оспособљене за пружање свих врста услуга из области превенције, дијагностике и лечења, створене су могућности да се унапреди здравствена заштита војних осигураника. Наиме, свима су нам познати проблеми организације и пружања услуга на нивоу примарне и секундарне здравствене заштите (недовољан број запослених, повећан број осигураника, гашење појединих гарнизоних амбуланата и војномедицинских центара), па је ВМА као установа терцијарног нивоа у новонасталој ситуацији морала да преузме део обавеза и одговорности у збрињавању својих осигураника. Резултат тога била је идеја о оснивању Дијагностичко-поликлиничког центра ВМА. Он данас има јединствену могућност да високоспецијализовани кадар, под једним кро-

И будуће мајке
чести су пацијенти

вом, у једном дану, пружи комплетну здравствену услугу, са јасним смерницама за даље лечење – амбулантно или у клиничким условима. Тиме је болесницима омогућено да у систему наших услуга, без чекања и дугих заказивања, за најкраће време реше своје здравствене проблеме.

Такав начин организације Центра резултираће и значајним уштедама у војном здравству, што ће ионако мала буџетска средства усмерити ка набавци модерније опреме (обнова апарата за дијагностику, попут скенера и магнетне резонанце) и квалитетнијих лекова.

Исто тако, Центар је широко отворен за грађанство. Заједно са групом института ВМА, уз подршку најискуснијих стручњака појединих клиника, у њему се цивилним осигураницима услуге пружају понедељком, уторком и средом од 15.30 до 19.30. Болесници имају могућност заказивања прегледа и избора лекара, а ако немају прописно оверен упут надлежног фонда, трошкове лечења носе сами. Током 2005. на тај начин је прегледано 15.000 болесника из грађанства, а постоји потреба да се за њих ради и током целе радне недеље (понедељак и петак).

КАО ОСТАЛИ СВЕТ

Сем појединих специјалистичких прегледа, пружамо могућност и комплетних систематских прегледа појединцима, бројним колективима и радним организацијама, који се могу обавити радним даном или суботом. Више од 35 великих радних колектива већ има уго-

воре са ВМА о пружању услуга типа систематских прегледа.

Управа Центра и сви запослени преузели су обавезу и одговорност да све пројектоване идеје из области нове организације ВМА преточе у стварност, која неминовно подразумева напуштање раније организације и схватања улоге поликлиничког рада. Наиме, функционалним повезивањем сегмената појединих специјалистичких служби са дијагностичким институтима и клиникама, лечење наших болесника постаје краће и у највећем броју случајева амбулантно, чему развијени свет већ деценијама тежи и што у пракси спроводи. Здравствена заштита и у земљама са знатно већим националним дохотком од наше представља велики материјални издатак, што неминовно намеће потребу њене рационализације и уштеде на свим нивоима.

Да би се одговорило свим захтевима савремене медицине мора се много уложити у сталну едукацију кадра. Она се остварује непрекидном медицинском едукацијом лекара и техничара, односно усавршавањем у земљи и иностранству. Упркос свакодневним интензивним активностима у раду са болесницима, водећи лекари Центра активно учествују или руководе појединим научноистраживачким пројектима који се спровode на ВМА, али и у водећим иностраним научноистраживачким институцијама.

Упркос хроничном недостатку средстава за технолошку обнову, након детаљног сагледавања потреба и могућности направљен је пројекат неопходних технолошких иновација по појединим радним тачкама Центра, и кад то остваримо бићемо у могућности да нашим болесницима пружимо најсавременију дијагностику и лечење. ■

Др Ђока МАКСИЋ

Деци треба прићи
са осмехом

Лекари посебне врсте

ЧУВЕНА ХИРУРШКА ШКОЛА

Усавршавање стручног кадра у свету, технолошко занављање, па било и минимално, и упорност руководиоца хируршких тимова воде ка јасном циљу – даљем прогресу и наставку раније препознатљиве хируршке школе ВМА

Представа коју сваки човек са страхопоштовањем у себи носи према хирурзима или оператерима је јасна – они су лекари у плавим или зеленим одорама који бешумно клизе изгланцаним подовима стерилисаних операционих сала и заједно са анестезиолозима, анестетичарима и инструментаркама, својим умећем, знањем, професионалном одговорношћу и чашћу, у руци држе животе својих пацијената. Они су ти који магичном "игром" скалпела чине последњу одбрану у излечењу болести. И управо зато што их човек последње види на операционом столу пре него што утоне у вештачки изазван анестезиолошки сан и зато што им свој живот предају у руке, људи им приписују божанску снагу и цене их изнад свега.

Можда из тих, али и других разлога, хирургија је сматрана краљицом медицине и за ту професију биран је посебан лекарски кадар. А Војномедицинска академија поносила се својим хирурзима кроз историју. У њој је као знак препознавања и личног печата постојала "хируршка школа ВМА". Некада је хирургија била главни промотор те установе не само на просторима бивше Југославије, већ и у свету. Међутим, у последњој деценији 20. века, стицајем разних околности, а пре свега доминантног бављења ратном траумом, долази до успоренијег развоја неких хируршких дисциплина као што су кардио, грудна хирургија и ОРЛ. Зато су општи и васкуларни хирурзи, ортопеди и трауматолози, пластични хирурзи и неурохирурзи добро утврдили своја знања. А углед који су тада стекли и сада многобројне пацијенте привлачи управо ВМА.

Данас у саставу Групе хируршких клиника ВМА има 13 клиника и операциони блок од 23 сале са централном стери-

Почетницима у хирургији бригадни ђенерал др Михаило Петровић је саветовао: Ступајући у просторе у којима се негује хирургија и лечење наших болесника дао бих вам један савет: пре него што приступите постељи хируршког болесника оставите ваше живце на дому, јер вам они не требају, ако су слаби. Но, ни у ком случају немојте да заборавите своје срце, широко срце и топлу душу, у којима ће одјекивати болови и патње ваших болесника, у којима они треба да нађу сву утеху и наду у топлини и саучешћу, не странца, но пријатеља лекара и душевног човека.

лизацијом, а располажу са половином болесничких капацитета те установе – 576 болесничких кревета. Просечна ангажованост постељног капацитета прошле године износила је 80 одсто.

У хируршком лечењу примењују се стандардне хируршке процедуре, али и бројне мини инвазивне технике у скоро свим хируршким специјалностима – лапароскопске и ендоскопске процедуре. Развој мини инвазивне хирургије условљен је пре свега финансијским могућностима које утичу на занављање и обезбеђивање потребне техничке опреме.

Хирурзи су поносни на чињеницу да могу да лече и најспложенија хируршка стања и повреде, укључујући и веома тешке постоперативне компликације. Наравно, ово би било незамисливо без добро организованог и обученог особља у Одељењу за хируршку интензивну негу и терапију Клинике за анестезиологију и интензивну терапију ВМА.

■ ОПЕРАТИВНЕ ТЕХНИКЕ

Шта се то ради у хирургији на ВМА? Поред стандардних процедура, у абдоминалној, ендокриној и васкуларној хирургији тежиште је на даљем развоју програма трансплантације органа, пре свега јетре и панкреаса. Клиника за трауматологију и ортопе-

дију ВМА поноси се следећим процедурама – алоартропластика зглобова, ендоскопска хирургија зглобова и ревизиона хирургија коштано-зглобних повреда.

Неурохирушко, микрохирушко лечење кранијалних ризопатија, односно обољења доње групе кранијалних нерава, хирургија бола и стабилизационе операције кичменог стуба у склопу трауме, тумора и дегенеративних обољења су (поред стандардних процедура, из неурохирушке области) предмет њиховог даљег интересовања. На Клиници за урологију изводе се све стандардне хируршке процедуре од којих су најзначајније радикална простатектомија, радикална цистопроstatектомија са континентном деривацијом урина и разбијање камена у уретеру помоћу уретероскопа и литокласта.

Од укупно 4.000 операција у Клиници за очне болести током прошле године, 3.200 операција катаракте изведене су као дневне хируршке операције методом факоемулзификације са уградњом меког интраокуларног сочива у локалној анестезији. Операција аблације мрежњаче методом задње витректомије, код болесника са дијабетичном и пролиферативном ретиопатијом или повредом ока, представља најсложенију операцију у офталмохирургији. У овој клиници 75 одсто болесника су цивилни осигураници.

Клиника за кардиохирургију наставља богату досадашњу традицију. Почев од имплантације првог вештачког заливача у срцу, преко хируршког решавања урођених срчаних мана различитог степена сложености, до процедура реваскуларизације срчаног мишића. У тој клиници се усваја и хируршка техника у решавању проксималног сегмента аорте и лука аорте и процедура у дубокој хипотермији и циркулаторног ареста.

Хируршке интервенције које посебно промовишу Клинику за грудну хирургију су: корективне операције деформитета урођених аномалија зида грудног коша, радикалне ресекције малигнух тумора са дисекцијом медијастиналних лимфних чворова, реконструктивна хирургија великих дисајних путева, операције ехинококне болести плућа и великих тумора медиастинума и друго. Око 70 одсто болесника ове клинике чине цивилни осигураници.

У Клиници за максилнофацијалну хирургију током прошле године уведена је нова хируршка метода: екстраорална дистракција горње вилице која се примењује код пацијената са екстремном хипоплазијом максиле и за сада се у нашој земљи једино ради у тој установи.

Синхроно са клиничким радом посебна пажња се обраћа и на експериментални хируршки рад у Институту за медицинска истраживања ВМА. У току је програм трансплантације јетре на експерименталним животиња како би се тренирао и едуковао млађи хируршки и други кадар.

■ РАД НА ДВА ФРОНТА

Осим на клиникама, хирургија се однедавно ради и у Центру за дневну хирургију који је у саставу Дијагностичког-поликлиничког центра ВМА. Центар располаже са три операционе сале, стационаром са шест до осам кревета и анестезиолошком амбулантом. Ту се може дневно збринути око 30 пацијената у свим врстама анестезије. Изводе се и операције после којих пацијент у року до 23 часа може отићи кући. У оперативном програму тог центра заступљене су готово све гране хирургије, а најчешће операције су: препонске киле, лапароскопске холецистектомије, проширене вене, А-В фистуле за хемодијализу, естетски и реконструктивни захвати на телу, операције менискуса, катаракте, одстрањење трећег крајника, рашавање септума носа, фимозе, орхијектомије, уклањање тумора лица и врата, операције на периферним живцима, уградња имплантата и друге.

Лапароскопска операција

КЛИНИКЕ

У складу са новом реорганизацијом ВМА, Групу хируршких клиника чине следеће клинике: за абдоминалну и ендокрину хирургију, за васкуларну хирургију, за ортопедију и трауматологију, за пластичну, реконструктивну хирургију и опекотине, за неурохирургију, за грудну хирургију, за кардиохирургију, за урологију, за максилнофацијалну и оралну хирургију и имплантологију, за очне болести, за ухо, грло и нос и за анестезиологију и интензивну терапију. У саставу Групе хируршких клиника је и Операциони блок са централном стерилизацијом.

Њихова предност је у израженом комфору за пацијента који се огледа у доласку на операцију у тачно одређено време, раном отпуштање на кућно лечење и смањеном броју постоперативних компликација (мањи број инфекција и спречавање плућне тромбоемболије због раног устајања). Дневна хирургија изискује од лекара стално усавршавања и усвајање нових техника, тако да у Центру за дневну хирургију раде само хирурзи са искуством и практично се за сваку операцију ангажују искусни специјалисти одговарајућег профила из хируршких клиника. У Центру су стално запослени само један хирург (начелник), седам медицинских сестара (шест инструментарки), два болничара и администратор. У склопу Центра је и анестезиолошка амбуланта која је уједно и Центар за терапију бола.

Е В И З Д Р А В Љ А, Н А У К Е И П А Р Т Н Е Р С Т В А

Хирушке интервенције изводе се у 23 операционе сале. Укључујући и програм у Центру за дневну хирургију, дневно се просечно оперише око 100 болесника у свим врстама анестезије. Све сале су опремељене стандардном хируршком опремом која подразумева и специфичну опрему за одређене хируршке области. Нажалост, хируршко лечење наших болесника сада се изводи у условима отежаног и успореног снабдевања потрошним материјалним средствима и занављања застареле хируршке опреме. Проблем се превазилази планским, крајње рационалним и пожртвованим радом комплетног особља. Циљеви лекара су перманентне иновације и увођење нових техника у хируршком лечењу болесника због чега се проналазе начини да се актуелни финансијски проблем превазиђе.

У свим клиникама у хируршкој групи, у складу са постојећим могућностима и расположивим персоналним саставом, улажу се напори како би попуно постелјних капацитета пратили и бољи услови лечења, бољи резултати лечења и квалитетнији однос према болеснику.

На клиникама се све више лече и цивилни пацијенти, иако трошкове плаћају сами. Тај постотак цивилних осигураника креће се, зависно од клинике, од 40 до 60 одсто. Тренутно у неким клиникама (Клиника за абдоминалну и ендокрину хирургију, Клиника за васкуларну хирургију, Клиника за очне болести и Клиника за неурохирургију) постоји повећан пријем болесника, на рачун пре свега цивилних осигураника из земље и окружења. Такође, већина клиника нема листу чекања, већ се болесници примају на хируршко лечење одмах после одговарајуће амбулантне дијагностичке обраде или после клиничког испитивања у сродним интернистичким клиникама. Поверење које болесници имају у квалитет хируршког лечења у условима какви сада постоје у клиникама нагони челне људе да непрекидно улажу напоре како би квалитет лечења што више подигли, а цену услуга учинили најрационалнијом.

У превизијалишту Клинике за васкуларну хирургију

РАТНА ИСКУСТВА

У периоду од 1991. до 2000. године на ВМА збринута је преко 10.000 рањеника од којих је, преко 80 одсто, имала комбиноване повреде два или више органа или система органа, што је захтевало веома сложено збрињавање. Хирурзи различитих специјалности учествовали су као чланови комбинованих тимова и у примарном збрињавању рањеника у ратним болницама или у војним болницама најближим првој линији фронта. Огромно искуство у лечењу рањеника, представљено на бројним стручним састанцима у земљи и свету, наишло је на веома запажено интересовање стручних кругова, а биће коришћено и у организацији и раду новоформираног Траума центра на ВМА.

УСАВРШАВАЊЕ

Врхунска хирургија којој лекари са ВМА теже незамислива је без усавршавања хирурга и осталих стручњака у земљи и иностранству. Последњих месеци прошле године интензивирана је стручна сарадња са неким водећим хируршким установама, а учестале су и посете водећих светских хирурга ВМА ради извођења нових процедура и преношења актуелних сазнања. У 2005. години двојица абдоминалних хирурга провела су по два месеца на стручном усавршавању из езофаго-гастричне и коло ректалне хирургије на Медицинском факултету Кинки универзитета у Осаки (Јапан) и у Кинки универзитетској болници. У октобру 2005. године двојица ендокриних хирурга била су на усавршавању у примени видеоасистираних приступа у тироидној хирургији у Центру за ендокрину хирургију у Риму код проф. Рокко Белантонеа. Тројица хирурга и анестезиолог управо су се вратили са усавршавања у највећем светском центру за трансплантацију јетре и мултиорганску трансплантацију у Питсбургу (САД).

Истовремено, хирурзи се едукују у области организације, тактике и терминологије у збрињавању повређених у масовним катастрофама, у санитетским службама армија Немачке и Норвешке, по стандардима НАТОа. Један хирург ускоро одлази на годину и по дана у Немачку, а двојица хирурга и двојица анестезиолога на месец дана у Норвешку. У току су договори са главном америчком војном болницом у Бетезди (САД) о међусобној стручној размени. Такође је планирано да неколико хирурга различитих специјалности, изабраних интерним конкурсом на ВМА, отпутује на стручно усавршавање током 2006. године у водеће светске центре за поједине области хирургије.

У складу са финансијским могућностима обезбеђује се учешће лекара на светским стручним састанцима и конгресима. Посебно се издваја стручна презентација резултата и искустава у организацији и лечењу ратних повреда у рату на просторима бивше Југославије пуковника проф. др Небојше Станковића и проф. др Зорана Поповића на годишњем састанку Удружења америчких војних хирурга у Нешвилу (САД), коме су присуствовали и главни хирурзи водећих светских армија. Ова двојица хирурга су и интернационални чланови тог удружења.

Све те активности допринеле су да се настави раније препознатљива хируршка школа ВМА и да се даље развијају нови програми као што су трансплантација јетре и других органа, мини инвазивна хирургија у свим хируршким дисциплинама и друго. Лекари са ВМА труде се да и у постојећим условима обезбеде најквалитетније хируршко лечење за своје болеснике. ■

Проф. др Небојша СТАНКОВИЋ

Интерна медицина

ДВАНАЕСТ НЕЗАМЕЊИВИХ

У оквиру Сектора за лечење ВМА налази се дванаест интернистичких клиника. И ма колико их сврставали под исту капу – некад клиника за унутрашње болести, а данас интерних – свака од њих је у различито време настајала, самостално се развијала и нарастала и на свакој се лече одређене болести.

Нема сумње да је у интернистичком блоку на првом месту Клиника за кардиологију. Лечити и излечити срце је права вештина. Зато су у њеном саставу три стационарне јединице у оквиру којих су одсеци за једнодневну неинвазивну и инвазивну дијагностику и одсек за електрофизиологију и пејсмејкере. Ако се томе додају и могућности функционалне дијагностике и сале за хемодинамску обраду, онда можемо рећи да Клиника има све потребно да се дијагностикују и лече сва кардиолошка обољења.

Витално угрожени пацијенти збрињавају се на ВМА на још једном месту – у Клиници за ургентну интерну медицину, тачније у њеним одељењима за ургентну кардиологију и интензивну терапију. Због тога је она опремљена неинвазивним и инвазивним мониторингом, апаратима за механичку вентилацију, те другом опремом за лечење пацијената са поремећеним виталним функцијама. Савремени уређаји за дијагностику налазе се и поред болесничке постеље. Пацијенти који су хоспитализовани у најкраћем року подвргавају се свим потребним дијагностичким методама (инвазивним и неинвазивним методама из области кардиоваскуларне дијагностике, те друге дијагностике: скенерима, магнетној резонанци и др.) како би се брзо успоставила дијагноза и отпочело адекватно лечење.

У Клиници се прате најсавременија дијагностичка и терапијска достигнућа. Тако су међу првима у земљи увели примарну перкутану ангиопластику у лечењу акутног инфаркта миокарда. Сем тога, увођењем трансплантације матичних ћелија у лечењу болесника са прележаним инфарктом, сваке године се на десетине људских живота отргне из такозване клиничке смрти, а стотине витално угрожених болесника стабилизују се и потом дијагностикују и лече.

■ О ЊИМА СЕ ПРИЧА

Сем уобичајених дијагностичких и терапијских процедура које се раде у земљи, у Клиници за гастроентерологију и хепатологију изводе се и неке јединствене методе. Пратећи резултате у Европи и свету, они су у последњих неколико година увели бројне нове дијагностичке и терапијске процедуре. Спровode се и сви видови тоталне и ентералне исхране, те терапијске опције из онтологије. Поред примене стандардних протокола дају се интраартеријски цитостатици. Једина су клиника у земљи у којој се ради трансјугларни интрахепатични портосистемски шант (TIPS), а њени стручњаци део су тима за трансплантацију јетре.

Гастроентеролози са ВМА били су прошле године домаћин европског ворк-шопа, који је организован под покровитељством Европског удружења за дигестивну ендоскопију. На скупу је учествовало више од 350 стручњака из те области, а били су присутни и најеминентнији стручњаци из Европе. Клинику је за успешан рад похвалио и председник тог европског удружења.

Клиника за ендокринологију ВМА основана је 1951. године, као прва супспецијалистичка институција у Југославији, али и као прва ендокринолошка јединица у свим армијама света – десет година пре оснивања Војномедицинске академије у Лењин-

ФИЗИКАЛНА МЕДИЦИНА И РЕХАБИЛИТАЦИЈА

Под кровом ВМА важно место има и Клиника за физикалну медицину и рехабилитацију. Нема тог пацијента који је лежао на некој од клиника а да није “пробао” многобројне процедуре физикалне терапије. На три одељења, колико има клиника, дневно се збрине између 300 и 400 пацијената. Ту се лече пацијенти којима је потребан продужени рани рехабилитациони третман, спроводе бројне процедуре физикалне медицине – од класичних преко хидрокинези, кинези и радне терапије до савремених метода лечења – магнетотерапије и ласеротерапије и комплементарних метода као што су акупунктура и хиропракса, а у саставу трећег одељења су рехабилитациони тимови који по потреби спроводе рану рехабилитацију пацијената на клиникама где се они налазе и постављају индикације за продужену рехабилитацију. Посебно занимљив је хидроблок у коме се издваја терапијски базен са подводном масажом и косим дном, јединим те врсте у граду.

ЕВИ ЗДРАВЉА, НАУКЕ И ПАРТНЕРСТВА

ПАТОЛОГИЈА

Развој патологије тесно је повезан са историјом војног санитета и његовом просектуром, а др Владан Ђорђевић помиње се као борац за оснивање просекторске службе. Међутим, тек 1922. под утицајем стручњака са Медицинског факултета у Београду из рада просектуре почиње да се издваја патолошка служба. За рад те службе посебно је значајно име др Ђорђа Јоановића, који је први увео имунологију у онкологију и практично поставио темеље патологије код нас. Тек пред почетак Другог светског рата војна болница добија лекара за шефа просектуре и то постаје засебна јединица те установе.

Данас је то Центар за патологију и судску медицину у коме се раде сложене имунохисторхемијске анализе, а онедавно могу да користе предности телемедицине и да тако сарађују са својим колегама у земљи и свету како би проверили или потврдили своје налазе. Право богатство представља документација – обдукциони протоколи класификовани по правилима Светске здравствене организације који се чувају још од 1922. године. Такво “благо” ретко ко у свету има, а код нас нико.

граду, а још много пре од Valter-Reed-a у САД. Данас је то савремена клиничка институција, организована и оспособљена да на модеран начин дијагностикује и лечи ендокрино-метаболичке поремећаје и болести. Чине је две поликлиничке амбуланте и функционална дијагностика, најфреквентнији део клинике. Тако организована, Клиника има могућност да се у њој сагледају и лече најчешћа ендокринолошка обољења. То су пре свега болести штитасте жлезде, шећерна болест, болести хипофизе, надбубрежних жлезда и поремећаји у функцији полних жлезда. За

дијагнозу тих поремећаја често се користе одређени тестови и процедуре које углавном обављају пре хоспитализације, амбулантно на брз и ефикасан начин.

У Клиници за нефрологију, поред рутинске интернистичке дијагностичке обраде и лечења, примењују се и специфичне процедуре у дијагностици и терапији бубрежних болесника: комплетна дијагностика код бубрежних болесника, биопсија бубрега, предтрансплантациона обрада и посттрансплантацијско вођење болесника. Ту се припремају, укључују и прате болесници на перитонеумској дијализи и на хемодијализи, а обавља се и метаболичко испитивање оболелих са калкулозом уринарног тракта, те ESWL третман болесника са калкулозом и лечење тих пацијената.

Богато искуство у препознавању и лечењу тумора надбубрежних жлезда, те процедуре везане за препознавање тумора панкреаса који лучи инсулин, чине их особеним на овом простору.

■ ПРАВОВРЕМЕНА ДИЈАГНОСТИКА

Оно што је препознатљиво у раду Клинике за плућне болести јесте примена савремених егзактних дијагностичких поступака чиме се постиже апсолутна дијагностичка сигурност и рационална примена терапијских поступака. Највећи број оболелих који се испитују и лече у овој клиници имају неку од малигних болести бронхопулмоналног система. Та обољења се дијагностикују савременим клиничко-радиолошким методама, цитолошком и патохистолошком анализом узорака измењеног ткива, применом ендоскопских метода у дијагностичке и терапеутске сврхе. Посебно треба истаћи све већу примену бронхоскопије у терапијске сврхе у циљу контроле хемоптизија, омогућавања проходности дисајних путева балон дилатацијом и уградњом стента, те дијагностику и одстрањење страних тела у трахеобронхијалном стубу. У тој клиници се, јединој на овим просторима, рано дијагностикује карцином бронха при-

меном Xyllix life система. У сарадњи са радиолошким институтом спроводи се ангиографска дијагностика и емболизација патолошке васкуларизације у плућима ради спречавања хемоптизија.

У лечењу хроничне опструктивне болести плућа примењују се најсавременији дијагностички поступци како би се одредила природа те болести. За врло кратко време могу да се ураде комплетна функцијска, алерголошка и бронхопровокацијска тестирања, што омогућава правилно препознавање болести и одговарајуће лечење. И остала обољења бронхопулмоналног система такође се савремено дијагностикују и лече овде. Дијагностика и лечење туберкулозе плућа изводи се са потпуном поузданошћу.

Не постоји ниједна област савремене инфектологије у којој Клиника за инфективне и тропске болести, у организационом и функционалном смислу, није спремна да се ангажује (изузев надзор над посебно контагиозним болестима). Добри резултате постижу на пољу вирусних хепатитиса, лајмске борелиозе, ХИВ инфекције, зооноза и трансмисивних болести, синдрома нејасне фебрилности, екстрапулмоналне туберкулозе, лечења ехинококозе, хеморагијских грозница и у многим другим областима инфектологије. Са посебном пажњом прате се новорегистроване инфективне болести и усвајају савремени дијагностичко-терапијски ставови.

У корпусу интернистичких клиника важно место има и Клинике за кожне и полне болести. У њој се испитују и лече болесници са булозним дерматозама, меланом и други немеланомски карциноми коже, системске болести везивног ткива, тешки облици атопијског дерматитиса и псоријазе, улцерације венског и артеријског порекла итд. У њиховом саставу је и сала за дерматохируршке интервенције у којој се обављају биопсије коже и уклањају бенигни и малигни тумори коже различитим хируршким методама. Лабораторија за имунодерматологију једина је оваквог типа у земљи, а у оквиру одељења за функционалну дијагностику обављају се дермоскопски прегледи пигментних прамена на кожи тела, ултразвучни преглед коже високе резолуције, преглед коже по Wood-овом лампом. Компјутеризованом дермоскопијом могуће је лакше и брже дијагностиковати малигну обољења коже, а оквиру козметске дерматологије обавља се третман бора на кожи лица и врата (подмлађивање).

Клиника за реуматологију и клиничку имунологију формирана је 1982. године на темељу Клинике за општу интерну медицину. Има капацитет од 49 болесничких постеља и тесно сарађује са Одељењем за реуматолошку функционалну дијагностику и Одсеком за остеопорозу Дијагностичко-поликлиничког центра. У Клиници је током 2005. године хоспитализовано око 1.100 болесника, 60 одсто војних и 40 одсто цивилних осигураника. Око 85 одсто лечено је због запаљенске, реуматичне или метаболичке реуматичне болести, а око 15 одсто због других интернистичких болести. Просечна дужина испитивања и лечења износила је 6,2 дана. У истом периоду је у Одељењу за реуматолошку функционалну дијагностику прегледано 4.850 амбулантних болесника, ехосоно графијом 494, DXA остеодензитометријом 3.166, а у Одсеку за остеопорозу 1.080 терапијских интервенција.

Трансплантација матичних ћелија

■ НОВЕ МЕТОДЕ ЛЕЧЕЊА

Клиника за хематологију ВМА је врхунска санитетска установа Војске у којој се дијагностикују и лече различите болести крви и крвотворних органа. Испитивање и лечење хематолошких болесника у овој клиници је на нивоу великих европских и светских медицинских установа јер се примењују сви видови савремене дијагностике и лечења, што подразумева сарадњу са низом других специјалности. Пошто су хематолошки болесници врло млади и болују углавном од различитих облика лимфома или леукемије, разумљиво је настојање лекара да им се пружи све што савремена медицина нуди. У том смислу, нарочито је важно истаћи пресађивање, односно трансплантацију коштане сржи или прецизније матичних ћелија хематопоезе, која се континуирано примењује у овој клиници дуже од две деценије. За овај изузетно сложен и компликован облик лечења, као нигде у медицини, неопходан је тимски рад.

Прва успешна трансплантација матичних ћелија хематопоезе урађена је давне 1973, са само неколико година кашњења за светом, код болесника коме је давалац био брат, једнојајни близанац. Током 1983. обављена је прва трансплантација према савременим критеријумима одређивања подударности даваоца, припреме примаоца и праћења знакова прихватања, односно одбацивања трансплантата. Од 1989, од када је оформљен Тим за трансплантацију коштане сржи на Клиници за хематологију ВМА, трансплантације се рутински изводе, а број трансплантираних с временом расте са 10–15 годишње на 26, колико је урађено у 2005. Повећање броја трансплантација резултат је не само континуитета у раду већ и овладавањем новим техникама и трансплантацијом у којој се као извор матичних ћелија користи периферна крв. Клиника за хематологију ВМА је од 1995. пуноправни члан Европског удружења за трансплантацију коштане сржи (EBMT), са акредитацијом за рад до априла 2007. (на две године се обнављају). ■

Проф. др Бранко ГЛИГИЋ

Психијатрија

БОЛЕСТИ РАТА И МИРА

Клиника за психијатрију смештена је на последњем спрату главне зграде, а ментални поремећаји и поремећаји понашања испитују се и лече у четири организацијске јединице – два болничка одељења, Дневној болници и Одељењу за ментално здравље и војну психологију.

У Клиници се лече акутни психијатријски поремећаја, обавља третман субакутних и хроничних психијатријских поремећаја, процењују родне способности (професионалних војних лица, војника, регрута и цивилних осигураника), обавља судско-психијатријска експертиза, продужено лечење и психосоцијална рехабилитација пацијената који не захтевају ургентан третман, односно хоспитализацију. На одељењима се третирају сви психијатријски поремећаји одрасле и адолесцентне старосне доби, а пацијенти су и војни и цивилни осигуранци.

Уз класичне дијагностичке методе, које подразумевају клинички психијатријски интервју и психолошку процену (уз примену психодијагностичког тестовног инструментарија), употребљавају се и додатне дијагностичке методе у оквиру других организацијских јединица ВМА. Најчешће су то лабораторијске анализе крви, радиолошке претраге, неурофизиолошке процедуре и консултативни прегледи специјалиста свих потребних профила. У третману пацијената примењује се комплетна лепеза психијатријских превентивно-терапијских активности: од органотерапије, психотерапије до разних социотерапијских метода.

■ ЕЛЕКТРОКОНВУЛЗИВНА ТЕРАПИЈА

У тој клиници постоји дуга традиција (од 1949. године) примене електроконвулзивне терапије (ЕКТ). Тај вид биолошке терапије, једно време неоправдано критикован са такозваних "антипсихијатријских" позиција, представља моћно терапеутско средство у случајевима тешких депресија резистентних на фармакотерапију, кататоних шизофренија и маничних стања.

Код нас се у само две-три институције користи могућност ЕКТ, а једино се у Клиници за психијатрију ВМА примењује ЕКТ у анестезији. Третман у Клиници за психијатрију ВМА траје обично око три недеље у болничким условима. Пре примене ЕКТ паци-

јент се детаљно информишу о третману, а обавезна је и институција писменог пристанка.

Прегледом узрока хоспитализације за последњих десетак година уочава се да је највећи број пријема под дијагнозом психотичних поремећаја и поремећаја расположења. За њима су по бројности неуротски поремећаји и ментални поремећаји због злоупотребе алкохола и наркотика, те поремећаји личности и понашања. Са почетком деведесетих приметан је значајан раст поремећаја из групе стресних реакција, који се одржава и након престанка ратних догађаја. Највећи број радова новијег датума, које су стручњаци са Клинике објавили, у вези су са психичким поремећајима насталим услед ратних стресова, посебно у вези са посттрауматским стресним поремећајем (ПТСП).

■ ПОСТТРАУМАТСКИ СТРЕСНИ ПОРЕМЕЋАЈ

Ратови на тлу СФРЈ у периоду 1991–1995. године и СРЈ 1999. године имали су обиљежје катастрофалног стресора.

Борбене акције, масовна рањавања и погубије, заробљеништво и тортура, избеглиштво и бомбардовање представљали су интензивне стресоре који су захватили велики део популације и узроковали нагли пораст реактивних стресних психичких поремећаја. Својом хроничношћу и злоћудним дејством по опште социјално, професионално и породично функционисање, од свих ратних синдрома издваја се посттрауматски стресни поремећај (ПТСП). Па и данас, и поред тога што је престало или је знатно умањено дејство наведених ратних стресора, број примљених пацијената са дијагнозом ПТСП на амбулантно и хоспитално лечење није се знатно сма-

њило. Хронични ПТСП је често удружен са другим психијатријским поремећајима.

Мада је у стручним круговима тај проблем јасно идентификован и доста добро обрађен у бројим стручним и научним публикацијама и на скуповима, чини се да у широј јавности још постоји недовољна информисаност о последицама ратних трауматских стресова. Карактеристични симптоми посттрауматског стресног поремећаја подељени су у три групе. У првој су нежељено и узнемиравајуће понављање искуства трауматичног догађаја у облику живе слике или ноћне море, потом избегавање сећања и ситуација које подсећају на трауму – пад занимања за уобичајене социјалне активности и комуникације, што доводи до социјалне изолације и емотивне отупелости и, треће, повишена раздражљивост, која је представљена претераном реакцијом страха, несаницом и ослабљеношћу концентрације.

Велики број људи који су били изложени трауматском стресу није у стању да самостално уочи сопствени проблем и на време затражи помоћ, што води хроничној форми ПТСП и продубљивању патње. ■

Доцент др Жељко ШПИРИЋ

ДНЕВНА БОЛНИЦА

Дневна болница Клинике за психијатрију ВМА постоји од 1977. године. У њој се лече болесници са различитим душевним поремећајима којима није неопходна хоспитализација, а постављена је индикација за интензивнију психолошко-психијатријску дијагностику, психотерапију и социотерапију, односно психосоцијалну рехабилитацију. Заступљене су све познате методе третмана, са нагласком на групним техникама и активностима које се изводе у контексту терапијске заједнице са циљем "учења о себи и другима путем заједничког искуства у животној ситуацији и реалностима свакодневног живота".

Поред значајних економских предности, делимична хоспитализација омогућава интензивно лечење и психосоцијалну рехабилитацију, уз боравак у постојећем породичном и социјалном миљеу пацијента. Спроводи се посебне групне психотерапије за пацијенте са психотичним, неуротским и стресним поремећајима и за алкохоличаре. У следећој фази настављају се третман и рехабилитација у социотерапијским клубовима: Клубу лечених алкохоличара и Клубу лечених психотичних пацијената.

Научноистраживачки рад

ВЕЛИКИ ПРОЈЕКТИ

Највећи део научноистраживачке активности на ВМА реализоваће се у два велика пројекта, *Генетички и ћелијски биоинжењеринг у медицини и Клинички, патофизиолошки и молекуларни аспекти, трауме и инфламације*

Х жељи да се ВМА региструје као научноистраживачка институција код Министарство за науку и заштиту животне средине Републике Србије, и самим тим равноправно учествује на његовим конкурсима, приступили смо свеобухватној реорганизацији НИР-а на ВМА. На децембарској седници Научно-наставног већа ВМА одређено је да академик пуковник др Миодраг Чолић, начелник Института за медицинска истраживања ВМА, буде координатор тог сложеног задатка. Он је предложио да се највећи део научноистраживачке активности на ВМА реализује у два велика пројекта који би били финансирани у петогодишњем периоду из заједничких средстава Министарства одбране и ВМА. То су пројекти *Генетички и ћелијски биоинжењеринг у медицини и Клинички, патофизиолошки и молекуларни аспекти, трауме и инфламације*. У оквиру пројеката биће дефинисани тематски мањи задаци НИР-а који ће се реализовати на двогодишњем нивоу.

Циљ реорганизације НИР-а је подизање његовог квалитета преко тесне сарадње свих организационих делова ВМА са Институтом за медицинска истраживања, као најзначајнијом организационом јединицом ове установе чија је примарна делатност бављење НИР-ом. У двадесетак истраживачких задатака у оквиру ова два пројекта биће покривени најважнији аспекти истраживања у области превентивне и терапијске делатности. Пројекат *Генетички и ћелијски биоинжењеринг у медицини* био би наставак досадашњег пројекта *Генетички инжењеринг и технологија хибридома у медицини*, који се упркос бројним тешкоћама успешно и континуирано спроводи већ 15 година. На основу резултата који су из њега проистекли публиковано је више од 60 научних радова у бројним међународним часописима и књигама. Рад на новом пројекту био би наставак претходног, а у оквиру њега ће се дефинисати задаци из следећих области: развој и примена технологије генетичког инжењерства у проучавању малигних тумора, инфективних, аутоimunих и других болести и генских полиморфизама које су битне за настанак обољења, дијагностику и праћења ефекта лечења, те развоја поступака за будућу терапију генима; развој ћелијског биоинжењеринга и нових поступака за добијање хибридома и моноклонских антитела за потребе дијагностике, терапије и научноистраживачког рада; развој ћелијског биоинжењеринга у креирању туморских и других врста вакцина, те истраживање матичних ћелија хематопоезе и њихове терапијске примене.

Пројекат *Клинички, патофизиолошки и молекуларни аспекти, трауме и инфламације* објединио би истраживања

која су до сада спровођена у Институту за медицинска истраживања и другим организационим јединицама ВМА из области патофизиолошких и имунолошких аспеката трауме, инфламације, сепсе и исхемије/реперфузије. Тај нови пројекат био би најзначајнији мултидисциплинарни пројекат у чијој би реализацији учествовали стручњаци различитих профила из више организационих јединица ВМА. Појам трауме је широко дефинисан и обједињује различите аспекте оштећења ћелија ткива и органа као што су механичка (укључујући и оперативну трауму), термичка, хемијска и јонизациона траума, те ефекат стреса.

У оквиру пројекта *Клинички, патофизиолошки и молекуларни аспекти, трауме и инфламације* биће дефинисано неколико задатака који би покрили најразличитије аспекте: експерименталне и клиничке проблеме механичке, термичке и јонизационе трауме, политрауме (укључујући бласт-повреде и удружене повреде); изналажење нових биохемијских, клиничких и функционалних параметара за процену тежине и исхода трауме, те процену терапијских ефеката; истраживање специфичних врста повреда (ока, уха, неуротраума и друго) и специфичних проблема рехабилитације повређених; изучавање различитих аспеката деловања акутног и хроничног стреса на организам; експериментална и клиничка истраживања инфламације у најширем смислу, укључујући и проблеме атеросклерозе у различитим обољењима

У Институту за медицинска истраживања

(инфективне, аутоимуне, дегенеративне и исхемијске болести); патофизиолошке, имунолошке и клиничке проблеме сепсе; клиничке и имунолошке аспекте трансплантације ћелија, ткива и органа; истраживање нових лекова и ефеката њихове терапијске примене, и много тога другог.

Научноистраживачки задаци писаће се према пропозицијама Министарства за науку, а целокупан пројекат требало би да буде завршен до краја марта 2006. године. Тада ће га одобрити и верификовати Научно-наставно веће ВМА. Након тога биће постављен на сајт ВМА са кога ће се, такође, видети упражњена места за магистарске и докторске студије које би се из тих задатака радиле. За очекивати је да ће годишње 15–20 младих истраживача из цивилних институција, пре свега са факултета са којима ВМА има уговоре о сарадњи, радити на овим истраживањима. При томе је крајњи циљ добијање што квалитетнијих резултата који ће бити публиковани у добрим међународним часописима, а у поступку је тендер за занављање и набавку нове опреме за потребе Института за медицинска истраживања. ■

Академик др Миодраг ЧОЛИЋ

Наставна делатност

РАСАДНИК ДАРОВИТОГ КАДРА

Иако већина људи име Војномедицинска академија повезује са њеном основном улогом – лечењем, ВМА је много више од тога. Она је научна и образовна установа.

Настављајући започето дело претходника, покушавајући да одрже место и подигну углед ВМА у здравственом систему државе у овим бурним транзиционим временима, научни посленици те установе улажу огроман напор да одрже завидан ниво у наставној делатности и да ВМА успешно уђе у интеграционе процесе и са образовним институцијама у земљи, и

са оним изван ње. Сагледавајући допринос ВМА на пољу последипломских специјалистичких студија, може се истаћи да је у њој у последње три деценије специјализацију похађало и у највећем броју завршило 5.000 лекара, стоматолога и фармацеута, који сада са успехом раде широм бивше Југославије, Европе и целог света. Сем тога, на ВМА је до сада магистрирало 200, а докторирало више од 300 лекара, стоматолога и фармацеута.

О обиму и степену ангажованости наставника и свих других у обављању специјалистичких, супспецијалистичких, магистарских и докторских студија на ВМА најречитије говори податак да је у последњих пет година по том основу наставу похађало просечно 520 људи годишње и да се за то време одбрани десетак магистарских и исто толико докторских радова.

На ВМА се организују и разни облици усавршавања из области медицине, стоматологије и фармације. Уз припаднике војног санитета, ту се укључује и велики број њихових колега из цивилних установа. А подаци говоре да различите облике усавршавања просечно годишње похађа око 230 људи.

Велика пажња поклања се и младим колегама које су тек завршиле студије. Њих око 220 годишње оконча приправнички стаж. А традиционално се на ВМА школују и полазници школе резервних официра санитетске службе и од 2005. године школског центра ветеринарске службе. И када се све то сабере, проузичило да је, у последњих пет година, на Војномедицинској академији наставу похађало просечно више од 1.000 људи.

Целокупна наставна активност одвија се унутар Војномедицинске академије, изузев завршних вежби, које изводе слушаоци ШРО на полигону Касарне “Бањица”. Сви наставни планови и програми потпуно су усклађени са законским прописима Републике Србије, а чланови комисија које су формиране за специјалистичка и супспецијалистичка усавршавања су, поред наставника са ВМА, и наставници са других универзитета у Србији.

Да би се на Војномедицинској академији успешно реализовала обимна настава, теоријска предавања и практичне вежбе, укупно је ангажовано 127 предавач, од тога је 10 редовних, 46 ванредних професора и 71 доцент. Поред њих наставу држе и два виша научна сарадника, осам научних сарадника и 30 асистента.

За све који похађају разне облике наставе на ВМА има довољно места. Установа поседује довољан број учионица опремљених за извођење наставе, а слушаоцима су на располагању и савремена наставна средства, укључујући и приступ Интернет сајтовима.

Током прошле године године активност ВМА била је усмерена и ка тражењу модела активне и свеобухватне сарадње са другим образовним и здравственим установама у земљи. Потписани су уговори о обостраној сарадњи са медицинским факултетима у Крагујевцу и Нишу, те са Факултетом политичких наука у Београду и Факултетом техничких наука у Новом Саду. Уговори о сарадњи склопљени су и са вишим медицинским школама у Земуну и Ђуприји.

На Војномедицинској академији одржавају се разни стручни и научни састанци – конгреси, семинари, симпозијуми, домаћи и међународни. Ту се држе и редовни састанци многобројних секција Српског лекарског друштва. И лекари са ВМА одлазе у свет, било на усавршавања или на стручне скупове. А где год да се нађу имају шта да кажу, јер наука је на ВМА заиста на цени, а истраживачи су њена највреднија перјаница, отпорна на све постојеће проблеме. ■

Проф. др Живорад МАЛИЧЕВИЋ

Научне информације

ЗЛАТНИ РУДНИК ПОДАТАКА

Током године Библиотеку Института за научне информације посети око 12.000 корисника, којима се изда више од 36.000 јединица библиотечког фонда и уради између 150.000 и 200.000 ксерокопија из биомедицинске литературе

Данас битно кадровски смањен, али технолошки модернизован, Институт обезбеђује систематско и редовно информисање за све високообразоване особе биомедицинске струке запослене у санитету о новостима у развоју домаће и стране медицинске науке и праксе. Он је савремени центар за медицинску научну информатику, односно за проналажење, прикупљање, обраду, анализу, чување и дисеминацију научних биомедицинских и осталих информација значајних за медицину уопште, а посебно за војну медицину и санитетску службу. Током године Библиотеку Института посети око 12.000 корисника, којима се изда више од 36.000 јединица библиотечког фонда и уради између 150.000 и 200.000 ксерокопија из биомедицинске литературе.

Основу за поменуте активности чини фонд докумената који садржи око 1.200 наслова биомедицинске периодике, више од 30.000 монографских публикација, обрађених тематских бројева часописа, више од 2.900 магистарских радова и докторских дисертација. Око 40 књига налази се у библиотеч-

ким одељцима клиника и института ВМА, док су сви часописи у Библиотеци Института. Строгом селекцијом издвајају се и набављају само врхунски признате биомедицинске публикације. Нешто се добија и поклоном или разменом за *Војносанитетски преглед*. С обзиром на веома тешку материјалну ситуацију, број часописа који се купују у "папирном" облику знатно је смањен. То је донекле надокнађено набављањем базе *full text* часописа на компакт-дискетима *ProQuest*, која садржи више од 200 наслова часописа, од тога око 100 значајних.

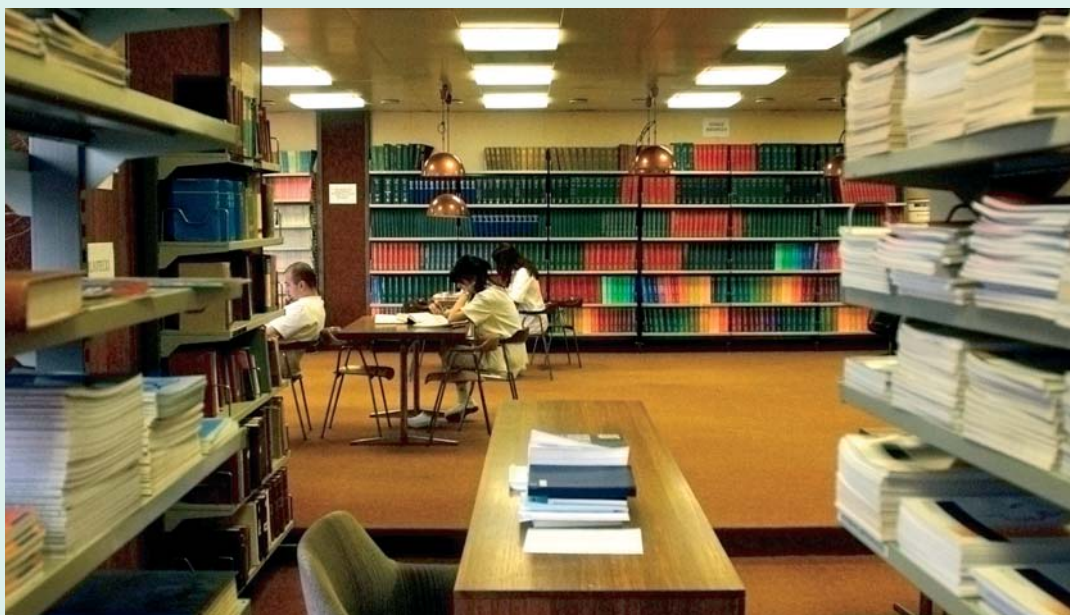
У протеклих неколико година ситуација са набавком књига изменила се боље, пре свега сарадњом и разменом са Конгресном библиотеком из Вашингтона а и даље књиге се редовно набављају на сајмовима или појединачним поруџбинама.

Поред примарних публикација, корисницима услуга Института на располагању су најзначајније секундарне публикације, енциклопедије, лексикони, приручници, речници и слично. Уз секундарне публикације у штампаном облику Институт користи и базе података на компакт-дискетима, првенствено секундарну публикацију *MEDLINE (Index Medicus)*, а и базу *full text* часописа *ProQuest* на компакт-дискетима, али и неке појединачне часописе у електронском облику. Омогућен је и приступ Интернету, који се свакодневно користи за потребе Института и корисника. Изведени су значајна модернизација и побољшање тог приступа формирањем Интернет-сале са десет радних станица, преко које је тај огромни извор информација постао редовно доступан великом броју корисника, што је знатно побољшало проток разноврсних научних информација. Набављена је и база часописа *EBSCO*, а редовно се уплаћује и приступ бази *HINARI*, са више од 2.000 наслова часописа. У изгледу су и друга побољшања.

УСЛУГЕ ЗА СВЕ

Институт за научне информације придружио се акцији ВМА "Здравље за све" тиме што ће ускоро читаоницу Института отворити за све кориснике из грађанства и поподне – средом од 15.30 до 19.30. Тим биомедицинских информатичара, лекара, библиотекара и књижара помоћи ће заинтересованим корисницима да остваре бројне услуге.

Институт издаје и веома угледни стручно медицински часопис *Војносанитетски преглед*, који излази непрекидно од октобра 1944. године, а наследник је *Војносанитетског гласника*, (од 1930. до 1941). *Војносанитетски преглед* излази 12 пута годишње и уређује га Уређивачки одбор од 25 чланова, врхунских стручњака из појединих области медицине, стоматологије и фармације из Војске и цивилства. О угледу часописа говори и податак да се размењује са 40 страних часописа из 23 земље и са 36 домаћа часописа. Радове објављене у њему индексирају *MEDLARS (MEDLINE)*, *EXCERPTA MEDICA (EMBASE)* и још шест секундарних публикација, а садржаје и приказе оригиналних радова и извода из садржаја, три војномедицинска часописа на француском, италијанском и шпанском језику. Електронска база часописа *EBSCO* објављује његове *full текстове* од 2003. године. ■
Проф. др Силва ДОБРИЋ

Институт за фармацију

МАЛА ФАБРИКА ЛЕКОВА

Само у претходној години Поликлиничка апотека издала је око пола милиона појединачних паковања лекова, а тек колико инфузија, инјекција, масти, капи, таблета... Скоро да се не може регистровати.

Војномедицинској академији годишње се хоспитализује од 25.000 до 30.000 болесника и обави око пола милиона специјалистичких прегледа у амбулантним условима. За тако бројну "војску" пацијената потребно је набавити лекове, санитарски материјал, направити инфузију или инјекцију. Зато је ВМА током своје историје увек поклањала велику пажњу фармацеутској служби, односно снабдевању лековима. До 1990. о томе је бринула Апотека ВМА, а од те године Институт за фармацију. Данас је то јединствена установа, која има две апотеке – Поликлиничку и Клиничку. Али не само то. Институт има још пет организационих целина – Одељење за фармацеутску технологију, Одељење за контролу квалитета и испитивање лекова, Одељење санитарског материјал, Одељење за развој санитарске опреме и Одсек за набавку и пријем. Институт снабдева лековима и осталим потрошним материјалом хоспитализоване и поликлиничке пацијенте.

Обезбедити лек или одговарајуће санитарско средство не значи само примити или произвести лек у Институту и дати га кориснику, јер га је већ на почетку потребно правилно планирати и набавити. После пријема те супстанце морају се правилно ускладиштити, а ако се приликом издавања држимо основног правила "први ушао мора и први да изађе", увек ћемо имати лек који је у року употребе.

Осим готових лекова и санитарског материјала, значајна је и производња у Одељењу за фармацеутску технологију. Специјалисти фармацеутске технологије (који су одговорни за квалитет произведених лековитих

препарата) организују производњу течних, получврстих и чврстих фармацеутских облика, као што су раствор, маст, крема, гелови, таблете. Значајан сегмент производње јесу стерилни парентерални (инфузије и инјекције) и офталмолошки производи. Многе од тих производа није могуће набавити на домаћем тржишту.

Институт је препознатљив и по изради мешавина за парентералну исхрану, која се примењује код пацијената који не могу орално да конзумирају храну, већ помоћу интравенске инфузије. Сем тога, многи пацијенти се упућују на ВМА из других медицинских установа, јер се у Институту за фармацију могу израдити и препарате за индивидуалне потребе болесника.

Осим стерилних препарата, у лабораторији за израду магистралних и галенских препарата производе се такозвани нестални лековити облици, као што су масти, креме, таблете. Примарни задатак те лабораторије јесте да задовољава потребе клиника и института ВМА за препаратима из богате палете од приближно 120 галенских производа (течни, получврсти и чврсти лековити облици), те за израду лекова по рецептима лекара, за поликлиничке пацијенте. У тој установи се "индустријски" производе 72 врсте инјекција, 20 врста таблета, 23 врсте лековитих масти, 100 врста нестерилних и 40 врста стерилних медицинских раствора, 45 врста инфузионих раствора, пет врста медицинских сирупа, 50 врста капи за очи, 10 врста масти за очи, исто толико врста лековитих прашкова, микстура и помоћних лековитих средстава, те 32 врсте пуфера, 65 врста реагенса... А све што се произведе мора да се подвргне контроли. Зато постоји и Лабораторија за контролу и испитивање лекова.

Институт фармацеутима и фармацеутским техничарима непрекидно омогућава стажирање. Одељење за фармацеутску технологију је наставна база за образовање бројних специјалиста на предмету фармацеутска технологија, и оних који специјализирају по Наставном плану и програму Војске СЦГ, и колега које своје специјалистичко звање стичу на Фармацеутском факултету у Београду. Институт је наставна база на Катедри за фармацију и биохемију ВМА. Ипак, најлепши део посла јесте рад у бројним мултидисциплинарним истраживачким тимовима и испитивање нових препарата. Резултати се објављују у домаћим и иностраним стручним часописима.

Сопствена производња и контрола квалитета има и велики фармаколошко-економски значај јер се њоме допуњава асортиман лекова набављених куповином, а у односу на домаће и увозне производе, институтски су јефтинији и до 30 одсто. Ову установу зову мала фабрика лекова. А она је специфична по још нечему. У њој су на руководећим местима углавном жене. ■

Доц. др сц. фармације
Мирјана АНТУНОВИЋ

Поликлиничка апотека

Одржавање циновског система

УМЕШНОСТ И ШТЕДЊА

Војномедицинска академија је циновски систем који треба непрекидно опслуживати. Колико је сложен одржавање те установе од 14 спратова и 195.000 метара квадратних површине, у којој ради 3.500 стално запослених и око 1.000 стационарно лечених пацијената, најбоље говоре следећи подаци: на ВМА има 35.000 различитих апарата и уређаја, годишње се у кухињи спреми више од 430.000 дијеталних оброка, са више од 30 различитих дијета, које се састављају стручно према конкретном болеснику и око 2.500.000 болесничких допуна. Просечно се дневно прими око пет тона хране и око две и по тоне потрошног материјала и друге опреме.

Величину, обим и компликованост одржавања ВМА осликавају и ови подаци. Она

има 6.000 просторија, 180.000 преградних зидова, 100.000 метара квадратних керамичких плочица, 5.240 прозора, 6.350 врата, 7.800 м ходника, 116 километара водовода, 42 километра канализације, 3.000 умиваоника, 4.500 туш батерија, 26 лифтова, 2.460 јављача пожара, 465 противпожарних хидраната. Из ње се пнеуматским транспортом, поштом и вакуумом дневно транспортују три и по тоне веша и једна и по тона смећа.

Електроенергетски систем чини 13 трафостаница, десет дизел-електричних агрегата, четири инвентора, 36.000 светиљки, за климатизацију је задужено шест централних припрема ваздуха, 248 клима-комора, 250 каналских развода, док за грејање ВМА има централну термоподстаницу, 4.000 грејних тела, 458 пумпи, 140 километара цевне мреже, са месечном потрошњом топлотне енергије од 7.200 MWh. Постројење за производњу воде специјалног квалитета – деми и омекшане воде месечно троши 25 тона техничког натријум-хлорида и других хемикалија, а производи се 550 кубних метара деми и 16.500 кубних метара омекшане воде.

О свему томе брине Сектор за логистику те установе. Захваљујући умешном управљању расположивим материјалним ресурсима, уз висок ниво штедње, они обезбеђују минимум неопходних услова за рад. А у њиховим рукама је 60 различитих техничко-технолошких система. ■

Луковник Вуле АЛЕКСИЋ

АДРЕСЕ И ТЕЛЕФОНИ

За оне који знају, ево подсетника, а за будуће кориснике услуга неколико веома употребљивих информација:

Војномедицинска академија се налази на узвишеном делу Београда, познатој Бањици. У непосредном окружењу су Војна академија, истоимени спортски центар, Касарна *Васа Чарапић*... Тачна адреса гласи – Црнотравска 17, 11002 Београд. Из центра града повезана је линијама градског саобраћаја 41 и 42, са Новог Београда 78 и 94, Звездаре 40, Церака 59...

На располагању вам стоје две директне телефонске линије 011/2661-122 и 011/2662-755. Не морате долазити у Дијагностичко-поликлинички центар да бисте заказали преглед већ то можете учинити путем телефона 011/2662-717.

Може вам затребати и број факса: 011/666-164.

Наравно, ту су и Интернет адресе: vma@mod.gov.yu и www.vma.mod.gov.yu

Прилог припремили Бранко КОПУНОВИЋ и Мира ШВЕДИЋ, лекторисали Мира ПОПАДИЋ и Слађана МИРЧЕВСКА, ликовно-графички уредио Бранко СИЉЕВСКИ, фотографијама опремили Радован ПОПОВИЋ и Звонко ПЕРГЕ, а коректору је урадила Слађана ГРБА

ПРОФЕСОР ДР ЛУЦИЈА СПИРОВИЋ

ЦЕО ЖИВОТ УЗ ВОЈСКУ

**Више од четири деценије
професор Економског
факултета др Луција
Спировић своје богато
знање из привредног
права преноси и
студентима Војне
академије, будућим
официрима логистике**

Каже да већ четрдесет година има три дома. Подједнако добро се осећа у својој породици, на Економском факултету и на Војној академији у Жаркову. Универзитетски професор др Луција Спировић, ћерка официра, цео свој седам деценија дуг живот је с војском и уз војску. Њен отац Алкибијад Спировић и ујак Чедомир Стевановић Цупар били су војни лекари. Одрастати у породици официра подразумевало је поштовање одређених правила. Правила на која се није увек било лако навићи. Али кад постану део живота, кад уђу у крв и мозак, онда им се више не тражи смисао. Не тражи се оправдање за све муке, тешкоће и невоље које, због очевог позива, несумњиво трпе и деца. Честа пресељења, прекидања школовања, раскиди с љубавима које су наликовале на вечне... само су део живота који није мимоишао ни Луцију Спировић.

– У породици мог оца знао се ред. Као и у војсци. Сестра и ја смо устајале у седам сати, спремале се за школу, на одсуствовање с часова није се могло ни помишљати; после подне смо училе, слабе оцене су нам биле “строга забрањене”. Ручак и вечера су увек били у исто време, кашњења нису долазила у обзир, за столом је свако имао своје место, на спавање смо ишле тачно у минут... Данас то изгледа чудно, али у време мог детињства, четрдесетих година прошлог века, родитељи су се поштовали и слушали. Није се могло десити да не послушамо оца. Његов аутори-

тет је био неприкосновен. Научио нас је да поштујемо старије, да ценимо добре и зазиремо од лоших људи. Данас се с децом убеђујете, погађате, разговарате, покушавате да их разумете. Изгледа као да су данашњи родитељи бољи педагози. Не знам да ли је баш тако. Додуше, и рат је много утицао на наше понашање, на наше животе, објашњава др Луција Спировић.

Немачки напад на Југославију затекао је породицу Спировић у Загребу. Официр краљеве војске знао је да га ништа добро не чека. Од усташког ножа у последњем тренутку спасао их је комшија, Хрват. Побегли су у Београд, рођацима. Али ни ту нису имали много мира. Луцијиног оца су заробили Немци и као једног од стотину талаца извели на стрељање. Од стрељачког строја спасао га је бомбардовање Београда и бекство стражара из Бањичког логора. После стражара, побегли су и таоци, па се Алкибијад Спировић вратио кући, верујући да му је Бог поклатио даљи живот.

Селидбе су настављене и после ослобођења. Луцијин отац се активирао и запослио у нишкој војној болници. Живот је био и тежак и леп. Сви су били у ишчекивању бољих дана, надали се сунцу после оних дугогодишњих ратних облака и информбировских стрелњи. Било је то време ћутања, страха да нешто погрешно не кажеш, да се нешто погрешно не протумачи, у затвор се ишло и за сумњу...

– Стаљиново смрт донела нам је олакшање, стеге су наједном попустиле и, средином педесетих година, бољи дани су се заиста наслућивали. Из Ниша смо се преселили у Скопље, где сам завршила основну школу и гимназију. Ту смо преживели и онај катастрофални земљотрес, кад смо, попут многих других, остали без ичега. Ја сам убрзо прешла у Београд, код ујака, на студије. И мада сам већ била девојка, ни ту нисам могла да се понашам "по свом". Иако нешто блажи од оца, и ујак је имао своја правила. Тек после удаје могла сам да кажем да живот држим у својим рукама. А после завршетка студија на Правном факултету и запослења на Економском, 1966. године, кад је наука ушла у мој живот, све је кренуло током којим сам и сама желела. И тако четири деценије – каже Луција.

■ ЛУБАВ И СТРАХ

А било је тешких тренутака. Луцију није покосила ни мужевљева смрт у најтежим, хиперинфлационим годинама, ни ратна деведесет девета, ни ћеркина необјашњива болест последње године двадесетог века... Остала је снажна и прибрана. Упркос страху који је осећала у тим приликама. Кад је помишљала да нема наде.

– Страх је човеково најдубље и најтрајније осећање. То је пратилац човеков кроз све његове периоде, баш као и љубав. Живот вам од детињства до дубоке старости даје прилику да волите. Најпре родитеље и породицу у којој сте рођени, затим изабраног партнера, па своју децу и породицу коју стварате, затим унучад... Та љубав коју носите у срцу чини вас младим и срећним, храбрим и у најтежим тренуцима, упркос страху који вас такође прати кроз живот. Плашите се, у детињству, мрака и родитељске казне, затим, у школи, наставника и слабих оцена, касније, на послу, страхујете од шефа, захтева и околности на које не можете да утицете, па од болести, на крају и од смрти... И баш кад помислите да разлога за стрепњу нема, да сте се са свих страна обезбедили, нешто вас докочи "с бока". Тада вам помаже снага коју сте стекли још у детињству, од родитеља – напомиње Луција.

Ту неизрециву снагу, моћ да издржи и највеће недаће Луцији Спировић даје и посао којим се с огромним уживањем и задовољством бави већ четири деценије. Најбољи универзитетски професори су, каже, педагози, попут учитеља, мада своје знање преносе знатно старијим "ученицима". Иако је, током своје професионалне

СЕСТРА СЕ НЕ ИЗДАЈЕ

Иако је био строг, Луцијин отац није градио ауторитет на батинама. Ипак, сећа се Луција, једном је пао и шамар.

– Кад бисмо нешто погрешиле, разбиле нешто, или изгубиле, или направиле неку сличну неподопштину, отац би сестру и мене "постројио" испред себе и запитао нас ко је погрешно. Једном приликом ја сам у магновењу одговорила "Сека" и добила шамар. "Зашто, упитала сам кроз сузе, па рекла сам истину?" "Сестра се не издаје", одговорио ми је отац.

каријере, важила за принципијелног професора, често и бескомпромисног у трагањима за минимумом културе, поштовања и знања који студенти морају показати на испиту, др Луција Спировић се не сматра строгом. Њени студенти најрадије истичу безмерну хуманост и огромну љубав коју је њихова професорка напосто исијавала на сваком свом предавању и испиту. Њу су могли да питају све што су хтели, све што им је остајало нејасно. Нису се либили ни да "испадне глупи", јер им Луција Спировић није замерала.

– Свако њихово питање – каже професорка – показује да су вас слушали. Онај ко не слуша предавања, тај ништа и не пита. Зато сам ја била задовољна кад год бих побудила занимање својих студената, кад год би питања била бројна и занимљива. Није ми било тешко да неколико пута поновим одређене ствари, компликованије, теже разумљиве, или можда нелогичне. У праву

Снимио Г. СТАНКОВИЋ

КАД СЕ ПОСАО ВОЛИ

Доктор Луција Спиrowић је, каже, имала среће. Цео живот радила је посао који воли. Уживајући у раду са студентима на Економском факултету и Војној академији остала је вечно млада. И духом и ликом. Ниједног тренутка се није покајала што понекад није имала времена ни да спава, што је сину и ћерки можда ускратила неки тренутак радости и дружења. Између рада и деце, увек је бирала децу, каже, али додаје и то да су пробдеване ноћи, писање петнаестак књига и на стотине чланака и студија у нашим и страним стручним часописима крали енергију из њеног организма, док су јој свакодневна предавања и сусрети са студентима, с младошћу која их краси, враћали снагу и обнављали дух. Никада јој није било незанимљиво, свако предавање обогаћивала је актуелним садржајима, непоновљивим дигресијама и новим примерима. Љубав према послу и данас је испуњава неисцрпном енергијом. Предаваћу, каже, док ме на Академији буду хтели и док ме служе ноге и глава. На задовољство, додајемо, њених студената и будућих официра Војске Србије и Црне Горе.

није све баш црно, или бело, као што на први поглед изгледа. Студенти се према професорима понашају онако како им они дозволе. Зато ја нисам имала проблема с њиховим понашањем, нарочито кад је реч о студентима Војне академије или питомцима, како су се некад називали.

■ И ДАЉЕ НА АКАДЕМИЈИ

Чинећи своје прве професионалне кораке на Економском факултету, Луција Спиrowић је, као асистент, започела и сарадњу са војском. Предајући привредно право студентима Финансијског и Интендантског смера у Одсеку логистике на Војној академији, др Спиrowић је наставила живот уз војску. После 35 година на Економском факултету је стекла пензију, али је с предавањима на Академији наставила до данас. Тако је, пре петнаестак дана, тачније 13. фебруара, на радост свих њених колега на Одсеку логистике и многобројних студената, прославила 40 година готово непрекидног рада на Војној академији и 70 година живота. Право време за поређења и сумирање утисака дугих, ево, четири деценије.

– Оно што ме је ранијих година највише фасцинирало свакако је била изузетна дисциплина, начин организације рада у Војној академији. У сваком тренутку се знало ко шта треба да ради, кашњења није било, није ни могло бити, превоз наставника с цивилних факултета био је организован. Свако моје предавање студенти су пратили у невероватној тишини, на почетку и на крају часа поздрављали су ме устајући, њихова питања су показивала да пажљиво прате наставу... Раније је то било знатно уочљивије, сад су и у војсци односи нешто либералнији. Нема више оне строгости у опхођењу, али се задржао висок ниво културе,

дисциплине, поштовања у односима између наставника и студената. То се мени допада, без те културе, без традиционалног бонтона, нема врхунских резултата. И док су односи у наставном процесу остали углавном исти, или слични, много тога се променило у квалитету наставе и услова за рад. На сваком кораку је видљив пад стандарда на Академији. Основна средства су застарела, не обнављају се ни столови, ни столице, не реновирају се учионице... Заиста је за дивљење количина енергије и мотива коју и даље поседују официри у Жаркову и студенти који у таквим условима стичу знање. Док је раније било боље на Академији него на Факултету, данас је обрнуто. Економски факултет је реновиран, знатно су побољшани услови за рад, све је више прилика за одлазак у иностранство, на студијска путовања, док наставници на Војној академији и њихови студенти тих прилика немају. У таквим околностима било ми је тешко да истрајавам на високим критеријумима који су увек красили Академију. Било ми је тешко и 24. марта 1999, када је НАТО почео са бомбардовањем. Баш тог дана испитивала сам неколико студената Војне академије овде на Економском. Један мој колега је ушао у кабинет и рекао ми да прекинем испит, јер су на Косову почеле да падају бомбе. Ја сам се забезекнула и запитала студенте где су смештени на Академији. "У склоништу смо, професорка", одговорио ми је један од њих, а ја сам помислила да их, ни по коју цену, ма колико знали, не смем оборити. Одлучила сам, први пут у животу, да студентима дам позитивну оцену још пре њиховог одговора. Срећом, добро су знали, па нисам морала да одступим од принципа који чине живот – прича др Луција Спиrowић

Међу њеним колегама, наставницима на Одсеку логистике данас су и њени некадашњи студенти. Изузетно поштовање које и даље гаје према "својој професорки" најбољи је доказ да деценије поклоњене војсци нису биле узалудне. Њени некадашњи студенти данас су команданти логистичких јединица Војске Србије и Црне Горе, одговорни официри интендантске службе, поштовани и ауторитативни и на послу и у породици. Многи од њих кажу да су на предавањима др Спиrowић стицали знања из привредног права, али неретко и из живота. Учили су од ње и о чојству и о јунаштву, о истинољубљу и правдољубљу, о томе да се друг не издаје, да се тајне чувају, а поверење дуго стиче и очас изгуби. То су били драгоценни часови, сећају се некадашњи студенти др Спиrowић. Треба им веровати кад кажу да су у њеним предавањима уживали бар онолико колико у њима и данас ужива проф. др Луција Спиrowић. ■

Душан ГЛИШИЋ

ПОСЛЕ УСТУПАЊА ПОСЛОВА ОБЕЗБЕЂЕЊА ГРАНИЦЕ ПРЕМА РУМУНИЈИ МУП-У

НА ГРАНИЦИ НЕШТО НОВО

Предаја послова обезбеђења државне границе из надлежности Војске припадницима МУП-а Србије не иде предвиђеном динамиком. Зашто? Зато што МУП Србије још није смогао снаге и средстава да тај европски процес заврши и тиме, у духу општих кретања, потпуно демилитаризује наше државне међе.

Као што је познато, уважавајући опредељење Србије и Црне Горе за приступање Европској унији и примену концепта управљања границом, који ће бити сагласан са решењима која се већ примењују у региону и Унији, Генералштаб ВСЦГ пре неколико година покренуо је питање уступања надлежности обезбеђења државне границе министарствима унутрашњих послова Републике Србије и Републике Црне Горе.

– Одлуком Савета министара државне заједнице од 31. јула 2003, Војска СЦГ је крајем те године надлежност послова обезбеђења државне границе на територији Републике Црне Горе, дужине од 605 км, од тога на копну 457, а на води 148 км, уступила МУП-у те републике – каже за “Одбрану” начелник Управе за оперативне послове ГШ ВСЦГ генерал-мајор Љубисав Тодоровић и подсећа:

– МУП Црне Горе преузео је тада од граничних јединица ВСЦГ непокретности и покретне ствари које су служиле за обављање послова обезбеђења државне границе, али не и професионалне припаднике, односно наше граничаре. Међутим, уступање државне границе у тој чланици државне заједнице извршено је плански и организовано, уз обострано разумевање и уважавање.

■ КАКО ДРЖАВНИ ВРХ КАЖЕ

На територији Републике Србије обезбеђење државне границе обављале су граничне јединице ВСЦГ ангажовањем 10 граничних батаљона и два дунавска одреда. Од тога су, напомиње генерал Тодоровић, у надлежности Новосадског корпуса била четири гранична батаљона и један дунавски одред, а у надлежности Копнених снага шест граничних батаљона и један дунавски одред. Уз то, јединице Кфора са простора Косова и Метохије обезбеђују и данас део државне границе према Македонији и Албанији.

– Користећи позитивна искуства из Црне Горе, у којој МУП те републике обезбеђује државну границу, ГШ ВСЦГ је иницирао пренос тих надлежности и на територији Републике Србије. Одлуком Врховног савета одбране од 30. новембра 2004. и Савета министара СЦГ од 26. јануара 2005. године о уступању послова обезбеђења државне границе у Републици Србији, потребних средстава која служе за обављање тих послова и преузимању професионалних припадника Војске на рад у МУП-у Републике Србије, одређене су и обавезе Генералштаба ВСЦГ. На основу донетих одлука у међу-

ВОЈСКА, МУП И КФОР

На дан 17. фебруара 2006. државну границу на територији Републике Србије, дужине 2.143 километра, обезбеђивале су граничне јединице Војске СЦГ у дужини од 1.219 км (56,9 одсто), гранична полиција МУП-а Републике Србије у дужини од 640 км (29,8 одсто) и јединице Кфора на делу државне границе према Македонији (157 км) и Албанији (124 км) или 13,3 одсто. Из ове једноставне статистике види се да је до сада предаја послова обезбеђења границе припадницима МУП-а Србије реализована само делимично и да ће, највероватније, тај процес потрајати још неко време.

■ ГРАНИЧАРИ БЕЗ ПОСЛА?

Примопредаја послова обезбеђења државне границе према Румунији између Војске и МУП-а Србије почела је 5. децембра и до краја прошле године МУП-у је уступљено 139 км копненог дела границе. Од 9. јануара ове године настављена је реализација тог задатка, тако да је 23. фебруара 2006. предаја државне границе према Румунији, у дужини од 544 км, у потпуности завршена.

– За прелазак у Граничну полицију МУП-а Републике Србије на граници према Румунији конкурисала су 364 наша припадника, али до сада ниједан није преузет у радни однос. Према обавештењу МУП-а Србије, до сада су 173 лица задовољила критеријуме, за 72 чекају се резултати провера и лекарских прегледа, а 119 лица није задовољило критеријуме и нису у даљој процедури за преузимање у радни однос. О времену преузимања професионалних војних лица Војске, како нам је речено, бићемо накнадно обавештени – каже генерал Тодоровић.

Према речима првог човека Управе за оперативне послове ГШ ВСЦГ генерала Тодоровића, са завршетком уступања државне границе према Румунији, на пословима њеног обезбеђења на територији Србије остаће ангажовано још седам граничних батаљона и један дунавски одред, са укупно 44 карауле.

– Све у свему, даља динамика уступања послова обезбеђења државне границе на територији Србије зависи искључиво од републичког МУП-а, јер смо ми све наше послове завршили на време и према ранијим договорима. Занимљиво је напоменути да је обезбеђење државне границе СЦГ у 2005. години Војску дневно коштало 581.524 динара. Наиме, толико су дневно коштали исхрана људи и службених паса, паушалне дневнице и утрошак погонског горива у нашим граничним јединицама. Другим речима, обезбеђење државне границе годишње нас је коштало око 212 милиона динара – каже генерал Тодоровић и напомиње да за ову годину у војном буџету нису предвиђена средства за те намене и да ће зато, на уштрб других потреба, Војска морати да издвоји око 153 милиона динара за несметан рад својих граничних јединица. Колико ће то оптеретити ионако скромну војну касу, остаје да се види, као и то када ће МУП завршити свој део обавеза по овом питању. ■

Д. МАРИНОВИЋ
Снимко Д. БАНДА

времену су са МУП-ом Србије усаглашени и верификовани Споразум о уступању послова обезбеђења државне границе, преносу покретних и непокретних ствари и пријем професионалних припадника ВСЦГ на рад у МУП Србије, затим Решење о формирању комисије за реализацију предстојећег задатка и Динамички план – каже генерал Тодоровић.

Наиме, динамичким планом предвиђено је тада да уступање границе отпочне 5. јануара 2005. према Мађарској, а затим према Румунији, Бугарској, Македонији, Босни и Херцеговини, и заврши се до краја 2005. године на граници према Хрватској.

– Генералштаб ВСЦГ је на време обавио све потребне припреме и почетком прошле године формиран је Привремени оперативни штаб МУП-а Србије мешовитог састава. Уступање послова обезбеђења државне границе према Републици Мађарској, у дужини од 174 км, отпочело је 15. августа и завршено 1. октобра 2005. године. МУП Србије је том приликом од Војске преузео све непокретности и средства која служе за обављање тих послова, осим службених паса, комплета војних униформи и бојних минско-експлозивних средстава. Међутим, од 198 пријављених професионалних војних лица граничара, само су 42 испунила критеријуме и решењем министра унутрашњих послова тада су примљена на рад у МУП Србије – објашњава генерал и додаје да је, упркос томе, уступање тих послова према Мађарској извршено веома организовано, уз изузетну сарадњу, обострано разумевање и уважавање обе стране.

ПРИМОПРЕДАЈА НА ЂЕРДАПУ

Тачно у 12 часова 23. фебруара на Караули "Хидроелектрана Ђердап" извршена је примопредаја послова обезбеђења наше државне границе према Републици Румунији између Војске СЦГ и Министарства унутрашњих послова Републике Србије.

Свечаним чином на Ђердапу тако је завршен процес потпуног преузимања границе од стране МУП-а Србије према Румунији, у укупној дужини од 544 километара.

На свечаности, којој су присуствовали органи локалне власти и гости, после попијеног шампањаца у ту част, говорили су заменик начелника Управе за оперативне послове ГШ ВСЦГ генерал-мајор Љубиша Диковић, командант Оперативног мешовитог штаба потпуковник полиције Милан Спарић, начелник Одељења за послове граничне службе у ГШ ВСЦГ пуковник Стојан Коњиковац и помоћник начелника Ресора јавне безбедности Србије пуковник Милорад Зеџ.

Као знак пажње и жеље да се одлична сарадња настави и после примопредаје дужности, председник општине Кладово др Синиша Поповић поклатио је припадницима Граничне полиције МУП-а Србије на Ђердапу персонални рачунар са додатном опремом изразивши истовремено захвалност свим припадницима Војске који су годинама одговорно и пожртвовано чували границу према суседној Румунији.

Реаговања

"ОДБРАНА"
Браће Југовића 19
11000 Београд
e-mail: odbrana@beotel.yu

Чучни Владо, види ти се глава ...

Отварање досијеа под радним називом "Афере Цвећара" за мене је значило да се креће ка једном новом истраживачком новинарству. Актуелност теме је вишеструка. Станоградња је једна врло скупа делатност, то је делатност у којој је запослен велики број људи. Ова делатност покреће велики број привредних подсистема и, практично, покреће привреду. Ако узмемо у обзир да око 14.000 припадника Министарства одбране нема никакав стан, што представља један средњи град, онда тема постаје "топ тема" за магазин *Одбрана*.

Очекивао сам да ћемо чути зашто неки станови стоје започети годинама, зашто се годинама не завршавају станови који су готови и по 80 одсто, шта је са становима који су почели да се граде пре 10-15 година и ништа није урађено? Ко је то заустављао градњу и зашто? Ко то држи неподељене станове? Зашто се не решава око 800 стамбених јединица и ателеа који су незаконито запоседнути? Да видимо који су то луксузни станови и како су настали? Ко је надлежан за те послове (које организацијске јединице и који људи), да видимо зашто је слабо радио? Где су сви остали елементи система? Шта је са командном одговорношћу? Па то је ваљда транспарентност.

Није суштина 16 станова у Рашкој улици. Шта је са 10.000 станова? Шта је са 4.000 станова? Шта је са 800 станова? Сви знамо да се ради о пројектима који су верификовани и покренути. Да ли 16 станова (о којима свакако треба писати) треба да буду димна завеса за разбацивање и дељење имовине, док једино Министарство одбране има људе који су дошли из других република и остали без ичега. Колико коштају Немањина бр. 9 и нерешени стамбени проблеми? Да ли је сва имовина законски отуђена, замењена? Кад оно .... !?!

У народу је остала крилатица "Слеп код очију", која је примерена сваком ко неће да види, чује, разуме оно што је сваком видљиво, чујно и разумљиво.

Ваља расветлити критеријуме и начин поделе станова. То је оно што интересује свакога од нас. Али то је појединачни проблем. Нема два лица која по истим мерилима добијају исти стан. Уколико има неправилности, тада то треба и јавно саопштити, тачно рећи име и презиме. То су случајеви које судови успешно решавају. А не као адмирал ГРБАВАЦ Јован, који каже: "неки..., има и случајева фалсификата ..., и сл." Па свако то зна, али да би искоренили, одговарали и спречили лопове, потреб-

ДУБОКА РАНА

("Драма опорог мирис"
и "Када перо додирне рану", Одбрана бр. 10)

но је оно најтеже ко, који су то неки. Још горе је када говори о људима, а онда их наводи по функцијама. Господине, функције обављају и станове добијају људи, који имају име и презиме.

Захтев и потреба да се донесу некакви скалпови довео је до тога да адмирал ГРБАВАЦ Јован дели генерале до 2000. и после (вероватно је он завршио школе у 21. веку). Нормално, јер је то једини аргумент који има, а на такав начин осећа се данас сигурнијим. Кажите му да се не боји пензионисаних генерала, а поготово не оних пре 2000. године. За остало нисам сигуран.

Заједничко код свих учесника у овој "афери" је да се храбро окоме на пензионисане, а да при том нису скоро ништа покушали док су ови били активни или чак нису ништа прочитали, упоредили или анализирати. Но, то је ствар културе, морала и образовања и често ту нема помоћи.

Уживао сам да гледам када људи беже од сваке конструктивне дискусије, и када у немоћи замењују тезе, и када из свог арсенала извлаче аргументе, карактеристичне малим девојчицама које су љуте, као што су "велики стомаци", "негативна селекција", "они Важни", "потврђено незнање" и сл., а поготово када имагинацију својих неуспелих докторских дисертација лепе другима. Волео сам "јунаке" као што је ваш и наш новинар Влада, који су увек у праву (генералима залепи етикету,

па некога је ваљда погодио) и на такав начин увек је занимљив. Али таквим "делима" није место у магазину који ствара нови лик и који због квалитета чланака излази сваких 15 дана, а не седмично.

Нисам подносио комплименте, јер знам да иза сваког комплимента, често, стоји неистина. Но, морам да признам да ми је драг комплимент новинара Владимира Почуча "...Јер недвосмислено добро дели лекције из новинарског заната, саветује како се прикупљају информације и пишу аналитички текстови. Влада, такође, савременом терминологијом ..." Комплимент прија и зато што се никада нисам бавио новинарством. Ипак, Владо, хвала на комплиментима.

Илустровао
Никола ОТАШ

Никако не могу да прећутићем да Влада, у том истом пасусу, говори односно пише неистину (... али траљаво брани, не нуди аргументе, емитује ћутање, изнова изговорено ништа ...), јер то није ни била тема мог реаговања. У реаговању нигде нисам и никога бранио ни нападао (мислим на аферу Цвећара), само сам указао како се не сме радити и како се унапред припремљен став тешко брани неистинама. Никада нико од мене, па ни Влада, није тражио став нити аргумент, није упоредио неки податак, није желео да види другу страну медаље. Није, нормално, јер се ради о уговарању, набавци, надзору и контроли радова и на основу тога тешко се могу етикетирати станари. То никада није било у надлежности станара. Станари су реаговали и, изгледа, за сада, само зауставили велику крађу. О томе сада одлучује суд. Ради на обезбеђењу доказа и по налогу суда ангажовани су експерти који треба да дају одговоре на многа питања (не знам да ли ће консултовати Владу). Изгледа да је ова реакција станара узбудила многе.

Сада разумем Владин став, који као "истински" новинар има основну идеју да његове чланке "у сваком случају – (да их) читају". Такве чланке можете радити на два начина; један је да правите праве професионалне, аналитичке и актуелне чланке и други је да радите по принципу таблоида. И "храбри", упорни, а изнад свега "професионални" Влада изабрао је овај други начин. Зашто? То за сада није важно и није тема. Па шта?!

Сада је свакоме јасно да је теза о нарученом тексту добила пуно оправдање. Сигурно овај текст нису наручили припадници Војске, оних 23.000 припадника Војске који немају решено стамбено питање (још један нетачан Владин податак) и да је наруџба имала јаку осовину у неистинама ГРБАВАЦ–МИЛОВАНОВИЋ–ПОЧУЧ. Они су свој задатак успешно одрадили.

И, на крају, морам да се сетим речи уредника ("Контрола", Одбрана бр. 7, 1. јануар 2006): "...Кључна реч налази се, сасвим случајно, и на саобраћајном знаку са упозорењем о радарској контроли на фотографији често помињане стамбене зграде у Рашкој улици. До које је дубине досегао наш радар у осветљавању..." Господине, тај саобраћајни знак Вас је опоменуо да не идете сувише брзо. Прекршили сте знак, пројурили и нисте видели оно што треба да видите. Сетите се упозорења „... Не брже од живота ...“

Никада нисам пристајао да не одговорим онима који не говоре истину. Наводим само неке од тих неистина.

Када је почела градња (директор Слободан Петровић) – градња је почела октобра 2000. године.

Нису прецизно дефинисане стамбене површине које припадају СМО (пук. Владан Веселиновић) – јесу, јер је уз свако решење добијена скица или каталог станова, тачно су наведене стамбене површине.

Вишак квадрата (вецеадмирал Јован Грбавец) – на томе ради суд, значи да господин прејудира одлуке суда.

У децембру 2004. године помоћник МО за људске ресурсе, а касније извршни директор МО (читај генерал Слободан Косовац, јер нико други није имао такав редослед дужности) онемогућио је да контролишемо пословање Војнограђевинског центра Београд... (помоћник начелника Инспектората одбране, господин Милош МИЛОВА-НОВИЋ) – немогуће онемогућавање, јер поменуто и неименована личност никада није имала надлежности над Инспекторатом, Војнограђевинским центром и документацијом, па самим тим и није могла да онемогући рад Инспектората. Ако је господину потребно оправдање – нека се јави, помоћи ћу му, и сл.

Знам да ми је то често сметало, али зато никоме нисам остао дужан и сада мирно могу да пишем. Ово је материјал за досије и аналитичко новинарство. Но, овај материјал тражи озбиљан рад и независно новинарство и зато је добро што сте добили задатак и што постоји таблоидни приступ, нека се чита!

Слободан КОСОВАЦ
генерал-потпуковник у пензији

Реаговање генерала у пензији Слободана Косовца објављујемо у целисти, уз најнужније интервенције лектора, иако је много дуже од тридесет редова. Чинимо изузетак како бисмо вам, поштовани читаоци, омогућили да сагледате његов "аналитички" приступ у осветљавању афере Цвећара, која већ дуже време заокупља пажњу јавности. На много детаље из писма нећемо се освртати. Суд о томе препуштамо вама.

Господине генерале

Одговоре на питања која сте поставили у вези са стамбеном проблематиком, која без сумње занимају припаднике Министарства одбране и Војске, могли сте и сами да дате када сте по функцији били за то надлежни, али очигледно нисте, због само Вама познатих разлога.

Уопштене, магловите приче о замашним пројектима који ће за кратко време решити муке војних бескућника, о дубини стамбене кризе и модалитетима за њено решавање, о уговорима који обећавају хиљаде станова за годину-две, какве су раније објављиване у војној штампи, више никога не занимају. Они који нису решили тај животни проблем очекују конкретне потезе, видљиве резултате и прецизне одговоре.

Циљ отварања досијеа "Цвећара" у магазину "Одбрана" јесте управо настојање да се дође до конкретних одговора на питање шта је суштина те афере, да ли она уопште постоји или је производ жуте штампе. Утврђивање одговорности није посао новинара. За то су, наравно, слажем се са Вама у потпуности, надлежни органи правосудја.

Саговорници нашег новинара Владимира Почуча били су најодговорнији људи из надлежних институција система одбране (Управе за инфраструктуру, Војнограђевинског центра Београд, Одељење за стамбене послове Сектора за људске ресурсе МО, Хидротехнике као извођача радова и Инспектората одбране СЦП), и сви редом потписани су пуним именом, презименом и уз навођење функције. Они су извор свих информација које смо навели у претходна три наставака досијеа, а не улица, кулоари и таблоиди.

Дакле, нисмо остали, како кажете, слепи код очију. Напротив! Широм отворених очију и крајње професионално покушали смо да се бар за корак приближимо истини.

Нисмо побегли ни од дискусије и немамо намеру да се повучемо, а и не жури нам се много. Истина кад-тад избије на видело. У више наврата контактирали смо са пуковником у пензији Милетом Стојановићем, председником Скупштине станара зграде у Рашкој улици, како би се чула и друга страна, али он је увек у име станара одлагао разговор. Успоставили смо контакт и са генералом у пензији Јованом Милановићем, који је пре него што се његова изјава нађе у "Одбрани", желео да прочита налазе Инспектората објављене у прошлом броју.

Ми смо и даље спремни да омогућимо да се на страницама "Одбране" чује и глас станара, а мислим да ће то занимати и наше читаоце. Јавите се кад за то budete спремни. Па, нека се чита.

Славољуб М. МАРКОВИЋ
Главни и одговорни уредник

ИСТИНА, ЈАВНА ИЛИ ТАЈНА, НАЈВИШЕ БОЛИ

("Истина – јавна и тајна", Одбрана бр. 8
и "Истина је једна", Одбрана бр. 10)

Народ каже да истина највише боли. Да је тако, човек има или нема прилике и да се увери. Међутим, писмо реаговања генерала у пензији Милена Симића на интервју који сам дао магазину "Одбрана", број 8 од 15. јануара, нажалост, или на срећу, заиста ме уверило да је баш тако.

Да, господине Симићу, као што Ви најбоље знате, Вама су доносили на одобравање планове емисије "Дозволите..." и листа "Војска", а све у оквиру редовних "састанака". То је чак много мање ва-

жно од вашег "чувеног" потписа на Наредби са упутством за гласање од 18. септембра 2000. године, са јасном партијском директивом, по чему сте постали познати и изван оквира војске.

Да, господине Симићу, такво је било време. А ја сам о времену и говорио. Вас сам поменуо само као парадигму тог времена.

Не, господине Симићу, мог потписа нема ни на једном плану "Одбране", и то је последица времена које је хронолошки, на моју срећу, а Вашу несрећу – дошло после Вас. У оном времену, захваљујући и Вама, догодиле су се многе ствари због којих смо ми у овом времену у позицији да можемо свој посао да радимо једино овако како га радимо.

О каквој удворичкој политици Ви говорите? Не говорим о кривци, то препуштам сваком појединачно. Говорим о чињеницама. Дана са позиције такве какве јесу. У таквим околностима ми се трудимо да за овај народ, ову земљу и ову војску изборимо највише и најбоље што се може, борећи се и са последицама које нам је претходно време оставило у аманет.

Ви сте своје рекли и урадили. Пустите да садашњост и будућност суде о нашим потезима. А прошлост, којој припадате, боље је и за Вас и за нас – оставите на миру.

Петар БОШКОВИЋ

РЕФОРМА ВОЈСКЕ, НАТО И МЕДИЈИ СЦГ

СЛИКА ЗАМРЗНУТА У ВРЕМЕНУ

Недавна истраживања јавности показала су да постоје многе недоумице у вези са реформом система одбране, које би требало разјаснити како би до грађана дошло оно што је заиста срж тог реформског процеса. Један од начина да се то уради јесу семинари за новинаре, које организује Савез новинара СЦГ уз помоћ Амбасаде Норвешке у Београду.

Лишњег семинара "Реформа Војске, НАТО и медији СЦГ", који је недавно одржан у Београду, био је да се осветле неки проблеми у систему одбране Србије и Црне Горе и новинарима из бројних српских и црногорских редакција омогући да разговарају са учесницима у том процесу да би сазнали каква су искуства држава у транзицији које су већ прешле пут на који смо и ми закорачили.

Славица Глигоровић, организатор семинара, истакла је да те активности у Србији и Црној Гори, поред Амбасаде Норвешке, од почетка подржавају и помажу и амбасаде САД, Велике Британије, Немачке, Чешке, Мађарске и неке друге чланице НАТОа.

– Била је то прилика за новинаре локалних медија и из Београда да се међусобно упознају и да остваре контакте са представницима земаља које су нам помогле у организацији. Такође, семинар им је отворио пут до представника невладиних организација, Министарства одбране и иностраних послова, Скупштине СЦГ и Председништва Србије, који су били предавачи на семинару – нагласила је она.

Специјално из НАТОа том приликом стигао је и господин Жолт Рабаи из Одељења за јавну дипломатију. Новинари су искористили прилику да предавачима поставе бројна питања, од којих нека нису била нимало угодна, али су била неизбежна за разумевање суштине промена у систему одбране наше земље.

МАНИПУЛАЦИЈА ЉУДИМА ЈЕ ОПАСНА

Господин Жолт Рабаи из Одељења за јавну диплома-тију НАТОа представио је новинарима слику с друге стране (новинарских) барикада:

– Иако је НАТО и политичка и војна организација, јавности је познатија и занимљивија с војног становишта. Важност јавног мњења за НАТО је неоспорна – без јавне подршке није могуће спровести у дело многе одлуке. Треба знати да ситуација није црно-бела. Постоје многе ситуације које треба решавати и у оквиру Савеза.

Уз то, занимљиво је да је слика НАТОа из хладног рата преживела организацију. НАТО се променио, али је слика остала замрзнута у времену. То, наравно, треба да се промени, и важно је изградити објективну слику о нама. Ако било која влада жели да уђе у НАТО, мора имати подршку јавног мњења. Зато су потребне веродостојне информације. Само речи, међутим, нису довољне, због чега настојимо да будемо проактивни и оставимо људима могућност да донесу свој суд.

Манипулација људима је опасна ствар, а лагање је још горе. Стога је наш основни принцип да, ако комуницирамо с људима, то чинимо на основу проверених информација. Сада тражимо нова средства комуникације: имамо веб-сајт, припремамо видео-игрице, спонзорисамо научно стваралаштво, спорт и уметност – рекао је представник НАТОа.

ПОВРАТАК У ЕВРОПУ

Иван Јестраб, амбасадор Чешке Републике, говорио је о искуствима своје земље у НАТОу:

– Размишљали смо о уласку у НАТО преко Партнерства за мир, јер смо ми један од оснивача те асоцијације. Такав циљ подразумевао је много посла, пре свега, привредну транзицију. Морали смо да прођемо период приватизације, који је данас 95 одсто завршен. Битан корак била је и лустрација – одвајање од људи повезаних са старим режимом у државној администрацији, војсци, полицији. Морали смо променити и бројне законе, почевши од Устава, што је такође било дуготрајно – трајало је 12 година – и верујем, успешно. С лустрацијом је повезан и нови систем обавештајних служби. Расформирали смо све старе обавештајне службе и основали потпуно нове. Решавали смо и последице распада Чехословачке од 1993. године и мислим да је то добро урађено. Многи нас данас, поводом најављеног референдума у Црној Гори, питају да ли је тај модел примењив у случају СЦГ. Мислим да наше искуство није слично, будући да је и у Словачкој и у Чешкој на власт дошла нова политичка елита, захваљујући којој је 95 одсто проблема било решено пре самог раздвајања.

Амбасадор Јестраб рекао је да је процес приступања Чешке Европској унији трајао пет година дуже од уласка у НАТО.

– За нас је била врло важна подршка јавности. Грађани Чешке прихватили су идеју о повратку у Европу, па је чланство у Европској унији добило врло јаку подршку. Са чланством у НАТОу ишло је теже. Морали смо да убеђујемо грађане да је то у нашем интересу. Данас наше чланство у НАТОу подржава 67–69 одсто становништва – нагласио је он.

Поред тога, он је рекао да чланство у ЕУ и НАТОу није само жеља да се нешто добије већ и да се нешто пружи и активно учествује у тим интеграцијама.

– Ми смо чланови Еуфора, а сада на Косову и Метохији имамо готово 500 војника, у Авганистану смо, итд. А шта смо добили? Добили смо стабилну државу, велике инвестиције, релативно ниске трошкове одбране (да нисмо у НАТОу били би један и по до два пута већи) и извесну позицију у међународној арени, која нам омогућава, између осталог, приступ на страна

тржишта. Добили смо и могућност да непосредно учимо на одлуке у Бриселу – истакао је амбасадор Чешке.

ВИЗИТ КАРТА ЗА ПАРТНЕРСТВО

Начелник Управе за односе са јавношћу Министарства одбране СЦГ капетан бојног брода Петар Бошковић рекао је да до јуче Војска СЦГ готово није имала модеран официрски кадар за односе са јавношћу, нити одговарајући програм обуке за те дужности.

– Уважавајући значај тих послова настојимо да у будуће наставне планове и програме Војне академије или Генералштабног усавршавања уградимо и садржаје из области односа с јавношћу, који би се изучавали један семестар.

У протеклој години Управа за односе са јавношћу МО успоставила је правило да је комуникација непрекидна, без обзира на то о ком је медију реч. Иако Управа истовремено ради на неколико колосека, нисмо запоставили ни едукацију кадра. Прошле године смо организовали курсеве и семинаре са Центром за цивилно-војне односе и у сарадњи са амбасадом САД у Београду. Послали смо и неколико представника на обуку у немачки Центар “Џори Маршал”.

Сматрам да је Министарство одбране наша визит карта за улазак у Партнерство за мир, а шта ће на тој карти писати, ствар је Управе за односе са јавношћу. Министарство одбране је тренутно најтранспарентније министарство у земљи. Бројни новинари у недавној анкети Центра за цивилно-војне односе потврдили су да су сада професионални контакти са МО квалитетнији, те да је време које је Управи било потребно да реагује на новинарске захтеве са 15 дана сведено на просечно седам дана. Наш циљ је да то буде само пет дана.

Према његовим речима, у последња три месеца прошле године, знато је побољшан однос јавности према систему одбране, што се види и по томе што је у медијима број прилога са негативним порукама смањен са 35 одсто на 15 одсто.

РАЗЛИЧИТИ ПУТЕВИ

Предавање професорке Биљане Ванковске са Филозофског факултета у Скопљу: “Војска, реформа сектора безбедности и медији у регионалној перспективи – Јавна контрола и/или изградња међусобног поверења”, омогућило је сагледавање интеграција са становишта које се не подудара са званичним:

– Држава треба да буде нормална, здрава и функционална да би ушла у НАТО. Ми бисмо хтели да прескочимо тај ред. Тврди се да треба да уложимо више у сектор одбране, у реформу безбедности, у наше оружане снаге, и пошаљемо их у Авганистан и Ирак. Морам рећи да не мислим да је мојој земљи место у Ираку, али моја влада мисли да је то пречица за улазак у Алијансу, јер нам треба помоћ Вашингтона.

Мени се највише свиђају два примера као тема за размишљање о интеграцијама: један је, чини ми се, пример Естоније, која је измудрила веома паметан начин за улазак у НАТО, без превише улагања у војску, и то тренирањем паса трагача, ронилаца и слично. Други је пример Швајцарске, која је активна у Партнерству за мир и не помишља на улазак у НАТО. Моја земља жели да прави специјалне трупе, за чије пребацивање нам требају специјални хеликоптери и опрема, што ми себи економски не можемо да приушtimo. Пuteви према НАТОу могу бити различити. Ја сам за то да држава нађе ону врсту доприноса тој организацији који је неће много коштати, а НАТОу ће бити од користи. Чини ми се да је то питање политичке мудрости једног руководства.

Демократске нације, водећи рачуна о својим националним интересима, не показују толико ентузијазма када је реч о испуњавању свих захтева из Брисела. Сасвим је легитимно питање колико то кошта у људима, новцу, оружју, итд. – истакла је професорка Ванковска. ■

Снежана ЂОКИЋ

**САВРЕМЕНЕ СНАГЕ
ЗА СПЕЦИЈАЛНЕ
ОПЕРАЦИЈЕ**

РАТНИЦИ У ЗОНИ

Под специјалним снагама подразумевају се мале, пажљиво одабране војне или паравојне јединице попуњене људима несвакидашњих способности, изузетно добро обучени и организовани за извршавање специјалних, тајних и деликатних задатака, у којима је употреба конвенционалних снага политички осетљива или потпуно немогућа

У делу "Елитне снаге света" аутор Валтер Н. Ленг цитира извесног коментатора: "Трећи светски рат је почео!... а њега чине терористички бомбашки напади, грађански ратови, државни удари, војне операције за наметање мира".

Није познато да ли су планери Пентагона имали на уму цитирани став када су недавно објавили извештај о будућој организацији и опреми америчке војске. Сједињене Државе, откривају стручњаци Пентагона, планирају формирање снага за специјалне операције које у врло кратком року и под велом тајности могу да буду распоређене било где у свету. Армија ће, стоји у извештају, ангажовати већи број војника обучених за психолошки рат и операције увођења стабилности у неко подручје. Поред тога, биће формиране јединице за откривање и неутралисање нуклеарног оружја.

Из реченог је очигледно да САД не одустају од такозваног рата у “зони сумрака”, односно, доктрине сукоба ниског интензитета којим настоје да остваре своје војне, политичке, економске и психолошке циљеве, а који обухвата низ активности – демонстрацију силе, пружање војне помоћи пријатељским земљама (режимима), извођење специјалних операција и ограничену употребу конвенционалних снага, антитерористичка дејства итд. Иако су овакви сукоби по свом карактеру локални они се, међутим, неизоставно шире и попримају глобалне импликације.

■ БЕСМРТНИЦИ

Према сачуваним историјским изворима појава елитних специјалних војних снага датира из далеке прошлости. Наиме, 550. године пре нове ере у персијском царству формирана је елитна војна јединица названа “бесмртници”, јачине 10.000 људи. Јединица се одликовала изузетном храброшћу и оданошћу владару, а атрибут “бесмртници” добила је зато што је сваког погинулог војника одмах заменио други, па је бројно стање увек било исто.

У античком Риму у периоду од 280. до 476. године нове ере улогу елитне војне јединице имала је преторијанска гарда. Пропаст римске империје у петом веку означила је и крај постојања елитних војних јединица.

Почетком 14. века, 1326. године, у оквиру турске (отоманске) војске формирана је елитна јединица и нама добро познати јаничари. Радило се о малим, брзопокретним војним саставима који су избегавали директне сукобе са главнином непријатеља. У војној терминологији такви сукоби познати су као “мали ратови”.

Прве, у данашњем смислу, организоване елитне специјалне војне јединице формирао је 1917. године немачки генерал Оскар фон Хетијер. Биле су то малобројне, посебно одабране, добро наоружане и брзопокретне јединице – stormtroop, јачине од 14 до 18 људи, чији је задатак био да неочекивано и брзо упад-

ну у положаје противника, изазову пометњу у његовим редовима и створе повољне услове за продор главних снага. Истовремено, Италија је формирала прве савремене морнаричке специјалне јединице.

У периоду између два светска рата, војни стручњаци посебну пажњу посветили су развоју падобранских јединица чију је употребу омогућио технолошки развој авијације. Прву масовну употребу падобранских јединица приказали су Совјети на војним маневрима 1935. године изазвавши велико изненађење код страних војних посматрача.

Војне јединице за извођење специјалних операција у данашњем смислу и значењу настале су 1942. године под руководством британског официра Дејвида Стирлинга. Био је то добро познати SAS (Spacial Air Service), чији су припадници (падобранци, диверзанти, командоси) тада ангажовани широм Европе, северне Африке (“пустињски пацови”) и Далеког Истока (Чиндити). У Другом светском рату, осим копнених и падобранских специјалних снага, масовно су употребљаване и морнаричке специјалне јединице (маринци), које су дејствовале самостално у неконвенционалним војним операцијама или у садејству са другим саставима у конвенционалним војним операцијама на свим ратиштима.

Нагли развој специјалне снаге доживеле су у време хладног рата када је постало јасно да је неконвенционално ратовање постало једина алтернатива нуклеарном рату. Данас све армије света у свом саставу имају специјалне снаге којима остварују своје војне, политичке, економске и психолошке циљеве на стратешком или тактичком нивоу у ситуацијама када је употреба конвенционалних војних снага политички осетљива или немогућа.

■ НАМЕНА СПЕЦИЈАЛНИХ СНАГА

Намена специјалних снага је вишезначна и испољава се у борбеној, обавештајно-извиђачкој, политичкој и пропагандно-психолошкој сфери, а своди се на следеће: извођењу неконвенционалних дејстава, извршењу обавештајно-извиђачких, диверзантских и специјалних борбених задатака у позадини непријатеља, организовању и опремању герилских снага и руковођењу њиховим акцијама, пружању помоћи пријатељским земљама (режимима) у јачању њихове унутрашње безбедности, вођењу антитерористичке борбе, спречавању убачених снага непријатеља у сопствену позадину, извођењу психолошко-пропагандних и информатичких операција и организацији цивилних послова.

Непосредне акције (DA – direct action) своде се на опште офанзивне акције које су усмерене на уништење (онеспособљавање) стратегијских циљева противника.

Борба против терориста (СВТ – combating terrorism) обухвата дефанзивне и офанзивне мере. Прве су усмерене на смањивање властите рањивости у случају терористичких напада, док се другим предупредују и одвраћају терористички напади. По правилу, снаге за специјалне операције имају посебне добро обучене и опремљене антитерористичке јединице намењене, на пример, за решавање кризе са таоцима, демонтажање постављених бомби или других експлозивних направа, итд.

БРУТАЛНА ОБУКА

У неким специјалним јединицама САД и Велике Британије изучавају се посебно брутални начини саслушавања заробљеника и предмет “124 начина убијања људи”, од којих 32 голим рукама.

Стандарди за пријем у амерички Delta Force (противтерористичка јединица) су следећи: кандидати морају да пузе четвороношке 36,6 м за 25 секунди, да ураде 37 чучњева, 33 склека и 32 трбушњака за по један минут, да претрче две миље у чизмама за 16 минута и да обучени са чизмама препливају 100 метара за један минут.

СУМРАКА

Помоћ за одбрану пријатељских земаља (режима) (FID – foreign international defence) укључује цивилну и војну компоненту. Улога специјалних снага најчешће се своди на организовање, оспособљавање и саветовање војних и паравојних снага земље домаћина, а у специфичним ситуацијама и на активно учествовање у непосредним борбеним дејствима (на пример: у Авганистану против талибана, у Ираку).

Неконвенционално ратовање (UW – unconventional warfare) обухвата герилска и противгерилска дејства у којима је тајност кључна. Одвија се пре, за време и након оружаних сукоба у којима специјалне снаге дејствују самостално или као подршка конвенционалним снагама.

Информатичке операције (IO – information operations) треба да неутралишу ефикасност комуникационе опреме противника, односно да физички униште његову информатичку мрежу а сачувају способност и делотворност властите информатичке мреже.

Цивилни послови (CA – civil affairs) претпостављају успостављање и одржавање везе између војних снага и цивилних (владиних и невладиних) власти, између становништва у пријатељском, неутралном или, чак, непријатељском окружењу.

Спречавање ширења оружја за масовно уништавање (counter – proliferation of weapons of mass destruction) претпоставља онемогућавање илегалног шверца овог оружја.

Осим наведеног, снаге за специјалне операције могу извршавати и неке друге задатке као, на пример: претраживање и спасавање чланова оборених летелица у позадини непријатеља (CSAR – combat search and rescue), пружање хуманитарне помоћи (HA – humanitarian assistance) итд.

■ БОРБЕНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Главни планери и организатори јединица за специјалне операције су посебни органи и специјализоване службе државе који су, по правилу, анонимни, али на њихову доктрину и циљеве дејства утичу центри моћи (на пример, Савет за националну безбедност САД).

Доктрина, намена и задаци специјалних снага по много чему су изнад стандарда конвенционалних снага и манифестују се у: третману највишег приоритета; избору људи искључиво на добровољној основи, по најоштријим медицинским, психолошким и физичким критеријумима; извођењу дејстава у условима високих менталних и физичких напрезања; испољавању инвентивности, довитљивости, високом борбеном моралу и увреженом осећању елитизма; сложености, суровој и дуготрајној обуци у оспособљавању за борбу у најтежим географским, временским и тактичким условима; великој стратегијској и оперативној покретљивости; високој борбеној спремности и способности за готово моменталну употребу на било којој тачки планете; способности за убацивање у позадину непријатеља и извлачење из ње копненим, ваздушним или воденим (морским) путевима; примени специфичне тактике и дејству у мањим групама; извођењу брзих и неочекиваних удара, постизању изненађења и коришћењу погодности земљишта, ноћи и сложених метеоролошких услова; могућношћу вођења дуже борбе у изолованим условима, опстајање и пробијање из окружења; организовању герилских снага од месног становништва; коришћењу свих врсти наоружања, експлозивних, запаљивих и отровних материја, специјалних мина, електронске опреме и техничких уређаја и свих врста превозних средстава, укључујући и хеликоптере.

ОБРАЗОВАЊЕ

Највећи број специјалних јединица захтева да кандидати имају завршену средњу школу, а негде се тражи чак и завршен факултет. Специјалне јединице имају потребу за висококвалификованим стручњацима из појединих области, као што су: електроничари, машински и електротехнички инжењери и техничари, хемичари, информатичари, психолози, познаваоци страних језика и др.

Слабости специјалних снага огледају се у следећем: оскудици материјалних средстава, зависности од односа становништва према њима, отежаном одржавању везе, ограниченој подршци с фронта, слабој ватреној моћи на већим одстојањима, недостатку тежих средстава ватрене подршке, противоклопних и противваздушних средстава, сложеном и ризичном убацивању у позадину непријатеља, дуготрајној обуци, скупом и спором занављању.

■ ДО ГРАНИЦЕ ИЗДРЖЉИВОСТИ

У конципирању обуке специјалних снага полази се од чињенице да су кандидати претходно савладали програм обуке за извођење конвенционалних борбених дејстава, те да треба да добију само знања и вештине неопходна за специјална

ДОБРОВОЉНОСТ

Добровољност ступања у службу специјалних јединица и свесно прихватање захтева и правила која у њима владају основно су начело. Старосна граница кандидата начелно се креће до 35 година за копнене и ваздушнодесантне јединице, односно до 25 година за поморскодиверзантске јединице. Први уговор се склапа на три до пет година, касније се продужава. Способности се проверавају сваких три до шест месеци. База за попуњу специјалних снага су припадници елитних војних јединица: ваздушнодесантних, ваздушнојуришних, гардијских и војне полиције. Плата специјалаца је за један и по пут већа у доносу на исте чинове, звања и специјалности у осталим саставима.

борбена дејства. Без обзира на то, обука је дуготрајна, напорна, сложена, иде до границе издржљивости и веома је скупа.

Садржаји обуке готово свих специјалних снага у свету су слични и базирају се на постулатима британског SAS-а из Другог светског рата. Обухватају физичку, ватрену и тактичку обуку, а одвијају се у три фазе: основној или квалификационој, специјалистичкој и заједничкој или групној.

Фаза основне обуке траје два месеца и у њој се изучавају све врсте домаћег и страног наоружања, снајперска дејства, руковање хладним оружјем, минско-експлозивна средства са рушењем и диверзантским дејствима, одржавање везе, борилачке вештине и телесно вежбање, извођење дневних и ноћних маршева, примена бруталних начина саслушавања заробљеника, извиђање, патролирање, постављање заседа и извођење дејстава у различитим географским и метеоролошким условима. У овој фази изводи се и велики број гађања из различитих врста наоружања.

Друга фаза траје око четири месеца и обухвата обуку кандидата за поједине специјалности (прикупљање података о непријатељу, планирање и извођење акције; за минско-експлозивна средства, минарање и разминирање; за изучавање 80 типова наоружања, од чега 46 страних; за производњу примитивног оружја; везу; санитет; итд). У овој фази на полигону се обављају гађања из свих врста наоружања, а у мањем обиму се уче одређене тактичке радње (постављање заседа, преподи, извиђање, топографија, герилска и противгерилска дејства и др.).

Трећа фаза (четири месеца) обухвата заједничку (групну) обуку у којој се стварају тимови, а вежбе се изводе у екстремним географским и временским условима (мочвара, прашума, пустиња, цунгла, Арктик и др.).

Сви пролазе и тронедељни падобрански курс, а правило је да сваки кандидат буде обучен за једну основну и барем за још једну допунску специјалност, ради међусобне замене у групи у случају да неко у борби испадне из строја.

Обавијене велом тајности и дејствујући у "зони сумрака", специјалне снаге ће и у 21. веку имати запажену улогу. Њихова употреба, захваљујући развоју нових борбених система и високософистициране опреме, биће још значајнија а ефекти и последице по противника још тежи и разорнији. Иако медији у јавности преувеличавају могућности специјалних снага, а од њихових припадника стварају научнофантастичне хероје, остаје чињеница да "специјалци", захваљујући посебном избору, интензивној, дуготрајној и напорној обуци, остају војна елита. ■

Станислав АРСИЋ

РУСКО ОРУЖЈЕ
ЗА БОРБУ ПРОТИВ
КРИМИНАЛА

ГЈУРЗА И УДАР

Опремљеност криминалаца у Русији панцирима, а често и луксузним блиндираним возилима наметала је потребу да владине службе безбедности поседују одговарајуће оружје са пројектилама високе пробојности за борбу против таквог противника

Црвена армија никада није испољила посебан интерес за оружја кратке цеви. Тај став се огледа у изјави једног совјетског генерала, својевремено датој америчком новинару: "Пиштољима се не добијају ратови".

Прича о пиштољима Црвене армије је прича о нагану, чувеном ТТ, макарову и стечкину. Додуше, јединице руског Спецназа (специјалнаја назнака, тј. посебна намена), које су имале већу слободу у избору наоружања, често су користиле чешку збројовку ЦЗ-75. Руске полицијске јединице користиле су исте пиштоље као и Црвена армија.

Са перестројком су промењени и ставови у вези са развојем оружја кратке цеви, те је руска војска расписала конкурс за пиштољ великог капацитета са ефикасним дометом не мањим од 50 метара. Нови пиштољ је требало да користи и нови метак СП-10 калибра 9 mm x 21, који је, захваљујући јединственом дизајну и оптималним балистичким карактеристикама, пробијао панцире класе 1, 2 и 3 (класификација према стандарду НАТО).

■ НАЈОПАСНИЈА АЗИЈСКА ЗМИЈА

Метак је током тестова на даљинама већим од 50 m пробијао тешке панцире који су се састојали из 30 слојева кевлара и две титанијумске плоче, од којих је свака била дебљине 1,4 mm. Пробијао је и 30 слојева кевлара у којима је била и вертикално постављена челична плоча дебљине 4 mm. На даљини од 100 метара пробијао је и стандардни војни челични шлем, ојачан спреда плочом титанијума.

Нови пиштољ је назван *гјурза*, по имену најопасније змије отровнице азијског дела бившег СССР-а. Пробни модели су показали да је оружје врло прецизно, те се може ефикасно користити и на даљинама до 100 метара против живе силе, а такође и на већем растојању ако је циљ већих димензија, као што су возила, радарске антене, хеликоптери и авиони на стајанци или ракетни пројектили на лансерима. Међутим, половином деведесетих година руска војска је одлучила да се окрене развоју муниције 9 mm x 19, односно калибра који се користи и у НАТОу.

Пројекат *гјурзе* није пропао јер га је 1996. године усвојила Федерална служба сигурности (део бившег КГБ-а), а потом и још неке владине агенције. Разлог повећаног интереса полиције за

ОРУЖЈЕ БАГДАДСКОГ ФАНТОМА

то оружје била је, поред осталог, и опремљеност криминалаца у Русији који користе не само панцире већ често и луксузна блиндирана возила увезена са Запада. То је наметало потребу да владине службе поседују одговарајуће оружје за борбу против таквог противника.

Развој пиштоља је настављен у Централном институту за истраживање и развој прецизне механике у Климовску. Захваљујући раду конструктора Пјотра Сердјукова, 2003. године усавршена је варијанта *гјурзе* и коначно усвојена у наоружање војске и полиције Русије као СПС (самозарјадни пиштољет Сердјукова). Међутим, познат је и као СР-1 вектор.

Оружје функционише на принципу кратког трзаја, а брањење цеви је слично *валтеру* П-38, односно *берети* 92. Рам је од полимера, а затварач од челика.

Одмах упада у очи да нема спољних команди, али зато поседује више безбедносних механизма. Осим сигурносне чивије ударне игле, на задњој страни дршке штрчи раздвајач, сличан Браунинговом код *колта* 1911 А-1 или војно-државног *браунинга* 1922. Обарач је сличан аустријском *глоку*, што је додатна мера сигурности јер се опаљење врши само повлачењем до краја право уназад.

Дугачак је 195 мм, а тежак 1.180 грама (пун) са окви-

ром од 18 метака. Ово моћно оружје користи више врста муниције: стандардну противпанцирну, експанзивну (против живе силе), тренажну која не рикошетира итд. Једина замерка је што је муниција изузетно скупа, јер сваки метак кошта неколико пута више од било које муниције 9 мм *пара*.

■ РЕВОЛВЕРСКИ КОМПЛЕКС

Револвер удар је у руској номенклатури назван "револверски комплекс", јер пружа шири дијапазон убојних средстава у борби против криминала. Комплекс чине револвер капацитета пет патрона калибра 12,3 мм и више врста патрона. Одмах пада у очи чињеница да муницију за револвер не чине меци, већ патроне. У доступној литератури наводи се да је патрона калибра 32, што донекле збуњује, јер би тада калибар оружја требало да буде 13,3 а не 12,3 мм. Било како било, реч је о занимљивом оружју дужине 17,3 мм и тежине 950 грама (празан). Има скривени ороз, што упућује на то да се опаљење врши само тзв. двоструком акцијом. Међутим, механизам револвера омогућује да се ороз по потреби натегне пре окидања, што доприноси прецизности, јер се тада окидање врши тзв. једноструком акцијом.

Постоји више врста патрона, као нпр. експанзивна, поткалибарна (пробија челичну плочу дебљине пет милиметара на растојању од 25 метара), са гуменим пројектилом, шок-патрона (са наглашеним звучним и светлосним ефектом), патрона са бојом (за тренинг и "обележавање" делинквената), са сузавцем и наравно патрона са сачмом. Све у свему, то је оружје врло занимљиво, мада више са полицијског него војног аспекта. ■

Др Александар МУТАВЏИЋ

ео свет је чуо за принцезу Шехерезаду и приче из "Хиљаду и једне ноћи" и за багдадског лопова, а у неколико последњих месеци име ирачке престонице везује се за "фантома" који је постао мора коалиционим снагама у Ираку. Џуба или багдадски фантомски снајпериста је, према неким изворима, прецизним хицима из снајперске пушке *табук* убио скоро стотину америчких војника. Његово постојање никада није званично потврђено, а име су му дали сами војници, који о њему говоре са респектом. Сматра се да је реч о професионалцу кога красе велико стрпљење и, наравно, стрелачка вештина.

Џуба дејствује у јужном делу Багдада. Увек се оглашава само једним хицем. Мета су му искључиво припадници коалиционих снага, који су добро заштићени оклопним возилима, шлемовима и панцирима, тако да представљају тешке мете. Чека да се војници усправе у *хамвију* или на оклопном возилу, односно да изађу из камиона и тек тада испалује смртоносни хитац, нишанећи у ивице панцира, ребра или доњи део кичме. Понекад и главу. Поготке је постигао и са растојања

од 200 метара, јер су претраживањем терена Американци налазили чауру и поруку на којој је писало на арапском: "Што је крвљу узето, може се само крвљу повратити – Багдадски снајпер". Међу Ирачанима је популаран јер су му мете искључиво амерички војници, а не и цивили.

Пушка *табук* коју користи добила је име по месту познате битке из времена пророка Мухамеда. Реч је о модификованој пушци АК-47, која има продужену цев, оптички нишан и скелетонски кундак. Користи метак 7,62 x 39 мм и АК-47 и исти оквир. Према западним мерилима, овде није реч о снајперском оружју, већ о тзв. прецизној пушци.

Данас се војници увежбавају да погађају мете на даљинама од 200 до 300 метара, а снајперисти гађају циљеве на растојањима од 500 метара навише. Дакле, простор од 300 до 500 метара остаје непокривен и то је дистанца на којој дејствује *табук*. Прецизном ватром из тог оружја стрелац пружа подршку пешадијском одељењу или воду у нападу.

Ирачки извори наводе да је ефикасан дOMET *табука* 800 метара, али западни извори сматрају да је за 200 до 300 метара мањи. ■

А. М.

ПРВИ ЗАПИСИ О РАТУ У СРБИЈИ 1914–1915. ГОДИНЕ МЕЂУ ЉУДИМА

Србија има стару уметност, стару књижевност, и у својим народним песмама, најчешће на меланхоличан начин, опева своје јунаке. Те песме и мелодије, које сневају о ослобођењу, лепе су и сетне, певане с вечери, уз звуке једноструног музичког инструмента, продиру дубоко у душу – речи су којима холандски лекар Аријус ван Тинховен завршава увод своје књиге "Страхоте рата у Србији – дневник ратног хирурга 1915", која је исте године и објављена у Хагу

Холандска неутралност ипак није спречила штампање Ван Тинховенових нецензурисаних сведочанстава. То је комбинација његових извештаја, слатих у две дневне новине, и интервјуа са М. Ј. Брусеем, пре тога објављених у "Новим ротердамским новинама" – у рубрици "Међу људима", од тамошње и шире европске јавности врло запажених, мада нису смели да садрже никакве политичке коментаре – били су искључиво стручне природе, а за нову потребу допуњени исечцима из дневника и опремљени фотографијама које је снимио управо Ван Тинховен. У Холандији, прво подсећање на Ван Тинховена и паралеле између Ваљевог ратне 1914. и 1993. 15. јуна те године у "NRC Handelsblad", у свом веома занимљивом чланку даје Рејмон ван ден Бохард, дописник тог листа из Београда.

Одломке из те књиге, опет у "Београду под бомбама, априла 1999", у незнатно проширеној и са мало измењеним насловом публикованог, годину раније одбрањеној, свеобухватној докторској дисертацији "Срби и Југоисточна Европа у низоземским изворима до 1918" (издавач "ReVision", Београд), код нас прва цитира доц. др Јелица Новаковић-Лопушина, шеф Катедре за недерландистику Филолошког факултета Универзитета у Београду. Прошло је, дакле, пуних девет деценија док нису трудом тог преводиоца, у издању "Утопије" из Београда, домаћем читаоцу постала најзад доступна изворна сведочанства овог лекара хуманисте, као прва књига у новој библиотеци "Баштина ратника". Остварено је то и уз помоћ Сектора за борачко-инвалидску заштиту Министарство за рад, запошљавање и социјалну политику Републике Србије, у чијој надлежности је и област заштите споменика културе из ратних периода и неговање традиција ослободилачких ратова Србије.

ОНО О ЧЕМУ СЕ МАЛО ЗНА

Захваљујући свему томе, сазнајемо да су ратни хирург Аријус ван Тинховен (Arius van Tienhoven) и медицинска сестра Де Хроте (De Groote), само један дан по почетку рата, значи већ 29. јула 1914, кренули из Берлина и да су преко Варшаве, Одесе, Букурешта и Софије, стигли у Ниш. Ту су се јавили начелнику санитета др Суботићу, секретару Црвеног крста, његовим старим познаницима из балканских ратова, а он их је упутио у Ваљево. Придружиле су им се и сестре Ван дер Маден и Вестерхоф (Westerhof) и болничари Дас и А. Ф. Хенкен, од којих је први преживео пегави тифус као и Ван Тинховен, а други умро од ове болести одмах по повратку у домовину. Њих је тада брижно неговао од раније им знани и верни Ван Тинховенов посланик Миливоје, са сестром Де Хроте, а уз домаће санитарлије били су ту и многи други страни добровољци Црвеног крста, попут чувених шкотских болничарки под руководством госпође Хачинсон (Hutchinson).

Заједно са својим колегама Ван Тинховен је радио у Ваљевској ратној болници, у којој је данас смештен општински архив, као

руководилац Одељења за хирургију. Бележећи дешавања на Балканском фронту, овај непосредни сведок великих борби и победа на Церу и Колубари, први је, знатно пре Арчибалда Рајса (Џона Рида и других), светској јавности указао на све страхоте рата у Србији и на нехумано поступање припадника аустроугарских трупа и окрутности које су у том раздобљу почињене над цивилним становништвом, утврђене тада од међународне комисије за истраживање ратних злочина, чији члан је био и он, а коју је основао командант Дринске дивизије.

Односило се то једнако на сурова убијања цивила, бестијална масакрања, силовања и пустошења, те доказивање употребе недозвољене распрскавајуће муниције са дум-дум зрном стрелачких метака. У књизи је то илустровано додатим цртежом уздужног пресека тог несумњиво аустроугарског пушчаног метка, који је урадио један еминентни балистички стручњак, са пропратним текстом у коме се потцртава недостојност тих ратних злоупотреба.

Налази комисије и згранутост светске јавности допринели су томе да аустроугарска војска примени казнене мере против својих припадника који су се огрешили о правила Женевске конвенције.

Противио се Ван Тинховен и једном српском хирургу старог кова, који је лако ампутирао руке или ноге само због краћег трајања рехабилитације него код покушаја спасавања погођеног уда. При рангирању тежине рана он супротно очекивању не наводи на првом месту ране на мозгу, где су хируршки захвати често давали изврсне резултате, већ рањавање кичме и вилице. Он такође документује своје искуство да лечење трбушних и плућних рана неоперативним путем повлачи и много мању смртност пацијената. Све то прате и епидемиолошки проблеми са туберкулозом, дизентеријом, трбушним и још горим пегавим тифусом, за који се претпоставља да су га пренели аустроугарски војници, који су се претходно борили на руској граници.

Како у говору ове књиге пише Дејан Ристић, саветник у наведеном Министарству, раздобље Првог светског рата увело је Србију у сферу до тада највећег интересовања јавности у Холандији. Чињеница да се једна мала и заостала балканска краљевина нашла у рату – започетим најсрамнијим ултиматумом икада урученим једној независној држави – са моћним Аустроугарским царством наново је пробудила изразе солидарности и саосећања са њеним становништвом.

НАРОД СА ИДЕАЛИМА

Тако Ван Тинховен бележи: “Углавном је то миран народ који уме да се понаша” – који он “све у свему” и воли, истичући да “то није народ дивљака и злочинаца, каквим је аустроугарска штампа увек покушавала да га прикаже, већ је то народ једноставних земљорадника којима је највећа жеља да буду остављени на миру. Такође, то је народ са идеалима, са илузијом да ће обновити велико српско царство из 14. века”, који се “скоро петсто година борио и рвао за своја убеђења, свој језик и веру”. Пријатељски га поделивши у три групе,

он све похвале упућује скромним земљорадницима и угледном слоју у коме има у земљи и/или широм Европе веома образованих људи – ту су и сви српски лекари, о којима има веома високо мишљење. Средњи слој, који већином потиче од сељака, он сматра исквареним политиком и интригантским, што важи и за многе ниже официре, а посебно чиновнике, који киње подређене.

Описује Ван Тинховен и једноставност сивосмеђих униформи свих редова, гардијских хусара и официра, до генерала Штурма и Путника, престолонаследника Александра и краља Петра Првог. Уочава он и веома лагане и практичне капе од чоје, за кретање по блату спасоносну предност широких опанака, дебелих и грубих црних чарапа од вуне и сокни исплетених од неке врсте канапа, украшених ручно извезеним цветним шарамма јарких боја, једнако укусно ткане ручнике и тепихе “који се највише праве у Пироту”, и сву лепоту женских свечаних хаљина.

Након краћег боравка у Зајечару и разореном Ваљевоу, где лечи и хиљаде заробљених аустроугарских рањеника, племенити др Аријус ван Тинховен вратио се кући у Хаг у фебруару 1915. године. Већ крајем августа, после опоравка од последица тифуса и објављивања књиге, овај енергични младић кренуо је за Француску, следећи свој храбар и несебичан позив ратног хирурга, где му се нажалост губи сваки траг. Управо попут, за нас веома значајног, француског филмског сниматеља Луја де Берија, што би за ВФЦ “Застава филм” могао бити повод за настанак и филмских записа о тим нашим пријатељима. Свакако да Ван Тинховен и његови сарадници завређују и трајно спомен-обележје у Ваљевоу и другим местима Србије, уз даља истраживања њихових живота и дела.

Историчар Дејан Ристић истиче да боравак Аријуса ван Тинховена са холандском екипом у Србији током 1914/15. године јесте, можда, најупечатљивији и најјаснији пример могућег разумевања два само географски удаљена народа и како културолошке, историјске и религијске баријере могу устукнути пред хуманошћу и свешћу о потреби заједничке борбе за мир. Томе доприноси и појава ове драгоцене књиге, баш на 90. годишњицу њеног изласка из штампе и први пут на језику народа о коме сведочи, попут и давних холандских путописаца или обратно – још 1904. објављене књиге италијанског писца Едмонда де Амичиса “Холандска”, у преводу Миодрага Ристића и издању Српске књижевне задруге.

Свечана сала Народне библиотеке Србије била је право место за прво представљање књиге Аријуса ван Тинховена “Страхоте рата у Србији”, 25. јануара. Присутним званицама, међу којима су били и представници Министарства одбране Србије и Црне Горе, пре др Јелице Новаковић-Лопушина и Дејана Ристића, обратили су се и Артур Кибелар, други секретар Амбасаде Краљевине Холандије у СЦГ, и Сретен Уричић, директор Народне библиотеке, иначе суорганизатори тог скупа. У предворју Библиотеке, само тог дана био је изложен један од светски ретких примерака овде сачуваног “Атласа Европе” из 1570. године, дело чувеног холандског картографа Герхарда Кремера, уз две карте и са Србијом.

Димитрије СТЕФАНОВИЋ

КУЛТУРОСКОП

КЊИЖЕВНИ ПРОГРАМИ

7. марта – Универзална сала у 18 сати
Промоција књиге
ГЕНЕРАЛИ ВОЈСКЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
аутор Јово Блажановић

9. март – Универзална сала у 13 сати
Промоција књиге
НЕСМРТОНОСНО ОРУЖЈЕ
аутор Дане Субошић

14. март
– Велика сала у 19 сати
Промоција књиге

СТУДИЈСКА БИБЛИЈА
(Стари и Нови завет,
превод Л. Бакотић, ред. М.
Имеровски)

ПРЕДАВАЊЕ

6. март – Хорска сала у 13 сати
ФИЛОЗОФСКО РАЗМАТРАЊЕ ХЛАДНОГ РАТА
предавач
академик Драгутин Лековић

ИЗЛОЖБЕ

ВЕЛИКА ГАЛЕРИЈА

Централни дом ВСЦГ

до 5. марта

– самостална изложба академских сликара
МИЛИЈАНА РАДОВАНОВИЋ, Врбас
ЈОВАНА БАЈОВИЋ и
МИРОСЛАВА БРКОВИЋ, Београд

16. март – у 19 сати отварање самосталне изложбе слика
ВЈЕКОСЛАВ ЋЕТКОВИЋ и
ВЛАДИМИР ЂУРЧИН из Београда
чланови Улуса
Изложба траје до 2. априла

Пише
Милијан Р. АНДРИЋ

ДОКТОР
РОДОЛФ
АРЧИБАЛД РАЈС
И СРПСКИ НАРОД,
1914-1929 (4)

ПА, ЧУЈТЕ СРБИ

Рајс је указивао на бројне и укорењене негативне појаве у српском друштву и држави почетком прошлог века, којима подлога није у основи народног бића и његовог карактера. Напротив. Изворе свих недаћа видео је у страначким свађама, политичарима и вођама који су државне и народне циљеве увек подређивали властитим интересима, првенствено лакоом богаћењу.

ат као да је био бољи. У њему је професор из Лозане видео на делу мали храбри народ који је са својом слабо опремљеном војском доживео голготу, али никада није посумњао да победа неће бити на страни Србије. Напротив. Као наш пријатељ и саборац из најтежих дана, много пре пробоја Солунског фронта и повратка Српске војске у отаџбину, све је предвидео и ту исту војску бодро на њеном славном путу.

Ослобођење је за њега, међутим, значило и сусрет са неком новом Србијом, додуше, и новом државом – Краљевином Срба, Хрвата и Словенаца. Покушавао је, убеђен у то, да баш у Србији оствари идеју о стварању “најбољег од свих друштава”. Али, убрзо се сукوبيо са стварношћу у којој су “политичари живели на високој нози искоришћавајући баштину уморних ратника”. Ова његова реченица као да је била лајтмотив за његову заветну књигу, својеврсном тестаменту нашем народу *Чујте, Срби!* У њој умни и доследни професор говори о врлинама и манама српског народа, поратној политичкој и друштвеној збиљи, али и прецизно предвиђа за нас невеселу будућност, свакако, уколико се не потрудимо да у укупном битисању много тога променимо. Заправо, он критички и, такорећи, непогрешиво осликава укупно стање у нашем друштву и држави на почетку века, сврставајући се, уз Јована Цвијића, Драгишу Васића и друге наше научнике у ред врских познавалаца Срба као народа. У својој постхумно објављеној књизи критички говори о нашој интелигенцији и политичкој елити или класи, како је он назива, која се у суштини, ево већ деценијама, не мења нити за педаљ удаљава од себичних ситносопственичких интереса, а народ у том слоју, чини се, узалудно гледа узданицу и мозак нације.

МАНЕ И ВРЛИНЕ КАО У ОГЛЕДАЛУ

Са невероватном научном тачношћу и прецизношћу Рајс даје сублимиране процесе историје српског народа и његове вишевековне државности и, у том контексту, говори о могућностима срећног живота на изданој земљи Срба, али под условом да се штошта у држави и политици мења. Нажалост, мало се шта мењало током целог прошлог века, па оно што је Рајс забележио пре готово 80 година неодољиво личи на – нашу садашњост.

“Заволео сам вас јер сам на делу видео ваше људе из народа у биткама и пресудним тренуцима, када се препознаје истински карактер неке нације... Видео сам вам, међутим, и мане, мане које су се ужасно исказале после рата. Неке ваше мане, ако их не отклоните, биће погубне по вашу нацију. Не бих вам био пријатељ ако не бих, уз врлине, које су истинске и лепе, указао, као у огледалу, на ваше лоше стране. Нећу скривати од вас ништа битно од

МИСЛЕЋА НАДА

“Књижица Чујте, Срби!, коју објављује предузимљиви и лucidни издавач Дечије новине из Горњег Милановца, заслужује пажљиво читање и далекосежније размишљање. Зашто је и оно прошло нама садашње? У чему је српски народ напредовао у 20 веку? Да ли је напредовао у политици, моралу, грађанској култури? Где смо били на почетку 20. века и где смо сада на његовом крају? И Арчибалд Рајс нас позива у свестрану и темељну критику и свега српског у циљу стварања мислеће наде млађим покољењима. Од такве критике не знам шта је Србима прече данас”.

(Добрица Ћосић поводом првог издања “Чујте Срби”, 6. март 1997).

ШТА СУ СРБИ РАЗУМЕЛИ

“Да ли смо се одужили Рајсу? Нисмо и грдно смо се огрешили. Нема га у ђачким уџбеницима, ни у уџбенику ратне историје Војне академије. У Просветиној енциклопедији подаци о Рајсу су дати у седам редића и то непотпуно. Кућа му је продата иако је проглашена спомеником културе. За последњих 80 година о њему је написана само једна књига Швајцарац на Кајмакчалану професора др Зденка Лавента-ла. Реч је само о томе шта су Срби, у међувремену, разумели и прихватили од свог искреног пријатеља. Удружење ратника и резервних официра подигло је у Топчидеру споменик Рајсу, први у Београду једном странцу. Пре неколико година формиран је Одбор Србија Арчибалду Рајсу. Група еминентних историчара, правника, Историјски музеј Србије, Војни музеј, Завод за заштиту споменика Београда, Савез удружења ратника ослободилачких ратова Србије 1912–1920. године и потомака припремају велики пројекат. Планирамо да у његовој кући отворимо музеј, потом да објавимо његова сабрана дела, непреведене и непубликоване текстове, да у свим већим градовима Србије по један трг носи његово име. За сада, по његовом имену је назван један блатњави сокак од неколико кућа на крају Жаркова. Затим, да његово име уђе у уџбенике историје, а планирамо и друге акције” говори је Милорад Прелевић, професор историје, 28. августа 1997. Нажалост, од тог плана до сада није реализовано ништа.

“та религија одржава”. “Србин који се хвалише да га је баш бри-га и за попа и за његова посла прекрсти (се) кад сазна нешто што га жестоко погоди или оде да пободе упаљену свећу испред иконостаса кад изгуби драго биће”.

О народу, опет, Рајс мисли да је поносан а не охол и понос сматра врлином, док је охолост, по њему, одлика лоших људи. Истовремено, српски народ цени као један од најблиставијих које је у животу видео: “Схватате брзо и правилно. Са својом интелигенцијом и природним богатствима тла, морали бисте имати једну од главних улога у Европи. Ваше мане, поготово мане оних које ви називате својом интелигенцијом спречавају вас да то постигнете”. А, опет, с друге стране, истиче да Србима нису јача својства радиност, тежња и прихватање новог, савременијег, констатујући: “Нисте велики радници. Често одлажете за сутра, чак и за преко-сутра оно што бисте могли да урадите данас. Последица је да се то често и не уради. Колико сте само личних, и још горе, колико сте губитака по своју земљу поднели због тог олаког дангубљења! И ваш сељак губи, због недовољног залагања у раду, добар део онога што би могао добити од своје много плодне земље. Он не примењује савремене и рационалне поступке у пољопривреди пошто би га они, бар док се не би на њих привикао, терали да више

онога што сам видео, јер прави пријатељ није онај који вам ласка, већ онај који вам каже истину, целу истину”.

Рајс напомиње да не жели да његово “огледало” о нама “Срби имају у рукама док је он жив”. Оставља на вољу Србима своја запажања; да то што је у својим списима оставио прочитају, замисле се над садржајем и из тога извуку корист. Или, пак, да све то презру... Он напомиње и да је то његова последња услуга коју је могао да учини за народ чија “храброст често сеже до јунаштва”. Изворе такве храбрости и родољубља он види у легендама о националним јунацима и констатује: “Краљевић Марко вам је послужио као огледало. Да бисте очували патриотизам, култу својих националних јунака додали сте још једно, скоро исто толико делотворно средство. Претворили сте своју религију у народну цркву, боље рећи, у народну традицију... Међутим, ви нисте религиозни. Нисте могли да прихватите Бога какав је у Библији... Ако бих могао да у овој области употребим тривијалан израз, радо бих рекао да ваш бог носи оклоп и браду Краљевића Марка, шајкачу вашег ратника са Цера и Јадра, Кајмакчалана и Доброг Поља. Попови вам нису били нити јесу црквени људи, већ ватрени родољуби са свим врлинама и манама вашег народа”.

Сматрајући да је религија и моћно средство поретка, те да је код нас понарођена и као таква прихваћена, он мисли да нас

ради. Традиција му је изговор што их не примењује". Уједно препоручује рационалнију пољопривреду уз осавремењавање и улагања. "И немојте ми говорити како немате новца потребног за извођење таквих радова од државног интереса. Трошите га на милионе за политичке агитације које не доносе добро, већ зло овој земљи", каже Рајс, откривајући, такорећи, у свакој реченици своје књиге, познате и под називом *Чувајте се, Срби!* сличности са данашњом праксом и догађањима.

А и тада и данас присутни су изостанци радног полета у градовима и пражњење села. Јер, омладина је и тада одлазила у градове у трагању за послом. Долазак у град не види као потребу и, у вези с тим, наводи два разлога: "Прво, данас многи млади људи сматрају понижавајућим да буду сељаци, па желе да буду чиновници јер мисле, и у великој већини случајева с правом тако мисле, да ће им посао у својству чиновника бити лакши. Овакво стање духа, наравно, слабо погодује васпитању вредног особља у државним службама. И, заиста, лично искуство ми је показало да је половина ваших чиновника лоша и веома лења".

Рајс сматра да су таква својства (лењост, на пример) проистекла из вековног робовања под турском влашћу, вероватно и честих ратовања, када је "и најжешћи рад мало користио". Са мало рада, дакле, мање се богатио и наш угњетач, али је и похлепност била мање изражена у таквим временима. У Рајсово и наше време жудња за богатством, без великог и поштеног рада, нажалост, стално се повећавала. Упоредо с тим, изгледа, нестајао је и понос српски, а расла љубав према незарађеном новцу, ратном и мирнодопском профитерству ширећи се све више као пошаст друштва. Ево шта је забележио: "Милионер, који је за време рата мешао песак и брашно и испоручивао га војницима што су се борили и гинули за вашу слободу и кога је суд за то осудио, данас је још богатији и свемоћан, а ви му ласкате". Ко ли је тај – не наводи. Али, губљење племенитости и поштења има код нас

подугу традицију, а часност се, вероватно, може још наћи код људи којима је "далек живот ваших интелектуалних градова", запазио је Рајс.

ЗАШТО ЈЕ НАША ПРОШЛОСТ – САДАШЊОСТ

Топила се и захвалност ратницима за велика дела, што је Рајса посебно разочаравало, а што је овако описао: "Ваше вође нису још, за ових десет година колико је прошло од завршетка рата, свечано обележиле ни један од ових великих догађаја којима дугујете слободу и величину земље. Јасно је, такве свечаности би биле неугодне већини ваших садашњих вођа зато што они, док вам је земља била у смртној опасности и кад се требало жртвовати, ништа нису учинили за њу, већ су се само бринули како да склопе на сигурно своју драгоцену личност, чак су неки искористили несрећу отаџбине да би се обогатили". Или: "А шта је са војницима и официрима", пита Рајс, "који нису штедели крв и здравље да бисте ви били слободни? Јесте ли поступили с њима како то они заслужују? Не! Многи чак и најзаслужнији официри су пензионисани, а да им нисте нашли посао у цивилству који би њима и њиховим породицама обезбеђивао пристојан живот".

Рајс се, у ствари, све до краја живота залагао за оне који су у великом рату дали највише што су могли: делове себе и – животе. А војници и официри, као и породице њихових погинулих другова, дакле, мали велики људи остајали су непримећени и заборављени, у бедни и гладни.

За разлику од народа и војника, према којима је гајио симпатије и љубав и чинио све да се њихов положај побољша, интелектуалци и политичари су често били мета Рајсове критике. Изузетак су били интелектуалци медицинари који су делили судбину народа и војске у рату, а што јасно истиче у својој мултидисциплинарној студији *Чујте, Срби!* или *Чувајте се, Срби!* Остала интелигенција пригрлила је разне пошасте, одвајајући се од народа зарад себичних интереса: олако богаћење, корупција, непотизам, ксенофобија, помодарство, повезивање са ратним и мирнодопским профитерима... Заправо, Рајс је дао слику српског друштва која је остала актуелна све до данашњих дана. У вези с тим, каже: "Презрено су називали друге – оне који нису имали универзитетску диплому или неки сличан

НА МЕСТУ ОЧАЈАЊА

Описујући своју поратну посету Кајмакчалану, пуну емоција према српском народу и његовим ратницима, нажалост, запостављеним после славних битака, Рајс је записао: "Конечно стигосмо на врх. Готово све је остало онако како смо то оставили на крају рата. Зарђале гранате, остаци униформи, пушке без кундака, цокуле из којих вире кости ногу, лобање избледеле на сунцу. Још један мали успон и ето нас пред црквицом. Ветар је изврнуо крст на врху торња. Врата су отворена и пропуштају сунце, ветар и кишу. Капела је сасвим једноставна, с неколико рђаво насликаних икона, али ипак тако потресна. Посетиоци су ретки, иако је ова црква једно од најчистијих народних светилишта" констатовао је са тугом и, без сумње, огорчењем и додао: "Скупљају се црни облаци из којих севају муње, а затим се чује мукли звук још далеке грмљавине. Гавранови лете гракћући, а орлови се спуштају према шумама. То је декор који одговара овом месту очајања, али истовремено и најбезмерније славе!"

Није ли баш тада Рајс коначно одлучио да му срце буде сахрањено у гробници српских војника на врху Кајмакчалане? Ко зна?

папир – сељацима. А себи су давали онај смешни заједнички назив *интелигенција*... Лекари, који су такође интелектуалци, често први, скоро листом су дали све од себе и смрт их је знатно проредила... Надувена *интелигенција* се током рата истицала кукавичљук, а што је још горе, неки интелектуалци су искористили недаће свог народа за лично богаћење... Вративши се у отаџбину после победе", пише Рајс, "у којој нису учествовали, ваши интелектуалци су тежили да управљају свим пословима. Сељаци, *les selijaks*, њима нису ништа значили иако су чинили огромну већину у Србији, а војници, творци победе, за њих су били *простаци*, добри да млате непријатеља и гину, и ни зашта друго".

ИНТЕЛИГЕНЦИЈА И ПОЛИТИЧАРИ

Рајс је, заправо, тако задивљујуће прецизно запазио слабости наше интелигенције које се преносе с колена на колена као традиција, боље речено, традиционализам. Завидност, на пример, не само према образованијим странцима, што је Рајс спознао у властитом искуству, површност, "малоумно самољубље", клечање пред новцем, нечасност која није својство нашег народа. Пише: "Част је непозната вредност на берзи *интелигенције*. Частан човек се сматра глупавим, а цени се само онај који лукавством уме да окрене догађаје у своју корист. Природно је да родољубље не иде уз таква осећања".

Интелгенција је, по њему, "сејачица раздора када треба сједињавати". И њен задатак би требало да буде усмеравање земље на пут напретка "што би било лако са тако бистрим народом и богатом земљом каква је ваша", закључује он.

У Рајсовој опсервацији тадашњег српског друштва, интелектуалци и политичари су раме уз раме. Ови други, ипак, имају лошију слику у мери у којој би требало да буду одговорни за државне и друштвене послове као изабраници народа. Сматра да је наша унутрашња политика пуко странчарење, без одговорности, и корене јој види у историји која је стварала ратнички народ. Тако се Срби, уколико су изостајали спорови и ратовања са спољним светом, своју борбеност задовољавали међусобним, сталним политичким сукобљавањем. Политичке борбе и везивање за судбину неке личности, вође или групе, задовољаване су, вели, свађама политичких странака, а јединство би се стварало "чим би се непријатељ појавио на граници". Борба у политици није била залагање за идеје, што је и данас код нас случај, већ за личности: "Ваш народ је, дакле, велики љубитељ политичких или, боље речено, страначких свађа", тврди Рајс и наставља: "Са све надмоћнијим ступањем на власт интелигенције, појављују се људи који схватају каква се лична корист може извући из ваше склоности за страначку политику... ма, шта ја говорим – они згрћу богатство", узвикује Рајс.

Посланике је називао "забушантима", сем неколико изузетача који нису припадали интелигенцији, а на примеру "типичног посланика – профитера, резервног официра", наставља и оптужује их за недостатак родољубља: "И ти чудновати посланици – забушанти једне ратничке и јуначке нације сматрали су да острво Крф није довољно удобно – а можда и недовољно сигурно за тако значајне људе попут њих. Копали су и рукама и ногама да се скупштина са Крфа премести у Кан, где би онако добро плаћени, као што су били, могли да воде још много лепши живот". За разлику од посланика, Рајс се својски залагао да место скупштине буде у бомбардованом Битољу, тамо где су војници. Али, политичари – странчари не само да су склањали себе, већ су користили свој утицај да би склонили сву своју породицу и пријатеље. А после рата? "Од рата до данас (1928) видео сам најмање педесет министара и, с ретким изузетком, сви ти министри су се обогатили... Погледајте какво је право краљевско имање ваш министар Нинчић стекао. Погледајте му кућу у граду!... А баснословно богатство Стојадиновића, бившег министра финансија, сина честитог човека без икаквог богатства? А Божја Максимовић, пре рата само ситни сиромашни намештеник, који је без завршених студија"?

У својим критичким промишљањима српског друштва, наравно, није мимоишао ни великог Николу Пашића за кога је рекао да је

Рајс почива на Топчидерском гробљу

способан и заслужан за државу, али и да је своје државничке способности знао да усклади са личним интересима брзог и лаког богаћења. Констатује: "Пашић, коме је бављење политиком већ било много донело, после рата је постао један од најбогатијих људи у Краљевини. А поп Јањић и сви остали с ове и с оне стране Саве и Дунава. А Пашићево окружење?! Људи сиромашна духа, али корумпирани. Профитери и мутиводе којима је дозвољено да се богате под условом да служе његовим интересима... Пашић је био реалиста и мислио да су сви људи као он. Тако, када му је један заједнички пријатељ замерио што је лоше поступао према мени, одговорио му је: *Па шта хоће тај човек? Три пута сам му нудио новац, а он је одбио!* У том одговору се садржи сав менталитет тог државника који ми је 1917. године рекао: *Не можете да нас напустите, потребни сте нам. Знајте да је то за вас огромна жртва. Жртвујте се!*"

И Рајс се жртвовао: и својим доприносом српском народу и српској земљи за живота и необичном и неочекиваном смрћу. После вербалног сукоба са тадашњим экс-министром Миланом Капетановићем, који је рат провео у иностранству и постао ратни профитер, Рајса су покосиле речи које није могло да издржи његово иначе начето срце. Необична му је, баш као и смрт, била и последња жеља да му се срце пренесе на Кајмакчалан поред црквице, где ће, без закопавања, почивати са славним српским војницима. Но, наше мане, о којима је пријатељ Срба писао 1928, уочи своје смрти, нажалост, нису превазиђене. Његове речи, и после толико година, исувише су актуелне. У тој сврси је и скромни домет овог фељтона који би да подсети на историју која нам се понавља, макар да наша садашњост неупоредиво више личи на Рајсово давно казивање и тако га, на нашу жалост, чува од заборавља. ■

КРАЈ

1. март 1913.

У Солуну, на четири грчка брода, укрцан први ешалон српског приморског кора, који је под командом генерала Петра Бојовића, упућен у Медову да би са црногорском војском учествовао у опсади Скадра.

1. март 1944.

Одсек за вероисповести Штаба Врховне команде Југословенске војске у Отаџбини објавио Инструкцију о дужностима војних свештеника Југословенске војске у Отаџбини. Њоме је одређено да свака бригада и корпус треба да има свог војног свештеника и детаљно је описан делокруг њиховог рада.

2. март 1844.

На основу сагласности Совјета Кнежевине Србије, кнез Александар Карађорђевић донео акт о устројству болнице Централне војске, чиме су ударени темељи Главне војне болнице. Овај датум је 24. августа 1994. одређен за дан Војномедицинске академије.

3. март 1878.

Склопљен мировни уговор у Сан Стефану којим је окончан рат између Русије и Турске. Трећи члан Уговора признао је државну независност Кнежевине Србије и признао јој територијално проширење које је обухватало Ниш, Лесковац и Топлицу, Лаб и делове новопазарске и митровачке нахије, али без њихових вароши како Србија не би имала заједничку границу са Кнежевином Црном Гором.

3. март 1913.

Међу првим државама у свету, Краљевина Србија је донела законски документ под називом "Уредба о саобраћају справама које се крећу по ваздуху".

5. март 1955.

Полетео је први серијски произведен хеликоптер на којем је, уместо до тада коришћених клипних мотора, уграђен турбовратилни млазни мотор. Био је то sud aviation SE313-aleut II.

7. март 1945.

Америчке трупе прелазе Рајну код Ремагена чиме је сломљен немачки западни фронт.

КАЛЕНДАР

8. март 1910.

Француска баронеса Рајмонда де Ларош била је прва жена на свету која је завршила пилотску обуку француског аероклуба и добила дозволу за летење.

10. март 1953.

На батајнички аеродром слетела су прва четири млазна авиона из програма америчке помоћи Југословенском ратном ваздухопловству. На аеродрому је приређена велика свечаност уз бројне званице из САД и Југославије уз директан радио-пренос.

11. март 1953.

Начелник ГШ ЈНА, генерал Пеко Дапчевић, стигао у званичну посету САД. У разговору двеју страна разматрана су питања одбране Југославије од могућег напада СССР-а, пружања војне помоћи Југославији и проблеми одбране Балкана.

12. март 1856.

У Кумодражу код Београда рођен Степа Степановић. Министар војни поново је био од 1911. до 1912. У Церској бици је командовао Другом армијом и због тога је добио знамење војводе.

12. март 1930.

Под вођством Махатме Гандија у Индији почиње "Покрет избегавања грађанске послушности" против британских власти.

12. март 1947.

Објављена Труманова доктрина о војној и економској помоћи земљама угроженим комунистичким покретима. Доктрина је заоштрила односе између комунистичког Истока и земаља западне демократије чиме је почео тзв. хладни рат.

13. март 1946.

У околини Добруна јединице Југословенске армије и ОЗНЕ заробиле генерала Драгољуба Михаиловића.

Припремио Миљан МИЛКИЋ

**ФОТО
АЛБУМ**

Смотра пионира, деца погинулих бораца, Земун 1946. године

Припремио
Радован ПОПОВИЋ

РАЗМИШЉАЊА О СТВАРИМА ОБИЧНИМ

НЕПРАВДА

Неправди говоре и пишу од древних времена – можда, од тада, од како је човечанство уопште научило да говори и пише. Шта је она, још увек није јасно. Уопште није лако доћи до сагласности у том питању, тим пре јер се у датом случају спор своди на практичан резултат у перспективи и никада се не води са довољним одмаком “незаинтересованости”. Свако би хтео да се према њему односимо “праведно”, и жали се на “неправду”; свако покушава тако да протумачи праведност, како би одмах постала очевидна отворена неправда према њему. Свако себи даје за право да може “праведно” да просуђује поступке других људи и уопште не примећује да се други не слажу са његовом умишљеном “праведношћу”. Тако се овај проблем изопачује страстима и усложњава предрасудама; цела поколења застрањују у тим предрасудама и, каткад, примећујеш како и сам помен речи “праведност” изазива отрован осмех.

Али, ми се неуморно трудимо сачувати приврженост старој, благородној идеји коју супротстављамо свакој класној борби и свакој неправедној уравнотежавању; ми смо, такође, чврсто уверени да њој припада велика будућност. Само, како је треба схватити?

Француска револуција је увела, и у наслеђе човечанству предала, штетну предрасуду по којој су људи од рођења, или по природи, “једнаки”. Последице, према њима се треба опходити “једначено”. Ништа тако не смета решавању нашег проблема, као та предрасуда. Јер, суштина праведности се управо састоји у неједнаком опхођењу према неједнаким људима.

Кад би људи одиста били једнаки, живот би био далеко једноставнији, а праведност би било далеко лакше пронаћи и увести у оптицај. Требало би само рећи: једнаким људима – једнаку судбину; или – свима на равне части. Тада би праведност било могуће одређивати аритметички и постваривати механички; и сви би били задовољни, зато што би постали ништа друго до једнаки атоми који би се, на свој начин, као неке механичке лоптице, једнако кретали унутар и ивицом одређеног душевног устројства. Како је то наивно, просто, ситно! Прошло је сто педесет година; мислило се да је тај површни материјализам одавна преживео свој век. И одједном – раширио се по целој свету.

У ствари, људи су неједнаки и телом, и душом, и духом. Они се рађају суштински различитог пола, са различитим здравственим склопом и снагама, са потпуно различитим назначењима, даровима, инстинктима и жељама. Они стварају неистовредно, припадају различитом духовном нивоу, и са њима (баш из разлога праведности!) ваља поступати различито. У томе се састоје темељ и главна тешкоћа проблема праведности: људи је бесконачна мнозина; сви они су различити; како учинити да свако од њих добије према својој особености? Они нису једнаки – дакле, и опходити се према њима није упутно на једнак начин; напротив – ваља сваки пут делати према њиховој живој својеврсности. Иначе се јавља неправда.

Самим тим, праведност уопште не значи једнакост; она је пре – неједнакост; али, неједнакост примењена на сваки предмет засебно, такорећи “конкретна неједнакост”. Нешто слично следећим захтевима: чувати дете, помагати слабоме, ободрити палогом, неговати болеснога; истолити више строгости према безвољном ленцу, више поверења према часном човеку, више опрезности према брбљивцу, од даровитог човека оправдано очекивати више, јунаку одати почаст. Праведност је зато – вештина неједнакости и карактеристична је само за благородне душе. Она проистиче из доброг срца, из живог посматрања ствари и појава; она поседује изострено осећање реалности; она одбија механички метод; она је интуитивна и сазрцавајућа; она жели да саосећа, индивидуално да приђе свакоме засебитом случају. У њој има нешто уметничко; она се труди да улови у човеку његову суштину, његову својеврсност, и да се према њему постави онако како доликује. Она човека чини деликатним, “социјалним”, дотерују га у ред, упућује на праву меру, нука га ка сажалењу. Праведност је средна такта, а ближе од свега јој је осећање одговорности. И, ако негде на свету – можда на небесима? – постоји вага свеопште једнакости, која је тачно одмерила неједнакост, онда правда стоји крај те ваге као строга и неподмитљива стража.

Међутим, оно најважније у животу није пронађена праведност, него опште уверење, сигурност да њу искрено желе и часно траже. Ако је у стварности тако, тада се неправда подноси лако, јер је примају као нешто “пролазно” и “прелазно”, и савлађују је приправношћу за самопожртвовање. Тада неправда престаје да буде “опасност”... ■

Иван А. ИЉИН
Из књиге “Пред буктавим загометкама Господњим”,
Светигора, Цетиње, 2001.

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

1–15. март

Православни

- 2. март – Свети великомученик Теодор Тирон
- 9. март – Прво и друго обретење главе светог Јована Крститеља
- 11. март – Теодорова субота

Римокатолички

- 1. март – Пепелница – Чиста сриједица (строги пост) – Почетак коризме
- 5. март – Прва недјеља коризме

Јеврејски

- 13. март – Цом Естер – Естерин пост
- 14. март – Пурим
- 15. март – Шушан Пурим

СВЕТИ ВЕЛИКОМУЧЕНИК
ТЕОДОР ТИРОН

Тирон значи регрут. Тек што је свети Теодор стигао у војску, у пук мармаритски, у граду Амасији, почео је страшни прогон хришћана под царевима Максимијаном и Максимином. Младић није хтео да крије да је хришћанин па је жестоко кажњен. У тамници се Теодору јави сам Христос и рече му: *Не бој се Теодоре, Ја сам с тобом, не узимај више земаљске хране и пића, јер ћеш бити у другом животу, вечном и непролазном, са мном на небесима.*

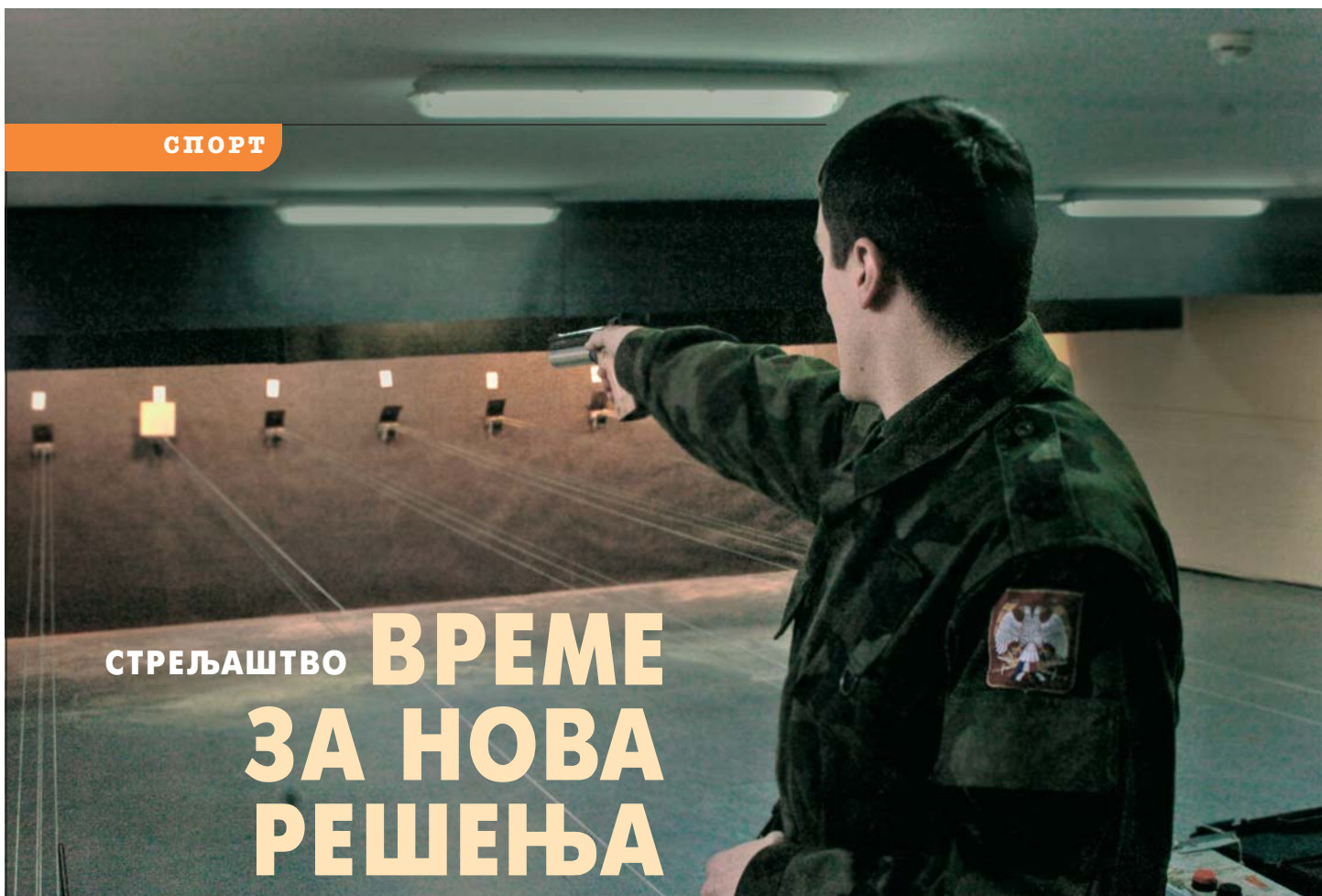
Тада се у тамници појави мноштво анђела који су својим сјајем и белином осветлили тамницу, док су стражари све то у чуду посматрали. Мало затим, свети Теодор је изведен из тамнице и мучен, а потом осуђен на смрт и бачен у огањ 306. године.

Његове мошти налазе се у фрушкогорском манастиру Ново Хопово.

ХРИШЋАНСКИ ПОСТ

Један од најдуготрајнијих хришћанских постова је Велики пост и Недеља страдања Господа Исуса Христа, у народу познат као Ускршњи пост. Ове године почиње 6. марта (21. фебруара) и траје до 23. (10) априла, дакле пуних 48 дана.

Исус Христос је сам постио, говорио о посту и рекао да ће његови ученици постити. Свето писмо сведочи да су апостоли и први хришћани постили, а тако је било кроз сву историју Цркве до данас. Циљ поста је очишћење тела, јачање воље, уздизање душе изнад тела, а више од свега прослављање Бога и поштовање његових светих. Прави пост има две стране – телесну и духовну и састоји се како у уздржању од мрсне хране, тако и у уздржавању од рђавих мисли, жеља и дела, умножавању молитава, добротинастава и вршењу свих еванђелских врлина.

СТРЕЉАШТВО **ВРЕМЕ ЗА НОВА РЕШЕЊА**

Да би се што боље популаризовао и промовисао војни спорт код нас, неопходно је усаглашавање термина боравка врхунских спортиста на одслужењу војног рока са датумима великих међународних војних такмичења

Ош од периода када је данашњи селектор наше стрељачке репрезентације Горан Максимовић служио војни рок и у то време постигао значајне резултате у стрељаштву на домаћим и међународним такмичењима, Војна академија Војске Србије и Црне Горе постала је својеврсни сабирни центар за стрелце у униформи. И то с разлогом. Како сазнајемо од потпуковника Лазара Рилака, руководиоца групе наставника за пешадијско наоружање, војници стрелци који се налазе на одслужењу војног рока у Војној академији имају на пиштољском и ваздушном стрелишту услове за тренирање готово идентичне онима које имају у својим клубовима. "Осим тренинга, омогућено им је да учествују на такмичењима, тако да је моје мишљење да ништа не губе када је у питању њихово бављење стрељаштвом док су у војсци", закључује наш саговорник.

Још који дан на одслужењу војног рока на Војној академији налазе се четворица стрелаца: Урош Качавенда, Петар Подрашчић, Дејан Иванковић и Борис Новицки. Разговарамо са најтрофејнијим од њих, Урошем Качавендом који је у јуниорској категорији био првак у стрељаштву на такмичењима од Београда до Европе, док је на првом већем сениорском такмичењу на коме је учествовао – Европском првенству у Естонији у марту 2005. године – заузео шесто место. Током одслужења војног рока учествовао је на првенству Београда у стрељаштву када је заузео прво место и на међународном турниру у Словенији где је био четврти појединачно. На сениорском првенству Србије у Младеновцу, одржаном пре двадесетак дана, заузео је друго место појединачно, док је екипа "Црвене звезде", чији је члан, заузела прво место. Питамо и шта је то што га привлачи стрељаштву и води до успеха.

"Стрељаштво је спорт у коме морате максимално да budete посвећени томе што радите. Наравно да је посвећеност потребна у сваком послу и сваком спорту да би се стигло до успеха, али у стрељаштву само трен непажње или помисао на нешто друго током такмичења може у потпуности да поремети ваш наступ и пласман. За разлику од екипних спортова где саиграч може да исправи вашу

евентуалну погрешку, у појединачним спортовима успећеш онолико колико ти је добар дан, односно сам си крив за своје успехе или неуспехе.

Када је реч о бављењу спортом док смо у војсци, услови које имамо су добри. Оно што би их засигурно још побољшало јесте формирање спортске чете о чему сам скоро прочитао у вашој новини. То би по мом мишљењу било веома значајно за развој спорта у војсци али и за нас професионалне спортисте док смо на одслужењу војног рока."

Док се још "води" као војник Војске Србије и Црне Горе, Урош ће учествовати на Европском првенству у Москви, а од значајнијих такмичења ове године очекује га Светско првенство у Загребу, за које још треба да избори норму као и за Олимпијаду 2008. године, што му је главни дугорочни циљ.

На крају, не можемо а да не поменемо да у време када су ова четворица чланова наше стрељачке репрезентације била на одслужењу војног рока није одржано ниједно међународно војно такмичење у стрељаштву. Другим речима, војска није искористила њихове спортске вештине и умеће на прави начин, што је могло да буде на обострано задовољство. Припреме наше женске војне екипе у стрељаштву почињу ових дана и то за Регионално првенство крајем априла у Чешкој и за Светско првенство у јуну у Норвешкој. Остаје нам само да се надамо да ће у то време случајно неки стрелац да се нађе у војсци. Али, случајности нису решење. С обзиром на то што је, бар оквирно, календар спортских такмичења која организује Међународни савет за војне спортове (CISM) познат много пре њиховог одржавања, сматрамо да је неопходно уклопити термине тако да врхунски спортисти служе војни рок у време када се одржава веће војно такмичење у одређеном спорту. Тиме би допринели популаризацији и промоцији војног спорта што би сигурно утицало и на његов даљи развој и квалитет. ■

С. САВИЋ
Снимио З. ПЕРГЕ

ЗАВЕСЛАЈИ ПРИЈАТЕЉСТВА

Котор је ових дана био домаћин многобројним културним и спортским манифестацијама. Традиционално, фебруар је мјесец карневала који, поред забавног карактера, има изузетно важан туристички значај. Пажњу Которана и великог броја гостију привукла је и Прва међународна веслачка регата Котор 2006, која је одржана 12. фебруара у организацији Средње поморске школе.

Стечена знања у веслању на пластичним бродовима типа шљупка са осам веслача и кормиларом одмјерило је дванаест екипа: Средња поморска школа Котор, Поморска школа Бакар, IP-JAM Giorgio Cini Shioggia, Поморски факултет Ријека, Војна академија ВСЦГ – Одсјек Морнарица Београд, Факултет за поморство и промет Порторож, Поморски факултет Сплит, Факултет за поморство Котор, Школа за бродарство, бродоградњу и хидроградњу Београд, Средња поморска школа Порторож, Свеучилиште Дубровник и ITSN Sebastiano Venier Венеција.

Топле ријечи добродошлице учесницима и гостима на свечаном отварању упутила је градоначелница Котора Марија Ћатовић, подсјећајући на свијетле традиције поморства овог краја. Ријечима "да вам сваки завеслај на регати и у животу буде срећан" учесницима такмичења обратио се директор Средње поморске школе Котор, Ренато Бркановић. Регату је свечано отворио министар науке и проsvјете Републике Црне Горе Слободан Бацковић, са жељом да, прије свега, побједу однесу спортски дух и фер надметање.

Бококорторски акваториј пружио је идеалне услове за такмичење тако да су веслачи на стази дужине 740 метара, према ријечима стручњака, постигли одлично вријеме. Такмичење се одвијало по систему елиминације, те је улазак у сплиједећи круг одређивало постигнуто вријеме из претходног круга такмичења. Екипа домаћина, Средња поморска школа из Котора, показала је најбољу спремност и увјекбаност и тако заслужено освојила 1. мјесто са временом 5.05 минута, док су веслачи ITSN Sebastiano Venier Венеција заузели другу позицију, а Средња поморској школи из Порторожа припало је 3. мјесто. Веслачка екипа Војне академије ВСЦГ заузела је 8. мјесто, али је зато понијела пехар за фер-плеј. Поред капетана корвете Љубинка Ракића и заставника Радивоја Радоичића, командира чамца, екипу су чинили веслачи студенти: Александар Степановић, Милан Миленковић, Владимир Милић, Горан Рилак, Далибор Петровић, Драган Стојиљковић, Дарко Васић, Иван Обреза, Жељко Вујиновић и Жељко Крмпот.

Котор се и овом приликом показао као изузетан домаћин и добар организатор. У овом граду се већ годинама припремају веслачки клубови из Србије (*Партизан*, *Црвена Звезда*, *Графичар* из Београда, *Данубиус* из Новог Сада, *Смедерево*) и веслачка репрезентација државне заједнице. Још једном се потврдило да је, поред свих савремених тенденција у развоју поморства, традиционална обука која се заснива на веслању незаобилазна. ■

Зорица ЦВЕТКОВИЋ

НОВЕ КЊИГЕ

НЕСМРТНОСНО ОРУЖЈЕ

Аутор доцент др Дане Субошић најновијом књигом "Несмртносно оружје" дао је драгоцен допринос арсеналу противтерористичких средстава и метода деловања који задовољавају строге критеријуме етике превенције и етике борбе против тероризма у савременим условима.

Књига садржи четири поглавља: Основна знања о несмртносноном оружју; *Употреба несмртносноних оружја*; *Оптимизација ангажовања противтерористичких јединица у зависности од примене несмртносноних оружја* и *Тактичко-техничке одлике несмртносноних оружја*.

Због своје хумане и практичне вредности књига ће заокупити пажњу читалаца, почевши од оних који се професионално баве пословима одбране од тероризма и сличних претњи, студената и научника, органа и институција, до најшире популације. Засигурно, наћи ће своје место у виду шире наставне литературе у војним и полицијским школама и академијама и сродним факултетима.

Књига је обима 272 стране, формата Б-5, а штампана је у тиражу од 500 примерака. Цена књиге је 1.242 динара.

Наруџбеницу и примерак уплатнице послати на адресу: НИЦ "Војска", Браће Југовића 19, 11000 Београд.

Књига се може набавити у нашој књижари у Београду, Васина 22.

НИЦ "Војска", Браће Југовића 19, 11000 Београд
тел: 011/ 3241-026, телефакс: 011/ 3241-363,
жиро рачун: 840-49849-58

НАРУЏБЕНИЦА

Наручујем _____ примерака књиге по цени од 1.242 динара.

Купац _____
/име, очево име, презиме/

Улица и број _____

Место и број поште _____ телефон _____

Датум _____ Потпис наручиоца _____

Наруџбина се плаћа унапред. Уз наруџбеницу послати доказ о уплати целокупног износа увећаног за поштарину у износу 100 динара. Рекламације у случају неуручивања књиге/а примамо у року од 30 дана.

**МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
УПРАВА ЗА ОДНОСЕ
СА ЈАВНОШЋУ**

**Расписује
КОНКУРС**

**за попуњу упражњеног формацијског места
портпарол Министарства одбране
Србије и Црне Горе**

Могу да конкуришу кандидати који испуњавају следеће услове:

Општи услови:

- официр чина капетан прве класе-потпуковник,
- да је радио на дужностима мајора или вишој дужности,
- да има завршену школу командноштабног усавршавања или адекватан последипломски ниво усавршавања.

Посебни услови:

- да има последњу службену оцену "одличан",
- знање енглеског језика на нивоу другог степена у МО СЦГ,
- да познаје рад на рачунару (Word, Exel, Power Point, Internet),
- да поседује организаторске способности, склоности за тимски рад и комуникативност,
- да поседује одговарајуће психофизичке способности за рад на дужности портпарола,
- да има искуства у раду са медијима и новинарима.

Кандидати су дужни да доставе следећу документацију: попуњен упитник за рад у Министарству одбране СЦГ, уверење о знању енглеског језика, оверену фотокопију дипломе о завршеној школи и другим облицима усавршавања, оверену фотокопију последње службене оцене.

За конкурисање није потребна сагласност претпостављеног старешине.

Са кандидатима који уђу у избор извршиће се провера способности за рад на пословима портпарола.

Контакт телефон за ближе информације: Управа за односе са јавношћу Министарства одбране СЦГ, телефон 011/3203-015 или војни 32-015.

Документацију доставити Управи за односе са јавношћу Министарства одбране СЦГ, Бирчанинова 5, 11000 Београд.

Конкурс је отворен петнаест дана од дана објављивања.

**Последипломске магистарске студије
на Факултету организационих наука**

**МЕНАЏМЕНТ
У ОДБРАНИ**

У договору са надлежним органима из Сектора за људске ресурсе Министарства одбране, на Факултету организационих наука у Београду формирана је група за Менаџмент у одбрани на последипломским студијама.

Предавачи из обавезних предмета су најискуснији професори ФОН-а, а из изборних предмета, поред професора ФОН-а, биће ангажовани генерал у пензији проф. др Спасоје Мучибабић, дипл. инж. организационих наука, али и најискуснији наставници из Министарства одбране и Војске.

Право уписа имају лица са завршеном високом стручном спремом са Војне академије, државних и приватних факултета и Полицијске академије.

Последипломске студије трају две године, а после завршетка добија се диплома са звањем *магистра техничких наука, подручје организационих наука за менаџмент*.

Заинтересовани припадници Војске могу још само сада да се укључе у овај облик школовања, јер од септембра ФОН прелази на нови систем, у коме неће постојати магистарске студије.

Рок за пријављивање је 25. март 2006. године.

Додатна обавештења могу се добити на телефон 011/3950828.

ЈУБИЛЕЈ XIX КЛАСЕ ВА КОВ

Јубиларних 40 година од завршетка школовања, XIX класа ВА КоВ обележиће 27. септембра ове године. За ту прилику биће урађена и монографија. *Класићи*, јавите се Ђорђу Петровићу (011 2161769, моб. 063 833142), Милану Стублинчевићу (011 8780454, моб. 063 8198493) и Мирославу Матићу (011 2513671 и 3542297).

ОДБРАНА

ОБАВЕШТЕЊЕ ПРЕТПЛАТНИЦИМА

Претплатнике на магазин *Одбрана*, припаднике Министарства одбране и Војске Србије и Црне Горе, подсећамо да су приликом премештаја у другу јединицу – установу обавезни да о промени адресе лично обавесте нашу службу претплате, како би им *Одбрана* и убудуће ажурно стизала сваког 1. и 15. у месецу на адресу радног места.

Пензионисаним припадницима Министарства одбране и ВСЦГ претплата преко Војног рачуноводственог центра престаје практично са даном престанка војне службе. Њима пружамо могућност да претплату на *Одбрану* наставе преко Поштанске штедионице. Уколико то желе, *Одбрану* убудуће могу примати на адресу стана, уз попуст од 10 одсто, тако да примерак магазина за њих кошта 90 динара. Потребно је само да се јаве служби претплате и дају потребне податке на обрасцу који ће им бити достављен на кућну адресу.

За све информације обратите се служби претплате НИЦ "Војска", телефон 011/3201-995 (војни 23-995) или електронском поштом, на адресу: odbrana@beotel.yu ■

**МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ
УПРАВА ЗА КАДРОВЕ**

р а с п и с у ј е

К О Н К У Р С

за пријем кандидата у Војну гимназију

У школској 2006/2007. години примаће се кандидати за ученике првог разреда Војне гимназије (Смер општи и ваздухопловни)

УСЛОВИ КОНКУРСА

Могу да конкуришу кандидати који испуњавају следеће услове:

ОПШТИ УСЛОВИ

- да су рођени 1990. године или касније
- да су мушког пола;
- да су држављани СЦГ;
- да су здравствено способни за школовање (утврђује надлежна војнолекарска комисија);
- да се против њих не води кривични поступак нити поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да нису осуђивани за таква дела.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ

- да су V, VI и VII разред и прво полугодиште VIII разреда, односно VIII разред основне школе, завршили са најмање врло добрим општим успехом и да су у тим разредима из математике имали најмање оцену 4 (врло добар);
- да у свим разредима школовања из владања имају најмање оцену 4 (врло добар).

Кандидати здравствено способни за ученике Војне гимназије подлежу провери општих способности, знања из математике и моторичких способности.

ШКОЛОВАЊЕ, ПРАВА И ОБАВЕЗЕ УЧЕНИКА

Школовање у Војној гимназији почиње 1. септембра.

У Војној гимназији школовање траје четири године. Ученици се школују по јединственом плану и програму ради наставка школовања у Војној академији. Ваздухопловни смер формира се у четвртном разреду, зависно од потреба Министарства одбране. Ученици ваздухопловног смера у IV разреду реализују падобранску обуку, обуку преживљавања у природи, летење на моторним авионима са дуплим командама и самостално летење. Обавезни су да школовање наставе у Војној академији.

Време проведено на школовању у Војној гимназији не рачуна се у служење војног рока.

За време школовања ученици станују у интернату, а трошкове школовања сноси Министарство одбране Србије и Црне Горе. Међусобне обавезе лица примљених на школовање и Министарства одбране Војске СЦГ регулишу се уговором.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Кандидати подносе пријаву команди војног одсека (одељка) на територији сталног места боравка, на обрасцу који се добија код тог органа.

Уз пријаву прилажу:

- оверену фотокопију уверења о држављанству;
- оверену фотокопију извода из матичне књиге рођених;
- потврду да се против њих не води кривични поступак нити поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да нису осуђивани за таква дела;

– оверене фотокопије сведочанстава V, VI и VII разреда и оверен препис оцена са првог полугодишта VIII разреда (ученици VIII разреда), односно оверену фотокопију сведочанства VIII разреда основне школе (ученици који су завршили основну школу).

Приликом доласка на проверу општих способности у Војну гимназију, кандидати морају имати оверену ђачку књижицу са фотографијом.

Конкурс је отворен до 15. марта 2006. године. О резултатима Конкурса кандидати се могу информисати у командама војних одсека (одељака) где су конкурисали, почевши од 20. маја 2006. године.

Кандидатима који нису изабрани за ученике Војне гимназије документи неће бити враћени.

Остала обавештења у вези са конкурсом могу се добити у командама војних одсека или Војној гимназији, улица Петра Чајковског број 2, Београд (тел. 011/3005-165 и 011/2350-112); www.vj.yu/gimnazija. ■

ЈЕДНА ЛАСТА

Жаочин Пенг – Алиса Марић
Гетеборг, 2005.

1.д4 Сф6 2.ц4 е6 3.Сц3 Лб4
Дц2 0-0 5.а3 Лц3 6.Дц3 б6

На екипном првенству Европе у Шведској наша мушка репрезентација заузела је 11. а женска 9. место. Није то оно чему се већ дуго надамо. У женској екипи Алиса Марић је још једном показала да је тренутно највеће шаховско име Србије и Црне Горе. Против славне Кинескиње отварање је нагињало тзв. Кембри Спрингс.

АНЕГДОТА

НЕДОСТАЈАЋЕ МУ

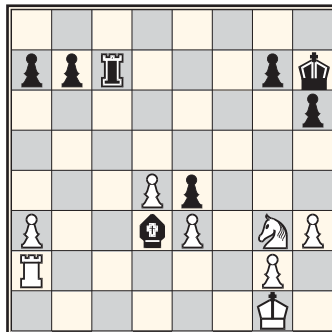
Једном шахисти који је претерано много времена посвећивао игри, жена је озбиљно припретила:

– Дошло је време да се одлучиш – шах, или ја!

Човек, као да избора није било, одговори:

– Да драга, много ћеш ми недостајати!

7.Лг5 Лб7 8.ф3 х6 9.Лх4 д5 10.е3
Сбд7 11.цд5 Сд5 12.Лд8 Сц3 13.Лх4
Сд5 14.Лф2 ф5 15.Лд3 Тае8 16.Се2
е5 17.0-0 е4 18.фе4 фе4 19.Лц4
Кх7 20.Тфц1 С7ф6 21.х3 Те7 22.Сг3
Се8 23.Се2 Сдб 24.Лд5 Лд5 25.Лг3
Сц4 26.Лц7 Тц7 27.б3 Тфц8 28.бц4
Лц4 29.Сг3 Лд3 30.Тц7 Тц7 31.Та2

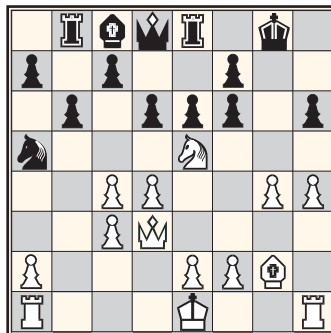

Бели: Кг1, Та2, Сг3, а3, д4, е3, г2, х3
Црни: Кх7, Тц7, Лд3, а7, б7, е4, г7, х6

31...б5! 32.Кф2 а5 33.Се2 б4
34.а64 а64 35.Ке1 б3 36.Тб2 Тц2
37.Тц2 Лц2 38.Сц3 б2 39.Кф2 б1Д
40.Сб1 Лб1 41.Кг3 г5 42.х4 Ла2
43.хг5 хг5 44.Кф2 Кг6 45.Кг3 Кх5
46.Кх3 Ле6 47.Кг3 Лд7
0:1

КОМБИНАЦИЈА

Макарничев - А. Соколов
Москва, 1982.

Бели: Ке1, Дд3, Та1, Тх1, Лг2, Се5,
а2, ц3, ц4, д4, е2, ф2, г4, х4
Црни: Кг8, Дд8, Тб8, Те8, Лц8, Са5,
а7, б6, ц7, д6, е6, ф6, ф7, х6

Бели на потезу.

1.Сф7! Кф7 2.Дх7 Кф8 3.г5!

На 3.Дх6? Кг8 са једнаком игром.

3...Дд7

На 3...Де7 4.Дх8 Кф7 5.Дх6 Лб7
(5...Тг8 6.Лф3!; 5...Тф8 6.Дх5! Кг8
7.гф6 Дх7 8.Дг5 Кх8 9.Ле4) 6.Дх5!

ЗАНИМЉИВОСТИ

НИКАД НИЈЕ КАСНО

Естебан Канал је рођен у Перуу 1896. године, а живео у Венецији, где је и умро 1981. године. У шаховску литературу је ушао зато што му је титула велемајстора призната у 81. години живота (1977) за резултате које је постигао још у младости.

(6.Лб7? Тх8!) Кф8 (6...Кг7 7.гф6
Тг1) 7.Лб7 Сб7 8.Дх8 Кф7 9.г6!

4.Дх8 Кф7 5.Дф6 Кг8 6.Лц6!!
Тф8

На 6...Сц6 7.гх6 Кх7 8.Тг1 Тг8
9.Тг8 Кг8 10.0-0-0 Кх7 11.Тг1;
6...Дц6 7.д5 Дц4 8.гх6 Дг4 9.0-0-0
Тф8 10.х7 Кх7 11.Дф8

7.Лд7 Тф6 8.гф6

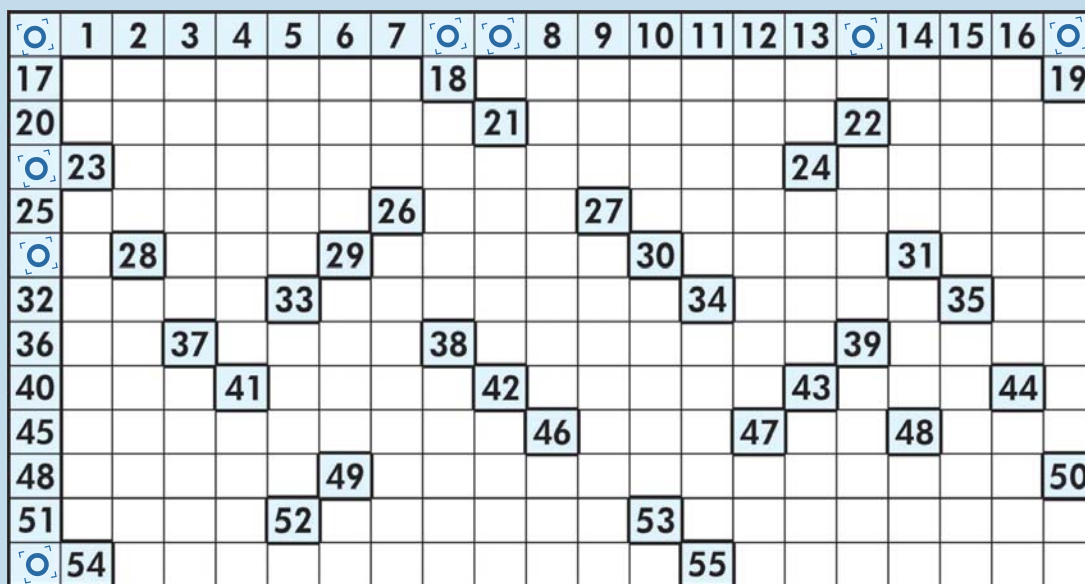
Добитак је и 8.Лц8

8...Лд7 9. Кф8 10.Тг7

1:0

Припремио
Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Припремио Жарко ЂОКИЋ

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА-ВОДОРАВНО: Том Селек, дом омиладине, Мачило Бајалић, Онон, понеко, ло, Алис, славе, Срега, вијр, остеничар, ИА-ТА, брката, Лиса, ери, х, антологија, Чеси, ае, ап, ауре, агармантно, Т, Дра, ти-тр, актери, Ести, распусник, сури, крмак, Асун, осор, РИ, сатана, Маро, осам-стомераш, адекватност, Антонина.

ВОДОРАВНО:

17. Усамљеник, осамљеник, 18. Наш бивши кошаркаш, 20. Процес дубоких, корених промена, 21. Старогрчки вајар, 22. Најјача карта, 23. Наш глумац, 24. Крупнооке, буљаве, 25. Град у Француској, 26. Женско име, Беатриса, 27. Извршилац атентата, 28. Допусна реч, нека, 29. Предграђе Сплита, 30. Калуђер, монах, 31. Женско име, Отилија, 32. Град у Немачкој, 33. Металан предмет одређеног облика добијеног ковачем, 34. Пркос, 35. Република Србија (скр.), 36. Ауто-ознака за Ваљево, 37. Ненаоштрена, 38. Лоптица, 39. Вулкан на Сицилији, 40. Ауто-мото савез (скр.), 41. Сивопепељасто, 42. Богиња шаховске игре, 43. Народ-но коло, 45. Једињење атома неког елемента са три атома кисеоника, 46. Рибонуклеинска киселина (скр.), 47. Роман Лајоша Зилахија, 48. Обрисати (прашину), 49. Наша глумица, 51. Мушко име, Радивоје одмила, 52. Врста минерала, 53. Житељ Аде, 54. Наша глумица, 55. Арапски мислилац.

УСПРАВНО:

1. Службена пошиљка (скр.), 2. Коњ арапске пасмине, 3. Лечилиште близу Херцег Новог, 4. Противник, такмац, 5. Бивши велшки фудбалер, а сада тренер, Цон, 6. Арапско језеро, 7. Шанац, канал, 8. Приповетка Иве Андрића, 9. Америчка филмска компанија, 10. Бивши италијански атлетичар, Алберто, 11. Огледи, експерименти, 12. Патница, мученица, 13. Врхунски спортист, 14. Река у Словенији, 15. Ознака доспећа на меницама: до данас, 16. Љути трн (биљка), 18. Који је велике дубине, 19. Степенаст, као тераса, 21. Гвожђе велике тврдоће, 22. Нож за стругање дуга за бачве, ма-кља, 23. Покретне степенице, транспортна трака, 24. Име шахисткиње Га-приндашвили, 26. Место крај Никшића, 27. Награвити, 28. Који је на са-мрти, у агонији, 29. Уметничко дело ствараоца, 30. Име синеасте Иствуда, 31. Гонич, терач, 33. Узани, мале дебљине, 34. Варница, 35. Велики торо-ви, 37. Оцат, квасина, 38. Чувено париско позориште, 39. Земљородници за плугом, 41. Од тог тренутка отада, 42. Једнаке, 43. Ономотојеја псећег ловежа, 44. Наш књижевник, Јовица, 46. Научно-истраживачки рад (скр.), 47. Име глумице Лупино, 49. Символ баријума, 50. Символ натријума.

ВАЛДАНОС ВАС ЧЕКА

Војна туристичка агенција – Београд почиње продају туристичких аранжмана за војно одмаралиште “ВАЛДАНОС” код Улциња, по следећим ценама и условима:

ЦЕНЕ ПАНСИОНА/ ПОЛУПАНСИОНА ИЗРАЖЕНЕ СУ У ЕВРИМА:

Врста објекта	Тип собе	Врста услуге	ПЕРИОД ПРИМЕНЕ					
			20.04-20.06.2006. 08.09-28.09.2006.		20.06-10.07.2006. 19.08-08.09.2006.		10.07.2006- 19.08.2006.	
			МО и ВСЦГ	Цивилна Лица	МО и ВСЦГ	Цивилна Лица	МО и ВСЦГ	Цивилна лица
Зидани бунгалови	1/3	ПА	16,50	20,00	17,25	21,00	18,25	22,00
		ПП	13,50	17,00	14,25	18,00	15,25	19,00
	1/4	ПА	15,00	18,50	15,75	19,50	16,75	20,50
		ПП	12,00	15,50	12,75	16,50	13,75	17,50
Монтажне кућице	1/2	ПА	12,75	15,50	13,50	16,50	14,50	17,50
		ПП	9,75	12,50	10,50	13,50	11,50	14,50
	1/3	ПА	12,00	14,50	12,75	15,50	13,75	16,50
		ПП	9,00	11,50	9,75	12,50	10,75	13,50
Ауто- приколице	1/2	ПА	9,75	10,50	10,75	12,00	11,50	13,00
		ПП	6,75	7,50	7,75	9,00	8,50	10,00
	1/3	ПА	9,00	10,00	9,75	10,50	10,75	12,00
		ПП	6,00	7,00	6,75	7,50	7,75	9,00

ПЛАЋАЊЕ:

ПРВА РАТА – аконтација у износу од 20% вредности аранжмана, ПРЕОСТАЛИ ДЕО дели се на више једнаких месечних рата, с тим да последња рата доспева најкасније до 15.12. 2006. године. Плаћање у више месечних рата врши се чековима грађана. За једнократну уплату целокупног аранжмана до 20. 06. 2006. године одобрава се попуст од 5%.

ПОПУСТИ ЗА ДЕЦУ:

Деца до три године, уколико не користе посебан лежај и храну, не плаћају услуге боравка, осим осигурања. Деца од три до десет година имају следећи попуст:
30% ако користе храну и посебан лежај,
50% ако користе или лежај или храну и
70% ако користе заједнички лежај са родитељима и не користе храну.
Деца од три до десет година могу користити само један попуст.

ВОЈНА ТУРИСТИЧКА АГЕНЦИЈА – БЕОГРАД
Тел. 011/ 636-535, 32-01-887, 32-03-342
Факс 011/ 36-16-155

ВОЈНА ТУРИСТИЧКА АГЕНЦИЈА
Београд, Resavska 34 А

Šalterska služba: tel. 011/636-535
tel. 011/3201-887; 3203-342
fax 011 / 3616-155

ПРИЈАВА ЗА АРАНЖМАН

NAZIV ODMARALIŠTA							
MESTO							
HOTEL / OBJEKAT							
> TERMIN		od	do	ili od	do		
> TIP SOBE							
Prezime i ime		Ostala imena za prijavu		God. rođenja		Srodstvo	
Adresa							
Broj telefona		u stanu:		na poslu :			
Usluga		Prevoz		Ski		pass	
Pansion	Polupans.	DA	Br. osoba:	DA	odrasli	deca:	
		NE		NE			
Напомена:		Деца до 7 година имају попуст на цену и то :					
> А) 30 %		користе посебан лежај и храну / уписати број деце :					
> Б) 50 %		користе лежај или храну / уписати број деце :					
> С) 70 %		користе заједнички лежај и немају храну/ уписати. број деце :					
Дете до 2 године		ако не користи посебан леж. и храну не плаћа услуге боравка изузев осигурања					
Status korisnika aranž.(заокружити)		1) Profes.VL ; 2) CL u V. 3) Penz.V. 4) Porodični penz. 5) Ostala lica sa stat.prip.V. 6) Civilna lica 7) Stranci					
Potvrđujem potpisom da sam upoznat sa svim ulovima putovanja-boravka (sa poledjine prijave aranžmana) sa kojim sam saglasan i da isti prihvatam u svoje ime i ime putnika iz ove prijave. NAVEDENI podaci su tačni i agencija ne snosi nikakvu odgovornost u slučaju netačnih i nepotpunih podataka.							
Datum prijave: _____				Potpis podnosioca prijave: _____			

